

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

חורבן בית המקדש

בזמן הזה

חלק ט'

על גודל האיסור של סתירת בתי

כנסיות ובתי מדרשות רח"ל.

בחלק הזה נעתקו ספרים האלו:

א. שו"ת משאת בנימין.

ב. שו"ת נודע ביהודה.

ג. שו"ת עולת יצחק.

ד. שו"ת צמח צדק.

ה. ספר קנאת סופרים.

ו. שו"ת רב פעלים.

ז. שאלות ותשובות

שאילת יעב"ץ.

החיבור הזה יוצא לאור לחרפת אינשי דלא
מעלי שרוצים להרוס בית המדרש ובית
הכנסת בלא אנזעלעס ארצות הברית,
שמתפללים ולומדים שם כבר לערך 70 שנה.

ספר

חורבן בית המקדש

בזמן הזה

על גודל האיסור של סתירת בתי כנסיות
ובתי מדרשות רח"ל

בו יבואר גודל האיסור והסכנה הגדולה החופפת על
ראשי העסקנים הרוצים לסתור בתי כנסיות ובתי
מדרשות – שהסותר בית הכנסת או בית המדרש
יוכל ח"ו לפגוע בנפשות ילדיו או בנפשו ונפש בני
ביתו ח"ו ללכת מן העולם קודם הזמן רח"ל,
כמבואר בטו"ז הלכות בית הכנסת – וההורס בית
הכנסת כהורס בית המקדש כמבואר בפנים הספר.

החיבור הזה יו"ל לחרפת אינשי דלא מעלי שרוצים
להרוס בית המדרש ובית הכנסת בלאס אנזעלעס ארצות
הברית, שמתפללים ולומדים שם כבר לערך שבעים שנה

מלוקט ע"י הרב אשר שווארץ
מחבר ספרי בית אשר על מסכתות הש"ס
ניסן תשס"ה לפ"ק – בני ברק תובב"א

ספר

משאת בנימין

זהם שאלות ותשובות שחיבר האשל הגדול ברמה • מופלג בזקנה
ובחכמה • מימים ימימה • בתורת ה' תמימה • היה הגאון מהרד
בנימין אהרן וצל • עם חידושי דינים על ד' טורים :

—x—

נרפם לראשונה בקראקא בשנת שצ"ג שנית במיץ בשנת הקד"ו ונשלש
במדינקוב בשנת תקצ"ג • וביען ספו תמו ואין להשיגם ותופשי התורה
משועקקים לדברות קדשו של המחבר אא"ז ו"ל ע"כ הבאותיו על מוכח
ודפוס בצבע שחור על נייר לבן המרהיב את העין, וביחוד שמתי עין השגחתי
על החגגה לצרפו ולוקקו מהשבושים שרבו בהקדמים לזכות בו את הרבים :
הבזיל

—x—

ווילנא

בהוצאות ובדפוס ר' אברהם צבי ניי בהרד נחום אלי וצל
לבית קאצינעלינבויגען .
שנת תרנ"ד לפ"ק

МАСАТЪ БИНИОМИНЪ. т. е. Доля Вениамина.
ВНІЛНА Типог. А. Г. Каценеленбогена Нѣмец. Ул. Д. № 379/9 1894 г.

מ"מ כיון דבשעה שהיה תופס לחבירו באותה שעה עדיין לא חב לאחרים הוא אלא אח"כ כשילך ויתפוס שנית ומאחר דבשעה שתופס לחבירו לא פסיקא מלתא אי חב לאחרים הוא אי לאו דמא לא יתזור ויתפוס מאי דעבד עבד אבל כשהופס בפעם אחת כשיעור חובו וחוב חבירו דבשעה שהוא תופס לחבירו ודאי חב לאחרים לא קני חבירו והכי מוכח מדברי המרדכי דכתב ונפקא מינה מפירוש ר"ת אם אדם חייב לב' בני אדם או לג' והאחד יתפוס משל המחויב ויתן לחבירו מה שתופס אם ירלה דמינו דזכי לנפשיה וזכי נמי לחבריה והוא יחזיר על הב"ח עוד ויתבע את שלו עכ"ל. ומדכתב ונ"מ בתופס לעורך חבירו מתחילה ואח"כ לעורך עצמו ולא כתב נ"מ שאם תפס בפעם א' לעורך עצמו ולעורך אחרים שמע מינה דכשתפס בפעם א' לא קני חבירו וכמו שכתבתי. ובדקדוק שדקדק הרב ב"י מלשון הטור שכתב סי' ק"ה אע"פ שלא תפס לעורך עצמו מינו דאי בעי זכי לנפשיה וזכי נמי לחבריה ומשמע ליה דטפי עדיף כשתפס גם לעורך עצמו וכו' דקדק זה לאו אמה הוא מעולם לא עלה על דעת הטור כפירושו והכי פירושו לא מבטיח כשתתפוס תופס לעורך עצמו ולא לעורך ב"ח דודאי קני דר"י לא קאמר אלא התופס לב"ח אבל התופס לעצמו פשיטא דקני. ואע"ג דחב לאחרים. אלא אפילו הוא תופס לב"ח ולא לעורך עצמו כה"ג שהיה חייב גם להתופס קנה הב"ח ואע"ג שחב לאחרים מטעם מינו דאי בעי זכי לנפשיה וזהו הוא כוונת הטור כפשוטו ולא ככוונת ב"י וז"ל. עוד נוכל לפרש כוונת הטור דטפי עדיף התופס לעורך עצמו ולעורך חבירו מהתופס לעורך חבירו ולא לעורך עצמו. אבל לא כאשר הבין הרב ב"י וז"ל והעיקר הוא דאמרין בפ"ק דב"מ אמר רמי בר חמי זאת אומרת המגביה מליאה לחבירו קנה חבירו ודייק ממתניתין ממנה יתירה כדאיתא התם ורבא פליג עליה התם ואמר לעולם אימא לך המגביה מליאה לחבירו לא קני חבירו והבא היינו טעמא מינו דזכי לנפשיה וזכי נמי לחבריה. פירש"י והכי במתניתין דשנים אחוזין היינו טעמ' דהגבהה שלו מועיל גם לחבירו דמינו דזכי לנפשיה דהגבהה זו וכו' אבל המגביה מליאה לחבירו דלא זכי לנפשיה כלום לא אמרין

[מ"ח 1234567]

מינו דאי בעי זכי לנפשיה וכו'. ולפי זה כיון שהטור לומר דאין ק"ל דרמי בר חמא ולא כדכח ולפיכך לא מבטיח במתניתין דשנים אחוזין דכל אחד וזה החלי עליה לנפשיה וזכי נמי לחבריה ואפי' רבא מודה בזה. אלא הפ' היבא דלא זכי לנפשיה כלים כגון ב"ח בתפס לעורך חבירו קני חבירו מטעם דאי בעי זכי לנפשיה וכו' דרמי בר חמא ואית ליה המגביה מליאה לחבירו קני חבירו כך נ"ל לפרש דעת העיר ודלא כהרב ב"י וז"ל. ותמיהני מהרב ב"י וז"ל שאל היה כוונת הטור כדבריו היה לו לכתוב הדין בפירוש כי דין מחודש הוא שלא מוכר לא בתלמוד ולא בפוסקים ואדרבא משמעות התלמוד והפוסקים הפכה מכוונתו כאשר כתבתי וסיף דבר ראובן זה בתפס המנה חמשים לעורך חובו וחמשים לעורך חבירו לא קני רק הג' שתפס לעורך עצמו ולא החמשים לעורך חבירו. ואפשר בגס הרב ב"י וז"ל לא כתב דבר זה להלכה אלא דרך משל ומתן בעלמא וראיה שהרי לא הזכיר דין זה בש"ע. וגם הרב רמ"א וז"ל לא הביאו בזה"ה. אמנם הרב מהר"ר מרדכי יפה נר"ו העתיק דין זה בספרו מתוך ספר ב"י אבל אין ראיה ממנו כי כן דרכו של חכם זה המיד בספרו שהוא מעתיק כל מה שנמצא בדברי האחרונים יהיה מה שיהיה ואינו נותן לב' אם דבר ראוי הוא להעלות על הספר לפי ההלכה אם לאו וכהוא ליידיא דאשכח דברבי ושקיל זוטרא ושקיל. וכבר היו לי דברים עם הרב הג"ל בדין זה פה אל פה ולא מלאתי בפיו מענה נכונה רק כמתנולל. ואני הנראה הלענ"ד כתבתי. דברי הקטן בנימין אהרן ב"ר אברהם סלניק ז"ל.

אחר שכתבתי זה זיכנו השם לספר התרומות שחיבר רבינו שמואל בר יצחק שנדפס מקורבו ומלאתי בו כדברי וז"ל בש"ע ס"ו סימן ב' והיבא דתפוס לב"ח במקום שחב לאחרים אף היה הלוי חייב כמו כן לזה התופס ומניח עצמו ותופס לעורך חבירו כו'. אלמא משמע דאי תפס לעצמו ולחבירו לא קני חבירו וק"ל.

לג שאר בני העיר שחתרו ב"ה ישן ובנו במקומו ב"ה חדש אי שרי לבנות בית דירה להדיוט טענים ואבנים שחתרו מנ"ה

סב"ה הישנה או למכור אותה למי שירצו • ואם יש חילוק בזה בין ב"ה של כפרים לב"ה של כרכים ובתי כנסיות שבוסנינו בארצות הללו אי ^{לענין} יש להן דין בית הכנסת של כפרים או דין ביהב"ג של כרכים :

תשובה

וענין החכמה

כל שעושין ע"פ שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר דבר פשוט דיכולין למוכרו ולהפקיע קדושהו ולא מבעיא פליס ואבנים שסחרו אלא הפילו ביהב"ג גמור בבנינו רשאיין למוכרו והלוקח ישתמש בביהב"ג מאי דבעי ואפי' תשמיש של גנאי ובזיון • גם הדמים מותר להורידן מקדושתן לפשות בהן מה שירצו • וכדאמר' בפרק בני העיר • אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למשתי ביה שיכרא שפיר דמי • ופירש"י למשתי ביה שיכרא לקנות בדמים ולעשות סכר לשחות ולפירוש זה הסכימו רוב המחברים והבי נקטינן להלכה ודבר פשוט הוא • דלפירש"י לאו דוקא לקנות בדמים ולעשות סכר אלא דגם בית הכנסת ביד הלוקח פקעה קדושתו והלוקח ישתמש בה תשמיש של חול ואפילו למשתי ביה שיכרא שהוא תשמיש של גנאי ולא כדעת קלס מחברים שפירשו הא דאמר רבא אפילו למשתי ביה שיכרא לא קאי אלא אבית הכנסת ביד הלוקח אבל הדמים בקדושתן הן עומדין להעלות בדמיהן לקדושה חמורה וכהאי שטינו בני העיר שמכרו רחובו של עיר לוקחין בדמיו ביהב"ג • ביהב"ג לוקחין חובה וכו' גם לא כדעת הרמב"ם ורבינו ירוחם דסברי מה שהדמים יולאין לחולין היינו דוקא לאחר שקנה ממקלט הדמים קדושה חמורה והמותר יולא לחולין אלא כל הדמים יולאין לחולין ואין עליהן קדושה כלל כפירש"י ורוב מהמחברים • גם לא כדברי הראב"ד ז"ל שכתב דלא שרינן תשמיש של גנאי אלא בחורבניה ועל פי שבעה טובי העיר ובמעמד אנשי העיר ובהיה הילא דבי כגשתא דרבינא אבל בבנינו לא ואפי' שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר לא מהני • דאנן לא קי"ל כוונה משום דיחידא הוא וכל המחברים ס"ל דעל פי שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר רשאי הלוקח להשתמש אפילו תשמיש של גנאי ואפי' כשהבית הכנסת בבנינו • ודע שהרב

ב"י בסימן קנ"ג הביא דברי המרדכי וראב"ה דהאי במעמד אנשי העיר לא צענין שכל אנשי העיר יתורו צפי' אלא כל שמכרו שבעה טובי העיר בפרהסיא ולא בלגעה ואנשי העיר לא מיחו בידם מסתמא ודאי נהרלו כולם מדלא מיחו • וכל זה לא מיירי אלא כשמכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר כאשר בארנו • אבל אם מכרו ו' טובי העיר בלא אנשי העיר כגון שמכרו בלגעה או שמיחו אנשי העיר אע"פ שמכירתן מכירה אפי"ה הדמים נתפסין בקדושתן ולריך להעלותן לקדושה חמירה • וכדתנן בני העיר שמכרו ביהב"ג לוקחין מהן חובה וכו' • גם הלוקח ביהב"ג בלא דעת אנשי העיר אע"פ דמותר להשתמש בה תשמיש של חול מ"מ תשמיש של גנאי ובזיון אסור הני ד' דברים השניין במשנה שהן בית המרחץ ובורסקי ובית הטבילה ובית הכסא הרי לך שאפי' ביהב"ג גמור בבנינו יש לו מכר ופקעה קדושה ביהב"ג ביד הלוקח לתשמיש של חול רק שיש חילוק לענין תשמיש של גנאי ובזיון בין מכרו ו' טובי העיר באנשי העיר למכרו אותה שלא מדעת אנשי העיר וכ"ש בעלים ואבנים שסחרו שיש להן מכר על הדרך שביארנו :

ואשר בא בשאלה אי שרי להקהל לבנות בית דירה להדיוט לנורך החזן מאותן עלים ואבנים שסחרו מביהב"ג • לכאורה נראה דלענין זה אין היתר כלל ולא מבעיא כשעושין שבעה טובי העיר בלא דעת אנשי העיר דאסור שהרי אין כח בידם להפקיע קדושת ביהב"ג רק על ידי הדמים שנתפסין במקומן להעלותן לקדושה חמורה • והבא ליכא למימר הכי שאין כאן לא דמים ולא שום דבר לחול קדושת עלים ואבנים עליו ובמאי הפקע קדושה אלא אפי' כשמכרו שבעה טובי העיר באנשי העיר דיש כח בידן להפקיע קדושת ביהב"ג בכדי וכדרבא דאמר אפי' למשתי ביה שיכרא וכפירוש הנכון שהסכימו עליו הפוסקים דהאי למשתי ביה שיכרא בין לענין ביהב"ג עצמו ובין לענין הדמים דזה וזה יולא לחולין במאס ולא בעי שום דבר שתחול עליו הקדושה • אפי"ה בגדון דידן אין להתיר • ולא דמי כלל להיה דרבא דשאי לגבי מכירה כמי שכתב הר"ן ז"ל שמה שאמר רבא אפי' למשתי ביה שיכרא לא הטעם שיש כח ביד שבעה טובי העיר

העיר במא"ה להפקיע קדושת ביהכ"נ גם בכדי אלא מטעם כשמכר ביהכ"נ גם פקעה הקדושה מביהכ"נ והדמים נתפסין במוקומן ואע"פ שגם הדמים יולאין לחולין אין בכך כלום מאחר שהדמים אינם קדושה עלמה אלא קדושה שנייה וקלושה ולפיכך יש כח ביד ו' טובי העיר במעמד אנשי העיר להפקיע קדושת הדמים בכדי אבל קדושת ביהכ"נ עלמה אי אפשר להפקיע קדושתה בכדי הלכך בנ"ד שאין כאן מכירה אלא שרולין לעשות בית דירה לתשמים של חול מעלים ואבנים שסחרו מביהכ"נ אין כח ביד שבעה טובי העיר להפקיע קדושת ביהכ"נ בכדי . אמנם כד דייקין שפיר אשכחן בנ"ד נמי כיון דבנו ביהכ"נ חדש פקע קדושתה בהכי ולא גרע ממחנה דפליגי בה בנ"ד בני העיר רב אחא ורבינא וק"ל כדברי המיקל דמחנה בנ"ד טובי העיר במא"ה העיר הוי כזבינא ושרי דאי לאו דהו"ל הגאה מיניה לא יהיב ליה מחנה והשתא הא הגאה הגאה כל דהו היא ואינה בעולם וכבר אכלוהו ואפי"ה אמרינן דחל קדושה הראשונה אההוא הגאה כל דהו ופקע קדושתה בהכי כ"ש בגדון דידן שהעמידו ביהכ"נ חדש במקום הישן אס הוא על פי שבעה טובי העיר בנו"ה העיר פקעה הקדושה מעלים ואבנים הראשונים וחלה על ביהכ"נ החדשה והעלים והאבנים יולאין לחולין לעשות בהם מה שירצו ואפילו תשמים של גנאי . ומיהו לפי זה אם סחרו ביהכ"נ ישן בלא דעת אנשי העיר אע"פ שהעמידו במקומה ביהכ"נ חדש עדיין העלים והאבנים בקדושתן הן קיימין משום דאין כח ביד שבעה טובי העיר בלא דעת אנ"ה להפקיע מקדושתו רק ע"י עלוי לקדושה חמורה . ועוד נראה דעלים ואבנים שסחרו מביהכ"נ שבחולה לארץ בטלה קדושתיהו מיד להשתמש בהן תשמים של חול ואפילו בלא דעת אנשי העיר ובלא דעת שבעה טובי העיר משום דהריסתן של עלים ואבנים היינו חורבנן וק"ל כרב אסי בפרק בני העיר דאמר דמי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין ומותר להשתמש בהן תשמים של חול וגוי דלא מהני התנאי כל זמן שהוא בבנינו כמו שכתבו החוספות והרא"ש ושאר מחברים מכל מקום מהני התנאי להשתמש בהן תשמים של חול בחרבנו . וכדאמרי' גבי האי הילא דבי כנישתא דרבינא דבעי למורעה

מא"ה י"ח 1234567

ואמר ליה רב אשי זיל זבניה משבעה טובי העיר במא"ה העיר וזרעה וכהנו המחברים דמשום דזריעה תשמים של גנאי הוא ודמי להכך ד' דברים השמים במשנתנו דלא מהני בהו תנאי שבבבל אפילו בחורבנו ולהכי אמר ליה רב אשי זיל זבניה משבעה טובי העיר במא"ה העיר אבל שאר תשמים של חול לא בעי שבעה טובי העיר במא"ה העיר דהא על תנאי הן עשוין . וא"ת הא דאמר רבא האי בי כנישתא חליפי וזבנו שרי וכו' ליבני נמי חלופינהו וזבניהו שרי אחופינהו אסור ה"מ בעתיקתא כו' והא רבא מבבל הוה ואף עפ"כ אמר אחופינהו אסור ואע"פ דליבט מעתיקי היינו חורבניהו . י"ל דרבא וכל הני אמוראי דפרק בני העיר אע"ג דמבבל הוה אינהו לפרושי מתניתין קאתו ובחר מתניתין גרידא ומתניתין ודאי לא קאי אבתי כנסיות שבבבל אלא אבתי כנסיות שבא"י שאין עשוין על תנאי ובחורבניהו נמי בקדושתיהו קיימי ולהכי אמר רבא אחופינהו אסור אבל בתי כנסיות שבבבל אחופינהו נמי שרי הלכך העלים והאבנים שסחרו מביהכ"נ שבחולה לארץ שרי למעבד בהו מאי דבעי ואשי' בלא שבעה טובי העיר במא"ה העיר חוץ מד' דברים המכרים במשנה ועל פי שבעה טובי העיר במא"ה העיר שרי לעשות מהן אפי' הני ד' דברים :

ואשר בא בשאלה אם יש חילוק בזה בין ביהכ"נ של כפרים לביהכ"נ של כרכים . בכלל שאלה זו יש שני ספיקי' הא' סחירת ביהכ"נ אי שרי בכרכים כדי לבנות ביהכ"נ אחר או לאו מטעם כיון דעל דעת רבים הקדושה אסור לסוחרה ולשנותה מקדושהה אם לא מדעת כולם . הב' עלים ואבנים שסחרו מביהכ"נ של כרכים אם דינן שיה לדין עלים ואבנים שסחרו מביהכ"נ של כפרים . ובתחילה נדבר מספק הראשון ואומר אני דאין לחלק בזה בין כפרים לכרכים דהא אמר רב חסדא בפ"ק דב"ב ובפ' בני העיר לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי וסתמא אמר רב חסדא ל"ש כפרים ל"ש כרכים כשבנין תחילה ביהכ"נ אחר מותר לסתור הראשון . והא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן לא שנו אלא ביהכ"נ של כפרים אבל ביהכ"נ של כרכים כיון דמסתמא אחי

מית ליה

לִּיה לֹא מָלוּ מִזְבְּנֵי לִיה . הַחֵם הָיִינוּ טַעֲמָא דְמִיירִי
שְׁאִין רוֹלִין לְבָנוֹת בִּיהֶכ"ל אַחֵר בְּמִקְוִיָּה אֶלָּא
לְמַכְרֵן וּלְהַעֲלוֹת הַדְּמִים לְקָדוּשָׁה אַחֶרֶת . וּלְפִיכָךְ
בְּכִרְכִּים לֹא מָלוּ מִזְבְּנֵי לִיה דְּשִׁמְא יֵשׁ אֶחָד בְּכָל
הָעוֹלָם שְׁאִינוּ חָפֵץ בְּקָדוּשָׁה אַחֶרֶת וְאִפִּי בְּקָדוּשָׁה
חֲמוּרָה מֵאַחֵר דְּרַגְלֵי אִינְשֵׁי מַעֲלֵמִי דְקָאֲתוּ לְהַתֵּם
וּמִתְפַּלְלִין שֶׁס' נִיחָא לִיה שִׁיבָא לוֹ בִּיהֶכ"ל מִזְוִיָּה
חֲמוּד כְּשִׁיבָא שֶׁס' לְהַתְפַּלֵּל בְּחִיבָא אֲבָל כְּשִׁיבָא חֲמוּרָה
בִּיהֶכ"ל מִפְּנֵי חֲיוּבָא אוֹ מִפְּנֵי קִטְנָה וְזִכּוּיָן בֵּית
הַכִּנֶּסֶת חָדָשׁ טוֹב מֵהֶרָשֶׁאון בְּמִקְוִיָּה וְדֹאֵי כֹלִי
עֲלֵמָא נִיחָא לְהוּ בִּזְהָ דְהָא זְכוּת הוּא לוֹ וְזִכּוּיָן
לְאָדָם שֶׁלֹּא בִּפְנֵי עוֹד יֵשׁ לְהַבִּיא רִאִיָּה מִזְבֵּיָן
הוֹרְדוֹם בִּפ"ק דב"ב שֶׁהָרִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲדַעְתָּא
דְּכָל יִשְׂרָאֵל נִתְקַדֵּשׁ וְעִדִּיק קְדוּשָׁתוֹ טַפִּי מִבֵּית
הַכִּנֶּסֶת שֶׁל כִּרְכִּים . וְכַדִּיָּא אֲמַרְיָן בְּבִרְיָתָא
שֶׁמִּבִּיא תַלְמוּדָא פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר אֲחֻזָּתָם מִטְּמֵא
בְּנִגְעִים וְאִין יְרוּשָׁלַיִם מִטְּמֵא בְּנִגְעִים אֲמַר רַב
יְהוּדָה אֵינִי לֹא שִׁמְעָתִי אֶלָּא מִקּוֹם מִקְדָּשׁ בְּלִבְד
וְדִיִּיק תַלְמוּדָא מִקּוֹם מִקְדָּשׁ אִין הָא בְּתֵי כְּנִסְיוֹת
וְבְתֵי מִדְּרָשׁוֹת שְׁבִירוּשָׁלַיִם מִטְּמֵאִין וְאֵע"ג דְּשֶׁל
כֶּרֶךְ הֵם כְּמוֹ שְׁפִירָשׁ"י שֶׁס' אֲלֵמָא דְבֵית הַמִּקְדָּשׁ
עִדִּיק טַפִּי מִבִּיהֶכ"ל שֶׁל כִּרְכִּים . וְא"כ בְּבָא בֵּן
בֹּטָא הֵיכִי אֲסָבִי לִיה עֲלָה לְהוֹרְדוֹם וְהֵלָא יֵשׁ
לְחוּם שִׁמְא יֵשׁ אֶחָד בְּכָל הָעוֹלָם דְּלֹא נִיחָא לִיה
בְּסִתִּירַת בְּנֵי הָרָשָׁאון אֶלָּא וְדֹאֵי כִיּוֹן דְּבִנֵּי הוֹרְדוֹם
הִיָּה טוֹב וְיִפָּה יוֹתֵר מִזְבֵּיָן הָרָשָׁאון מִסְתַּמָּא כֹּלִי
עֲלֵמָא נִיחָא לְהוּ דְּזִכּוּת הוּא לוֹ וְזִכּוּיָן לְאָדָם שֶׁלֹּא
בִּפְנֵי . וְאִין לֹמַר דְּשִׁאֲנִי הַחֵם בְּבִנֵּי הוֹרְדוֹם
דְּמִשּׁוֹם חֲיוּבָא אֲסָבִי לִיה עֲלָה לְמַסְתִּירָה וְכַה"ג
אִפִּי בְּשֶׁל כִּרְכִּים שְׂרִי . הָא לִיחָא דְהָא מִסִּיק
בְּתִירוֹן הַב' דְּבָלָא חֲיוּבָא נְמִי אֲסָבִי לִיה עֲלָה
לְהוֹרְדוֹם גַּם אִין לֹמַר דְּמִלֵּךְ שְׁאִנִי דְּכֹלִי עֲלֵמָא
כְּפֻפִין לִיה וְכַחַר דַּעְתָּא דִּידִיה גְּרִירִי וְמָה שֶׁמִּלֵּךְ
עוֹשֶׂה מִסְתַּמָּא כֹּלִין מִבְּטָלִין דַּעְתָּם וּמוֹחֲלִין לוֹ
וְכַדִּאֲמַר רַב אֲשִׁי הָאִי בִי כְּנִישָׁתָא דְמֵהָא מַחֲסִיא
אֵע"ג דְּמוֹעֲלָמָא אֲתוּ לְהוּ כִיּוֹן דְּאֲדַעְתָּא דִּידִי קָאֲתוּ
אִי בְּעִינָא מִזְבְּנֵיָא לִיה . דְּשִׁאֲנִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דַּעַל
פִּי הַדִּיבּוּר וְע"י הַנְּבִיאִים בְּנִאֻהוּ וְלֹא תִלִּי בְּדַעַת
בְּשֶׁר וְדָם אֶלָּא בְּדַעַת קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְעוֹד
דְּאִפִּילוּ אֲת"ל דֶּה"ג תּוֹלָה בְּדַעַת בְּשֶׁר וְדָם מ"מ
לֹא דְמִי כָּלֵל לְרַב אֲשִׁי דְשִׁאֲנִי רַב אֲשִׁי דְלִדִּיק גְּמוּר
הִיָּה וְיִחִיד בְּדוּרָו שֶׁהָרִי מִימּוֹת רַבִּי וְעוֹד רַב אֲשִׁי

לֹא מִלִּינו תּוֹרָה וְגִדּוּלָה בְּמִקּוֹם אֶחָד וּמִסְתַּמָּא כָּל
חֲכָמֵי הַדּוֹר וְכָל הַדּוֹר הָהוּא בְּטָלִי דַּעְתִּיהוּ גְּבִי
דַּעְתִּיהוּ . מַש"כ בְּהוֹרְדוֹם דְּרַשָּׁע הִיָּה . גַּם לֹא
הִיָּה עֲלִיו דִּין מֶלֶךְ דַּעְבָּדָא הוּא . וְכַתִּיב שׁוֹם
חֲשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ מִקְרָב אֲחִיךָ וְלֹא הִיָּה נַחֲשָׁב
אִפִּי כְּאֶחָד מִפְּחוּתֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרִי הַעֲבָד אִין חֲיִיב
בְּמִלּוֹת וְלֹא שׁוֹם חֶלֶק בְּמִקְדָּשׁ וְאִיךְ כְּאֲמַר דְּכֹלִי
עֲלֵמָא בְּטָלִי דַּעְתִּיהוּ לְגַבִּי דַּעְתָּה דַּעְבָּדָא . וְאִיךְ
ע"ג דְּבָבָא בֵּן בֹּטָא אֲסָבִי עֲלָה וְכַבָּא בֵּן בֹּטָא
חֲסִיד הִיָּה וְלֵמָּא לְגַבִּיה בְּטָלִי דַּעְתִּיהוּ כְּמוֹ לְגַבִּיה
רַב אֲשִׁי . הָא לִיחָא דְשִׁאֲנִי רַב אֲשִׁי דְכָל יִשְׂרָאֵל
הִיוּ סָרִיס לְמַשְׁמַעְתּוֹ דְּמִימּוֹת מִשָּׁה עַד רַבִּי וּמִימּוֹת
רַבִּי עַד רַב אֲשִׁי לֹא הִיָּה תּוֹרָה וְגִדּוּלָה בְּמִקּוֹם
אֶחָד מַש"כ בְּבָבָא בֵּן בֹּטָא . וְעוֹד דְּמַלְשׁוֹן הַטּוֹר
בְּסִי קַג"ג וְקָלָת מֵהַפּוֹסְקִים מַשְׁמַע דְּהָא רַב אֲשִׁי
מִיירִי דְּבִפִּירוֹשׁ תִּלּוּ הַבִּנֵּי בְּדַעַת רַב אֲשִׁי אֲבָל
מִסְתַּמָּא לֹא אֲמַרְיָן וְכַהֲרֹדוֹם לִיכָא לְמִימַר הִכִּי
דְּהַבִּינֵן לֹא הִיָּה בִימִי . וְאִפִּי לְדַבְּרֵי הַרַב ב"י
שֶׁמִּפְּרָשׁ לִשׁוֹן הַטּוֹר בְּעִינֵן אַחֵר מ"מ גַּם לְפִי דְּבִרְיֵי
לֹא אֲמַרְיָן מִסְתַּמָּא אֲדַעְתָּא דִּיחִיד בְּנִאֻהוּ אֶלָּא
דּוֹקָא לְגַבִּי דְר' אֲשִׁי דְּמִימּוֹת מִשָּׁה עַד ר' וּמִימּוֹת
ר' עַד רַב אֲשִׁי לֹא מִלִּינו תּוֹרָה וְגִדּוּלָה בְּמִקּוֹם
אֶחָד אֲבָל אֲדַעַת דְּאָדָם אַחֵר לֹא אֲמַרְיָן אֶלָּא א"כ
תִּלּוּ בְּדַעְתּוֹ בְּפִירוֹשׁ וּלְפִיכָךְ א"א לִישָׁב הָאִי בִּינֵן
דְּהוֹרְדוֹם וְכַבָּא בֵּן בֹּטָא דְּאֲסָבִי עֲלָה אֵס לֹא
מִטְּעָם שֶׁכַּחֲבָנו לְמַעֲלָה מִשּׁוֹם דְּהָאִי סְתִירָה בְּנֵי
הוּא מֵאַחֵר שֶׁכַּחֲבָנו ע"מ לְבָנוֹתוֹ בְּמִקְוִיָּה בְּנֵי טוֹב
וְיִפָּה מֵהֶרָשֶׁאון וְתַדְעַ דְּאֵל"כ הִיאֵךְ הִיוּ רִשְׁאִין
לְסַתּוֹר לְמִקְדָּשׁ וְהָא תִּנְיָא בְּסַפְרֵי מִנִּין לְנוֹתָן אֲבָן
מִן הַהִיכָל כו' שֶׁהוּא בָּלָא תַעֲשֶׂה ת"ל וְנִתְלַחֵם
אֶת מִזְבְּחוֹתָם וְגו' . לֹא תַעֲשׂוֹן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם .
הָרִי לָךְ שֶׁאִפִּי אֲבָן אֶחָד אֲסוֹר לְנִתּוֹן מִן הַמִּקְדָּשׁ .
וְק"ו הַמִּקְדָּשׁ כֹּלִי אֶלָּא וְדֹאֵי הָיִינוּ טַעֲמָא מִשּׁוֹם
דְּסִתִּירָה זוֹ הִיא בְּנֵי . וְכֵן כַּתִּב נְמִי הַמִּרְדְּכִי
פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר וְדִי בְּרָאִיה זוֹ לְהַתִּיר סְתִירַת
בִּיהֶכ"ל שֶׁל כִּרְכִּים עַל מִנַּת לְבָנוֹת בִּיהֶכ"ל חָדָשׁ
וְיִפָּה מֵהֶרָשֶׁאון :

וְרַעְנִין סִפְקָא הַשְׁנִי דְּהָיִינוּ לְעִינֵן עֲלִים וְאֲבָנִים
שֶׁסְתָּרוּ מִבִּיהֶכ"ל שֶׁל כִּרְכִּים אֵס דִּין
שׁוֹה לְדִין עֲלִים וְאֲבָנִים שֶׁסְתָּרוּ מִבִּיהֶכ"ל שֶׁל
כְּפָרִים נִרְאֶה דָּגָם בִּזְהָ אִין לְחַלֵּק בֵּין כְּפָרִים
לְכִרְכִּים דְּזִיל בְּחַר טַעֲמָא דְּמִיִּדִי טַעֲמָא הוּא אֶלָּא
מִשּׁוֹם

משום דכיון דמעלמא אחו מיישינן במא"י אחר
בסוף העולם דלא נחא ליה וטעם זה לא שייך
בעלים ואבנים שסחרו דמאי איכפת להו להך
דאחו בעלמ' בעלים ואבני' שסחרו כיון שיש להם
ציהכ"ג בני לבא שם להתפלל ומאיוה טעם נחמיר
בעלים ואבנים של כרכים יותר מבשל כפרים
אלא ודאי דא ודא אחת היא וכי היכי דשרינן
בעלים ואבנים של כפרים ה"ה נמי בשל כרכים :

ואשר בא בשאלה בתי כנסיו' שבארצות הללו
בזמן הזה אם הם נידונים ככרכים
או ככפרים . נראה דאין כל המקומות שוין והכל
לפי שהוא מקום . גם לא לכל מילי שם כרך
שזה דלענין מקרא מגילה קרוי כרך המוקף חומה
מימות יהושע בן נון ולרבי יהושע בן קרחה
המוקף חומה מימות אחשורוש ופ"ק דסנהדרין
לענין עיר הגדחת תניא ואם יש בה יותר ממאה
לא נקראת עיר אלא כרך דברי רבי יאשיהו רבי
יונתן אמר ממאה עד רובו של שבט וכן מתא
מחסיא פרק בני העיר קרי ליה רב אשי בשם
כרך ובפ"ק דתעובות גבי מעבירין את המת מלפני
הכלה אמר רב אשי כגון מתא מחסיא דמפקי
מכרך ומפקי מכפר וש"מ דלאו לכל מילי בשוה
קרוי כרך אלא כל דבר לפי עניינו הלכך בג"ד
אינו דומה לכל הני . אך נראה דכל מקום כשבזוין
ציהכ"ג אם אין בוה אותה אלא בשביל אנשי
העיר לבדן כגון באתרא דלא שכיחי רבים דאחו
מעלמא זהו נקרא כפר ואף ע"ג דשכיחי רבים
עוברים ושבים לפרקים כיון דלא קביעי בעיר
אלא דרך עראי באים עוברים ושבים לאו כרך
הוא אלא כפר ואפילו שבני בעיר לא בנו אותה
מכיון לבד אלא גם אחרים שבחוץ לעיר סייעו
להם לבנין ציהכ"ג אין בכך כלום מאחר שאותן
אחרים שסייעו לא שכיחי התם רק לפרקים .
ודאי אדעתא דבני העיר נתנו להם לעשות בבית
הכנסת ממה שירצו בני העיר ולהכי לאו כרך
הוא אלא כפר וכה"ג כהז הרב ב"י בסו' קנ"ג
בשם המרדכי וראב"ה וז"ל . דבכפרים אפילו
אחרים נתנו להם כיון שאין רגילות לבא שם רוב
עם אדעתא דידהו יחבי דמאי דבעי עבדי . ביה
ע"כ וז"ל הטור או"ח בסו' קנ"ג והא דבהכ"ג
נמכרת הני מילי של כפרים שאין באין אנשים

ממקומות אחרים ולא נעשית אלא לבני הכפר
לבדם אבל של כרכים שבאין שם אנשים ממקומות
אחרים אפילו בנו אותם משלהם אינה נמכרת
ע"כ . ומשמע בהדיא דכל שבאין אנשים לשם
ממקומות אחרים זהו נקרא כרך ואי לאו נקרא
כפר . ועוד דאמרינן בפרק בני העיר מעשה
בבית הכנסת של ערסאים שהיה בירושל' ומכרוהו
ואף על גב דירושלים כרך הוא אפילו הכי כיון
שלא בנו אלא לצורך ערסאים לבד נידון ככפר .
אמנם כל מקום דשכיחי רבים מעלמא שבאין
להתפלל שם כגון מקום שהסוחרים מתקבלי
שם הדיר לסחורה מסתמא מתחילה כשבנו בית
הכנסת אדעתא דידהו ג"כ בנו והקדישוהו
ויש לו דין כרך וז"ל המרדכי שהביא הרב ב"י
אבל גבי כרכים מקום סחורה ורגילות לבא שם
רבים מסתמא כ"ע נתנו בבנינו שהרי נתקן לצורך
רבים ע"כ . ואע"ג דאין לא קי"ל כוונתה במאי
סתולה הקדושה של רבים בנתינת המעות לסיוע
הבנין דהא אין קי"ל אע"ג שלא נתנו כלום לסיוע
ובני העיר בנו מכיון לבדן כיון דאדעתא דאחו
מעלמא קא בנו הוה כאלו הקדישו אדעתא דכל
העולם וכמו שכתבו התוספות והרא"ש והרמב"ן
והר"ן והרבה מהמחברים . מ"מ נלמוד ממנו דכל
היכא דאיכא מקום סחורה ורבים מתקבלי שם
לסחורה מסתמא אדעתא דידהו בנו הציהכ"ג
והקדישוהו ויש לה דין ציהכ"ג של כרכים . וה"ה
נמי מקום שיש חכם גדול ואב"ד שמתקבלי רבים
שלריבין לו ולחורתו כגון רב אשי במתא מחסיא
שהיה אללו קבוץ גדול מהחכמים ותלמידים כדי
ללמוד ממנו וכן שאר עדת ישראל היו שכיחין
אללו לדין ומשפט בין איש לרעהו כל כזה וכיוצא
בזה יש לנו לדון בדין כרכים דמסתמא ודאי
כשבנו אדעתא דכל העולם בנו אבל אי בריר
לן דלא בנו אלא אדעת בני העיר לבדן אע"ג
דשכיחי רבים דאחו מעלמא מאחר שלא סייעו
בבנין גם לא בנו אדעתא דאחרים שמחוץ לעיר
אין לה דין אלא בשל כפרים ואע"פ שמלשון הרא"ש
ורבינו ירוחם משמע דכל שרבים באו להתפלל
שם מסתמא בני העיר הקדישו לדעתם ולא צענין
שהיא דעת בני העיר בשעת בנין אדעתא דרבי' .
מ"מ לשון התוס' והרמב"ן והר"ן משמע בהדיא
דבשעת בנין תליא מלתא ואפשר דגם הרא"ש
ורבינו

ורבינו יוחס סביר' להו הכי אלא שקצרו בלשונם • ועוד נראה דדוקא בימי חכמי התלמוד לא היה כח ביד שצפה טובי העיר במ"א העיר למכור ביהכ"ל של כרכים לפי שאותן שצפה טובי העיר לא היה בידם שום כח ויכולת על אנשי הקהילה דהא אפילו בכפרים אם אנשי העיר מוחין בידם אין כח בידם להוריד הדמים מקדושתן ולפיכך כשאנשי העיר מתרנין בעיני דגם כל העולם יהיו מרונין אבל בזמן הזה בארצות הללו שמנהג הקהילות להעמיד עליהם מנהיגים ופרנסים ונותנין בידם מקל ורצועה על כל אנשי הקהילה לעשות כרצונם בכל עסקי הקהילה מעכשיו אין חילוק בין כפרים לכרכים ובכל ענין יש כח ויכולת ביד אותן מנהיגים למכור ביהכ"ל ואפילו למשתי ביה שיכרא וגם הדמים יולאין לחולין אפילו כשאנשי העיר מוחין בידם אין בכך כלים דהא מתחלה כשצנו ביהכ"ל ארעמא דמנהיגי הקהילה הלו וגם אותן דאחו מעלמא לא עדיפי מאנשי העיר והמנהיגים הם ממש דמו לרצ אשי דאמר חי צעינא מוצנא להו • וכ"כ האגודה בפ"ק דב"ב ופרק בני העיר גם הרב ב"י בסי' קנ"ג כתב בן בבס מרדכי ישן ולפי זה הראיה שהבאתי מבנין הורדוס למעלה אין ראיה כלל דאיכא למימר דבנין הורדוס היה בעלת בבא בן צוטא וסנהדרי גדולה שהכח והיכולת ומקל ורצועה ביד סנהדרי גדולה על כל עדת ישראל ולא גריעי סנהדרי גדולה מראשי הקהילות שבכל עיר ועיר ומ"מ הראיה שהבאתי מבנין הורדוס שהסתירה על מנת לבטל לאו סתירה היא אלא בנין היא אמת מטעם אחר שכתבתי למעלה דאל"כ היאך סתרו המקדש והא אסור לנחוק אפי' אבן א' מהמקדש והנותן עובר בלאו אלא ודאי האי סתירה שסתרו הורדוס ע"מ לבטל מקדש לאו סתירה הוא אלא בנין וכלל הדברים שכל הקד שריותי שכתבתי למעלה יש לסמוך עליהם להלכה ולמעשה ובפרט בחוץ לארץ שכל בחי כנסיות על תנאי הן עשויין וקדושתן קלושה כיוון שעתידה ליבטל קדושתן לעת בא הגואל כמו שכתבו החוס' בפרק בני העיר ואפילו של כרכים נמי אין להחמיר כ"כ מטעמא דעל תנאי הן עשויין דבדידהו נמי תפקע קדושתן לעת בא הגואל במ"ב א"ס • דברי הק' בנימין אהרן ב"ר אברהם סלניק ז"ל :

לד דין גלי רויס • שובר ארזים • גל אגוזים • לוארו כחרוזים הלא הוא יפה נוף משוש כל הארץ האלוף ר"מ ג"י מהר"ר זיסקינד סג"ל יו ה' הברכה אהו ולכל השואבים אהו מבאר מים חיים יחדיו יהיו חמים אל ראשם ויעמדו על הברכה החיים והשלום • מעשה ידי אלצעותיך קבלתי על ידי הלו כתפוח זהב במשכיות כסף ותוכן רלוף אהב' וידעתי גם ידעתי שאין מכ"ת לריך לא לגמרא ולא לסברא דידי • עכ"ז אמרתי אין מסרבין לגדול ומטיבנות דמר אמינא דהוא מלוה שהלוי צריבית קלוזה בלא שום היחר בעולם • גם לא פרט את הריבית בשטר רק כלל הקרן והריבית יחדיו יפה כתבת ויפה דנת שאינו גובה את הריבית כלל • ואפי' אם הלוה הרויח ריוח הרבה במעותיו אין לריך ליתן למלוה אפילו פרטת אחת מן הריוח ולא דמי למבטל כים חבירו ולא למפקיד שהפקיד אול הנפקד שכתב המרדכי בפרק הגוזל דשאני הכא דמתכוין לאיסורא הוה הכל כאשר השביל בכתב מכ"ת • ועוד אני אומר דהמבטל כים חבירו וכן הנפקד כיון שלא נעשה ע"י הלוואה לא מחוי כריבית ולכן לריך ליתן לו מן הריוח מש"כ בכ"ד דמתחילה בתורת הלוואה בא ליד הלוה ומחוי כריבית ואגר נטר היא • ועוד דלרבי מאיר דאמר קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית ע"כ אינו נותן לו מן הריוח כלום דהא אפי' הקרן אינו גובה ק"ו הריוח ואין דלא קי"ל כר"מ אלא כרבנן • מ"מ הא רבנן נמי ל"פ עליה דר"מ אלא לענין הקרן אבל לענין הריבית ל"פ • ועוד דבכה"ג שכלל הקרן וריבית יחד איכא פלוגתא דרבנותא ואית דאמרי אפי' חכמים מודו בכה"ג דאינו גובה לא את הקרן ולא הריבית ואפי' כשחייב מודה לו על הקרן אלא שיש חולקין וס"ל דכשחייב מודה שגובה את הקרן ולפיכך די לנו לומר שהיש חולקין חולקין על הקרן ולא על הריבית • אמנם מה שעלה על דעת מכ"ת להוציא מן הלוה הריבית שנשחטבד למלוה מטעם דהוי שהמלוה אסור ליקח הריבית מ"מ גם הלוה אינו זוכה בריוח שהריוח במעות המלוה • זה לא יתכן דמרדכי מאיר נשמע לרבנן דהא לר' מאיר המלוה אינו גובה את הקרן והלוה זוכה בו ואע"פ שהקרן הוא ממונו של המלוה

ספר נודע ביהודה

כולל

שמונה מאות וחמשים וחמש שאלות ותשובות
בארבעה חלקי שלחן ערוך.

סאה

רכינו הגדול, הגאון האמתי, מופת הדור, רבן של כל בני הגולה
בקשת מרן יחזקאל סג"ל לנדא וצוקל.

מהדורא תנינא

חלק אורה חיים ויורה דעה.

נוסף על הראשונים מפתח כולל, ומראה מקום בש"ס בבלי וירושלמי ופוסקים, גם הגהות וחידושים:
(א) מהרב הגאון המפורסם כבוד מר"ר ברוך פרענקל זצ"ל אב"ד דק"ק לייפניק. (ב) מהרב הגאון המפורסם
כבוד מר"ר יוסף שאול הלוי נאמאנזאהן זצ"ל אב"ד דק"ק לבוב.

ועתה יצא לאור מחדש בתוספות גדולות חדשות נכבדות ויקרי ערך מאד נעלה.

ואלה הן התוספות החדשות אשר תוספו בשנת נודע ביהודה הזה על כל שלפניו:

(א) קונטרס אחרון. קיבוץ המשה אשר תשובות נוספות
אשר השיב רבינו הגאון מ"ה יחזקאל סג"ל לנדא זצ"ל
לחלמיח הגאון מ"ה אלעזר פלעקלעס זצ"ל, מלוקטים
מספרי שו"ת תשובה מאחבה חלק א' וב' וג', ומספר
עולת חודש השלישי להגאון זצ"ל. | (ג) ציונים ומימ. כולל ציונים והערות ומראה מקומם לספרי שו"ת
גדולי האחרונים אשר שקלו ופשו בשורת נודע ביהודה.
(ד) מפתח כללי מכל הדינים והענינים ועקר ההלכות הנכבדים בכל
ספרי שו"ת נודע ביהודה למצוא בנקל עפ"י סדר א"ב.
(ה) אנשי שם. מפתח למצוא שמות כל הרבנים הגאונים אשר
החליפו השוכותיהם עם הנודע ביהודה.
(ו) הגהות מהדיר. בעל נודע ביהודה הלכות מספר
עולת חודש לחלמיח הגאון מ"ה אלעזר פלעקלעס זצ"ל. |
|---|--|

נוסף כהגהלה מחייקת, וכל ההשקפות באו על מקומם בפנים הספר, ולדעות תוצאות הספר עתה בתכלית השלמות והחדוד נוסף
גם כתב הרבנות אשר נתנו אלפי קהלות ישראל בפראג לרכיבו הספר בעל נודע ביהודה זצ"ל שנמצא כאחד כתבים עתיקים.

שם שמות הגאונים בעלי החידושים נרשמים מעבר לזה וה

ועתה תוספנו שבעה תוספות חדשות נחוצות וחשובות כמבואר מע"ל

בזמן הזה

תשובה מן המחבר. את ברייתא לא תופר מאת רבם וסופר. ה"ה
התורני הרבני המופלא מה' אפרים נ"י
בק"ק שער-עשין :

מכתבו הגעתי אציעי ורבו עלי מדרות מבני קהלתא דה"ה ורבו כח
רבו וטפס על זה מדרות התלמידים ולכן אני צריך בדרך קצרה.
ע"ד שאלתו מהן כשרי ייחד צביתו חדר ה' לבה"כ לבני הכפר להפגל
שם במתן עשרה פס המהלכים לשם מכפרים הסמוכים וגם שרמו ורבו על
הכתלים כמה תחנות ובקשות כדרך צבית כנפיות והתפללו שם כמה שנים
צטור. וזה כ"ס שנים אשר נחבטל המצב והלכו להפגל במקום אשר ושוב
הסתגסם הצמל בית צביתו חדר כל התשמישים הארזים לו. ואשר שצבן חיים
לכל ישראל מבר צט כל הבית לאיש אשר ועתה שאל האוקף אם מותר לעשות
מחדר הזה בית יין שרק וגם מקום לפגל צו :
ע"פ המלאה .

יז תשובה לא ידעתי. שם יסור דכין שיחד מתחלה החדר הזה לבה"כ
אם כן הקדים אותו חדר וכיון שהתפללו שם הרי הוא בקדושת
בה"כ ואיך זה כנפס בית סתם וקדשים לבה"כ המבואר ב"ח סימן קכ"ג
סימן ח' ואין חילוק בין בין ייחד לרבים כיון שהתפללו שם. ועי' במג"א
שם ס"ק כ"א. והנה צבית צמח להפגל צביתו במתן עשרה מסתמא חזו
מקדים לקדושת בה"כ ופסח חזי מאי עמא דבר שאין טובין צו קדושת
בה"כ כלל ואף שלא הסגסם בפירות כן מתממא הוא כהנאה האולי וטובין
צו מנפס חזו ולא עדיף משוכרים בית למזן המבואר בס' ק"ד סימן ב'
ופשטתו בלבוש דכל שאר למזן אין לו קדושת בה"כ כלל וא"כ צריך שמינה
להחליק צביתו ולהתפלל שם הוא כמו דרך אקדמי כיון שהוא למזן דבכל
שעה ואשם יכול למחות מלכטם צביתו אם לא האולי להם בפירות כמו
שמבואר בסימן קכ"ג סימן ח' בהגה"ה. אבל במדון דין שיחד החדר לבה"כ
וצפסם שרמו בדפנות תפלות ובקשות מהבשרו יכיר מתוך מעשיו שהקדים
לבה"כ ואיך בקסן אמריק שיש לו מעשה במעשה גמור שאין להלכות בדבר
אחר ודאי הוא מעשה וישעין בתוס' חולין דף י"ב ע"ב ד"ה וכתבנו ליה
מעשה מכלל במדון דין שיהיה מעשה שמוצא שהקדים לבה"כ ומעט. גם
מסתמא ים בתפלות ובקשות שחקקו בכותלים כמה שנות שאין מתמקם אם
כן צדאי קדש הצעה"ב אותו לבה"כ לעולמי עד כיון שהגיע לחקוק צו
שמות שאין מתמקם ולא יוכל לסתור החדר הזה לעשות צו תשמיש אחר.
ומעשה כיון שאין ספק שבתחלה הקדים הצמל צביתו אותו חדר לבה"כ
ממעט שוב ים לחדר חזו דין בה"כ שנתה ייחד להקל ואף שנתבטל חז"ל
הקצושה ולא התפללו צו עוד מ"מ חזו בקדושתה קיימא ולא גרע מבה"כ
שחזר. המבואר בסימן קכ"א סימן י"ד. ומה שכתב מעלתו שכלל"ה בה"כ של
צב"ל מ"מ הם עומדין לא שם עיניו על דברי מג"א בסימן קכ"א ס"ק י"ב
דדוקא צב"ל הם כן ולא באר ארשת דבסתמא לא אמריק על מנפס הם
עשיות. ומעשה ים לט לחקור אם יכול להוציא מקדושתה ע"י מכירה. והנה
צדאי אין לו דין בה"כ של כריס כי אם של כפרים כי לא נמצאת כי
אף ללודן צב"ל אותו כפר ויכולין אותן צב"ל כפר למוכרה. ואולי צב"ל
של כריס אם אינם מתפללים צו יכולין למוכרה עיין במג"א סימן קכ"ג
ס"ק מ"ב אבל עכ"פ הורה לא היה יכול למכור בה"כ כי אם ע"פ הקהל
של אותו הכפר כמו שמבואר ברמ"א סימן קכ"ג סימן ז' בהגה"ה. ואולי
אם מרעו אשתי אותו כפר למכירה צו מ"מ איט מפיקע קדושת עיין ממנה
ואף ופיקע קדושתה צב"ל אם איט חל קדושתה על דבר אחר וישעין
במג"א סימן קכ"ג ס"ק ב'. לכן אין תקנה אלא שימכור ייחיד הזה
ובסתמא כל אשתי הכפר אשר היו שייכים לבה"כ הזה ויקחו הדמים
למסקנת ת"מ וי להשאי יתומים ובלל"ה אין חשפין וחו פקע הקדושה
מחדר הזה. אמנם כיון שרשום בכתלים תפלות ובקשות ובתוסס שנות
שאין מתמקם לא יסורין אותן הכתלים כדי שלא יבוא למחיקת שם חז"ל וגם
לא יעשה שום תשמיש צב"ל כמו שפסקין בסימן קכ"ג סימן ע' ומכ"ש שלא
לפנות מקום בחדר הזה וישעין במג"א סימן מ"ה ס"ק ב'. וגם לשדוק בכותב
יין שרק ים לאסור כיון ששפן משחיר הכתלים וגורם מחיקת השמות אשר
על הכתלים :

ואם ים לדון צב"ל דבר שאין מתמין. מתאי אל צב"ל עיין אם ים
אסור בגרמא למחיקת השם. והדבר מפורסם במסכת שבת דף ק"ב ע"ב
הרי ששים שם כתוב על צב"ל מ"מ חז"ל מנפס לו פגילת של מטה סדך עליו
גמי ו"י אומר לעולם יורד וסובל כו' דלמך קרא ואבדתה את שמים מן המקום
הוא לא תפסוק כן לה' עשה הוא לאסור אא גרמא שרי ע"כ לשון האמרה.
ומסקין שם דכ"ס סביר דגרמא שרי רק דפליגי אי קבילת צמנה מטה ולא
אסור לרנפן לפגל צב"ל כריס גמי מטה לאסור לעמוד ערוס בפני השם
וק. פסק הרמב"ם בפ' ו' מיוסר המורה הלכה ו' מ"ש בנפס מטה. הרי
משום דגרמא שרי. אמנם אשפ"כ ים לומר דלא שרי גרמא אלא לפגילת של
מטה אבל לדבר ארשות אשתי גרמא אסור ואף דליכא לאו דלא תפסוק מ"מ
אסור מטה צב"ל השם דלא צב"ל גדול יותר מגרם מחיקת השם. ורמיה לרדב
דבריהם וסיכס לא פליג ר"י על רנפן וגם לר"י אסור אף שיש לדחות ולומר

דלמך רחלס וסיכס לאו מטה גרם מחיקת השם הוא אלא מטה מטה אסור
לעמוד בפני השם ערוס. אמנם דבר זה תלוי בצב"ל רבדרי דרש"י במסכת
יומא דף ח' ע"א דה"ה לא ירחק כתב עממא מטה מחיקת השם וטוסמא
ישים שם בה"ה לא ירחק כתב בפ' כ"כ מסקין מטה לאסור לעמוד
לפני השם ערוס אבל מטה לא תפסוק לא אסריק גרמא ולא בפ' הקדושים
עכ"ל ע"ש. הרי דפליגי צב"ל. ולכאורה ים להוכיח כפירש"י דלפ"י הסו"ס קסס
אמאי נקט רחלס וסיכס כלל הו"ל לבדייתא למימר לאסור לפסוק את כל
גדיו להיות ערוס בפני השם ולמאי נקט כלל רחלס וסיכס בשלמא בקבילת
מטה שפיר דין דסדך עליו גמי דפליגי רנפן ור"י אחי לאשמיטיק אבל
בש"ל דלא ירחוק ולא יסדך מאי אחי לאשמיטיק אלא ודאי הוא מטה מחיקת
השם כפירש"י והאסור גרם מחיקת הוא מטה צב"ל השם גרם מחיקת
השם הוא הצב"ל עממו ואפי' ע"י גרמא אסור לכ"ע אולי ולא סוי ללודן
דבר מטה. ואף שרש"י נקט מטה דלא תפסוק כן לה' מ"מ אולי ובלאו
גרמא אסור מטה אלא דלא תפסוק נקט רש"י גם בגרמא שלא ללודן
מטה נוק האסור. וכוונת רש"י צב"ל דאי לא קפיד הקרא לאסור מחיקת
השם צדיס לא הוי שייך לאסור גרם מחיקתו מטה צב"ל השם דמאי צב"ל
הוא זה אם במחיקת צדיס ליכא קפידא וצב"ל גפולק קושיה הסו"ס ישים
מעל רש"י ז"ל :

אמנם תמה אי על המור וסל"ע למה השמיטו קד דינא ולא הביאו כלל
קד ברייתא דמי שיהי כתוב שם על צב"ל וצפסם לפי מה שפסק
סימן שס"א דפגילת צמנה מטה וצמון הזה דליכא קבילת מטה עיין ב"ח
סימן הקד"ד וסימן תר"צ וא"כ לריך לרנפן עליו גמי לכ"ע ולא מהני אם
ממח ידו על השם פשיטא דהוי להטור וסל"ע להביא הברייתא דלריך לרנפן
עליו גמי גם למה לא הביאו הסוסקים קד דינא אם מותר לגרום מחיקת השם.
וב"ל דס"ל להקד פוסקים כיון דליתא במגילת דף כ"י ע"ב ס"ת שבלה גומין
אותו בקצר ת"ח ומסקין שם דלריך כלי חרס למען יעמוד ימים רבים וכן
פסקין בש"ע י"ד ס' רש"ב. ח"כ מוכח מסוגיא דמגילת לאסור לגרום מחיקת
השם אולי ולריך כלי חרס וסותר לסוגיא דשבת ו"ע. וידעתי שזה הוא קלח
דוחק לומר דהסוסקים סמכו עממם על דין זה אך לפי גדול התמיה לא ידעתי
לישב בדרך אחר עכ"ל מוכח מזה לאסור לגרום מחיקת השם שלא ללודן מטה.
לכן נראה לעי"ד לאסור לשדוק י"ל בחדר הזה אשר נכתב על הכתלים שנות שאין
מתמקם מטה שש"י העשן אשר הוא תדיר צשריפת יין שרק משחיר הכתלים
וגורם מחיקת השם. ומפי הסדרה לקרר אי לריך. כ"ד אכסו. כק' שאלא
מ"ל למה כן גמלן מוכר"י ז"ל :

לשיעוט י"ב חשוי חפס"ל לפ"ק :

תשובה את דג הסוכות כו' כבוד אדוני א"נ התורני הקצין המפורסם
הר"ר אשר י"ן :

יח מכתבו קבלתי וכו' ועל דבר שאלתו אם מותר לצטת צבית הכנסת
שיהיה בתמונת שמונה ללעות וטמונה זיוות או צבית דוקא
ארבע ללעות שיהיה צו ארבע זיוות וארכו יתר על רחבו דוקא. אי תמה על
השאל מה ענה על דעתו לאסור. ויהי הדין מעלתו שלא חכר מה בשלחן
ערוך. ואי מוסיק על דבריו שכלל הסוסקים הארזונים ובשני התלמודים לא
ראינו כל תמונה שיהיה לבה"כ תמונה מיוחדת וליתר שאלה הכני מציא רחיה
להיתר וזה לשון הרשב"א בתשובה סימן תקפ"ב. ראוץ היה לו בית סמוך
להיכל בית הכנסת וצב"ל אותו צב"ל נהא ורל"ה לערב אותו עם בית הכנסת
כדי להרחיב צבית הכנסת ובעצב הציבור צב"ל מתמא שדיו מקומות ישיבה
שם שדיו יורדים ממעלתם וכו' ע"ש. והנה זה פשטן שלא היה רוחב צבית
ראוץ צב"ל עם רוחב כותל המזרח של בה"כ שבו הייכל דאש הים כן ח"כ אם
היה ראוץ מערב צבית עם בה"כ היה לריכים לסתור כל כותל מזרח של בה"כ
להרחיב גבול בה"כ והיה נעשה כותל מזרחי של צבית ראוץ כותל מזרחי של
צב"ל והייכל שהיה קצוה בכותל בה"כ היה עתה קוצעים אותו כותל מזרח
של צבית ראוץ נעשה עתה כותל מזרח של צב"ל ואף ירדו המקומות
ממעלתם והלא יוכלו כל אותן המקומות שדיו קצועים כותל מזרח לקצוע
מקומם גם עתה כותל מזרח החדש מיעין הייכל ומשמאלו כל מקום ומקום
לפי קוצצתו אל הייכל ככה יסא. וכן המקומות שדיו צלפון ובדרום
סמוך למזרח היו גם עתה צלפון ודרום סמוך לכותל מזרח החדש כל אחד
לפי סמיכותו למזרח על הסדר וישארו במעלתם ממש כמו שדיו וישארו
סמי צלפון ובדרום סמוך למערב ויוכלו להסויק מקומות. ודוחק לומר
שהציטוב היה מלך שמוסר צבית הכנסת מקומות ארצה ויחל שער המקה
משמקומות. שזה איט במשמעות הלשון צלפון שירדו ממעלתם שזה בשלחן
מזרחי על חשיבות המקום מלך עממו לא מלך יוקר הדמים. וגם דוחק לומר
שהציטוב היה קצועה צלמנע צבית הכנסת ועתה אם יקצועו אותן מקומות
שהיה במזרח צבית הכנסת במזרחי של צבית ראוץ יסו ורחוקים מהציטוב יותר
ממה שדיו ולא יוכלו לשמוע קול הקורא. דה ג"כ איט במשמעות שירדו ממעלתם.
וגם דוחק לומר שאותן מקומות שסביב הציטוב יסחקו יותר מן הייכל ממה
שדיו שם זה איט בכלל ירידה ממעלתם כיון שעכ"פ אין הסוסק צב"ל לבין
הייכל ולא נקבע מקום חדש במרחק הוא שפסקו ציטם וצין הייכל :

נעדר

חורבן בית המקדש

בשם יי אל עולם נעשה ונצליח

אנשי החסידות

זה ספר אמרי שפר

אנשי החסידות
שאלות ותשובות

עולת יצחק

חלק ראשון

אשר חנני בחסדו אדון המערכה, להשיב לשואלים
בדבר ה' זו הלכה

הצב"י יצחק רצאבי

מחבר הספרים: בארות יצחק על פסקי מהרי"ץ ו' חלקים,
תולדות יצחק, שולי המעיל, טופס כתובות, קדושת ישראל ועוד

פה עיה"ק בני ברק ה'תשמ"ט ליצירה, ב'ש' לשטרות

מהדורא שנייה מתוקנת, ה'תשנ"ו ליצירה, ב'ש"ז לשטרות

אחרת ופשוט. ומ"מ אכתי אין העניינים שווים, דטעמא דס"ת משום רשות אחרת, וטעמא דרבו עומד משום דהוא מקומו הראוי לו. וא"כ מאי קאמר מהרי"ץ דהטעם הוא כדי שלא יתחייבו בעמידה כדקיימ"ל כל זמן שרבו עומד וכו'. אמנם הנה קדמו הרמ"א בהשוותו שני העניינים במש"כ בלשון וכן, אבל כבר כתב עליו הגרעק"א דלישנא דוכן אינו מדוקדק כל כך ע"ש. אכן מהרי"ץ שלא כתב לשון וכן [דמשמעו דשווה בכל הצדדים, עיין בפסקי מהרי"ץ סוף הלכות שבת]. גם הקדים דינא דס"ת בהיפך מהמסודר בשלחן ערוך ובהגהת הרמ"א, אפשר לפרש דאתי בקל וחומר, דאם באותה רשות א"צ לעמוד כשהוא מקומו הראוי, כל שכן ברשות אחרת. כנלע"ד ככוונתו, הגם דמפשט לשונו לא נראה כן. וע"ע שו"ת איש מצליח ח"א מיוורה דעה סימן ל"ד:

סימן ל"ב אם מותר לסתור ארון-הקודש לצורך תיקונו

מחסי בה'. אל מעכ"ת הרה"ג מהרש"ם שליט"א:

על דבר בניין ארון הקודש שבבית הכנסת שאירעו בו בקעים וסדקים, והגשמים גודמים להיכנס בהן לחלוחית המזקת לספרי תורה. ואם יחזקו את בדק הבית בסתימת הסדקים בלבד, הוא תיקון החזור לקלקולו אחר איזה זמן. ולפיכך יש מראשי הקהל אומרים להרוס בניין היכל הקדש ולשוב ולבנותו מחדש ביציקה אחת חזקה, שעיי"ז אין מקום לחשוש לקלקול מהגשמים, אם שרי לפום דינא. וגם כי יש שם פנימה עמוד מצופה שיש לכבוד ולתפארת, שבעבור היציקה יהיו מוכרחים להרוס גם כן, ודעתם לחזור ולבנותו כבראשונה:

תשובה:

(א) מהא דקיימא לן בבבא בתרא דף ג': ובטוש"ע סימן קנ"ב דאי חזו בבי כנשתא תוהא שרי למסתור, אין ראייה להתיר בנ"ד. כי פ"י תוהא כתב רש"י התם ביקוע שיהא מזומן ליפול. ולשון הערוך, תוהא, רעוע. ולשון הרמב"ם פ"א מתפילה ה"יב, אם חרבו יסודותיו או שנטו כותליו ליפול. וכ"כ מרן בשלחן ערוך. ולשון הטור, היתה נטויה ליפול. ולשון ה' המאירי, אם נראו בה בקעים וחושש בה שמה תיפול ע"כ. וע"ע בפירש"י בבא מציעא דף עג. ד"ה תוהא. ומוכח מכולהו דלא

ס"ל כרבי' גרשום שם שפירש, תוהא, ריעוע או סדק ע"כ. אלא ס"ל לרבוותא הנז"ל דדווקא כשעומד הבהיכ"נ בלא"ה ליהרס בוודאי, או עכ"פ כשיש חשש כזה אליבא דהמאירי. אבל משום סדק לבד לא התירו אלא מתקנים ומחזקים אותו ותו לא. וא"כ ה"ה לכאורה בנדון דידן:

אמנם מטעמא אחרינא יש להתיר, כי כתב הרמב"ם שם ה"י"א, אין סותרין ביהיכ"נ וכו' אפילו כותל אחד ממנו, בונה החדש בצד הישן ואח"כ סותר הישן. וכ"כ רבי' ירוחם, והביאו הרמ"א בהגהת ש"ע שם וז"ל, אפילו לא רצו לסתור רק מחיצה אחת להרחיבו, נמי דינא הכי ע"כ. וע"ע בביאור הלכה ד"ה דינא. ויש לדקדק מלשונם דדווקא כותל שלם אסור ואי נמי רובו דהוי ככולו, אבל חציו וכל שכן מקצתו שרי. גם הסברא נותנת כן דדווקא כל הכותל שעיי"ז מתבטלת התפילה בבית הכנסת. וממה שמבואר בגידולי תרומה סימן ד' שבסתירת הכותל שיעור ב' חלונות יש לחוש לאסור מכח דברי הרמ"א דאסור לסתור אפילו מחיצה אחת, והוב"ד בשדי חמד מערכת בית הכנסת סימן ל"א, אין סתירה לדברינו, כי שם מיירי בגוונא שהחלונות גדולים מאד או שהכותל קטן באופן שנפרצת רוב המחיצה או איזה עניין כיוצא בזה שנגרם ביטול התמידין כסדרן. ודבר זה מוכח מסיום דבריו שם שיעץ בנדון שנשאל עליו שיזמינו כל המצטרף ויעשו הב' חלונות גדולות ומהודרות מן הראשונות, ויעסקו בבניין אחר תפילת שחרית עד סמוך למנחה כדי שלא יתבטל משם שום תפלה עש"ב, משא"כ בנדון דידן שהוא באופן שאין מניעה כלל מלהתפלל אז אף כשהוא הרוס ובזמן בנייתו מחדש:

(ב) והנה תניא בספרי ר"פ ראה, מניין לנותן אבן אחת מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרות שהוא בלא תעשה, ת"ל ונתצתם את מזבחותר וגו' לא תעשון כן לה' אלהיכם ע"כ. [ופסקה הרמב"ם פ"ו מיסודי התורה הלכה ז', הסותר אבן אחת מן המזבח או מן ההיכל וכו' וגם בפ"א מבית הבחירה ה"יז ע"ש]. ועל פי זה כתב המרדכי במגילה פרק בני העיר סימן תתכ"ו דמאחר דאיתא בגמ' התם (דף כט.) דבית הכנסת נקרא מקדש מעט, א"כ אסור לנתון דבר מבית הכנסת. ואם נתן על מנת לבנות שרי, דההיא נתיצה בניין מיקרי ע"כ. ודברי המרדכי אלו הביא מרן בב"י סימן קנ"א, אבל לא העלהו לשלחן ערוך, רק הרמ"א העלהו בסוס"י קנ"ב. [גם מהריק"ש בהגהותיו הנק' ערך לחם העלה זה בסוף סי' קנ"א בזה"ל, אסור לנתון דבר מביהיכ"נ אם לא על מנת לבנות ע"כ. ובהקדמת הספר מאחד מבני בניו כ' בזה"ל, הספרדים אינם פוסקים כדברי הרמ"א ז"ל במקום שחולק על מרן ב"י. אמנם כדברי מר זקני מהריק"ש זלה"ה, פוסקים בכל ארץ מצרים ובכל גלילותיה, אף במקום שחולק על מרן הב"י, יען כי הוא מאריה דאתרא ע"כ].

ק"א, ובשורת בית אפרים יו"ד סימן ס"א, ובספר מרחשת ח"א סימן ב', ובפירושי הר"א בנו של הרמב"ם לפרשת תצווה על פסוק והיה פי ראשו וגו' לא יקרע. ועיין עוד בהלכות שבת פרק י' הלכה ט"ו, הסותר על מנת לבנות חייב, אבל אם סתר דרך השחתה פטור. ומש"כ על זה המשנ"כ בביאור הלכה סימן ש"מ סוף ד"ה המוחק:

וכן מוכח בהדיא מהא דבבא בתרא דף ג': ובבא בן בוטא היכי אסביה עצה להורודוס למסתריה לבית המקדש וכו' איבע"א תיוהא חזא ביה. איבע"א מלכותא שאני דלא הדרא בה. הרי לשינוייא בתרא שרי אף דלא חזא ביה תיוהא משום דליכא למיחש לפשיעוהא, ולא חשש לאיסור דאורי' של נותן מן המקדש. וכמ"ש בחיי אדם כלל י"א סי' ל"ב, ובחכמת אדם כלל פ"ו סי' ט"ו. וע"ע אליה רבה סימן קנ"ב סק"ז, ומחזיק ברכה סק"ב, וחיי אדם כלל י"א סעיף ל"ב, ושורת זרע אמת סי' כ"ז, ושורת חת"ס או"ח סימן ל"ג (וסימן כ"ח) ושורת בית שלמה סי' כ"א, ושורת רב פעלים ח"ב סי' כ' כ"א וכ"ג. ושדי חמד מערכת הבי"ת סימן מ"ב, ומערכת בית הכנסת סימן י"ט, ושורת צמח צדק או"ח סי' כ', ושורת מהר"ם שיק יו"ד סי' רס"ו, ושורת קנאת סופרים סימן צ"ו, ויו"ד סי' רס"ז, ואהל משה בקונטרס התשובות סימן א', ושורת שבט הלוי ח"ג סימן י"ג וחלק ה' סימן כ', ושורת מנחת יצחק חלק ח' סימן י"ג:

ולפי סברא זו נראה עוד בנדון השאלה שלפנינו שיש שם עמוד המצופה שיש, ואין ביד הקהל כעת המעות לתקנו ולהחזירו לכבודו הראשון מיד סמוך לבנייתו מחדש אלא אחר זמן מה, אפ"ה ליכא קפידא, כיון דהמטרה בהריסתו אינה אלא בעבור התיקון, מה לי אם יתקנוהו מיד, מה לי אחר זמן, סוף סוף לא הוי בהכי דרך השחתה ובזיון השתא. ומ"מ ראוי להקדים קיבוץ המעות כפי האפשר. ושוב ראיתי בשורת דבר משה להר"מ תאומים סי' ס"ט שמפלפל בנדון זה מכמה מקומות בש"ס, ומסיק דהנותן דבר מהמקדש שלא בדרך השחתה רק ע"מ לתקן, תליא בפלוגתא דקמאי בעניין המוחק את השם על מנת לתקן [וע"ע בזה בתשו' הרדב"ז ח"א סס"י ע"ז, ובשורת פני מבין יו"ד סי' ר"ז בשם מהר"ל מפראג, ובגידולי הקדש הלכות סת"ם כלל ז' סימן ט' וי"א. ואמרי שפר על הלכות סת"ם דף כ"ט]. עוד כתב שם דגוף הדין שהמציא המרדכי להשוות בית הכנסת לבית המקדש, הוא יחידי בדבר, ולא נמצא לו חבר בשום אחד מן הראשונים. ומדברי הרשב"ץ בתשו' נראה להכריח דלא סבירא ליה כהמרדכי יע"ש. ומזה סייעתא לדברינו לעיל ד"ה והנה, דמין שלא העלהו על שולחנו, הוא משום דלא ס"ל כוותיה. וראיתי למהר"ח בשורת תורה לשמה סי' תפ"א דהוצאת זרע כדי שיבחין הרופא המחלה אסורה אף שתשכנו אח"כ במקום שהשמש דש,

ויש לדון בזה לסברא שכתבו כמה מרבוותא דחידוש שלא הביאו מין בש"ע, מכלל דלא ס"ל, והכי נקיט ואזיל מהר"ץ בכמה דוכתי בשורת פעולת צדיק. וע"ע בב"י שם בסוף הסימן דאיתי בשם המרדכי בעניין להשתמש בעלייה שע"ג בית הכנסת, דשמא דומה לעליות היכל שנתקדשו כדאמרי' בפרק כיצד צולין (דף צו:) דמקדש מעט שלנו, יש לנהוג בו מקצת קדושה ומעין קדושת היכל ע"כ, ודין זה הביאו בש"ע שם סעיף י"ב בלשון יש להסתפק. ובשערי תשובה סקל"ז ומשנה ברורה סק"מ ומ"ב הביאו דברי הרמב"ם בתשובותיו הנק' פאר הדור דהמקום שע"ג ההיכל (ר"ל הארון ששם הס"ת) אסור לישן שם או להניח כלי מלאכתו ע"ש. עכ"פ בנדון דידן אף לגבי היכל הקודש עצמו הגם שלא נאמר שמרן בש"ע לא שמיצא ליה כל' לא ס"ל חידושא דהמרדכי בזה להשוות בית הכנסת לבית המקדש, ועיין מהר"ק שורש קס"א אות ז', עכ"פ הלא המרדכי עצמו סיים דעל מנת לבנות שרי. ומינה איכא למילף לנדון דידן דליכא חשש איסור כלל:

ודבר זה ילמדו ג"כ מתורתו של הרמב"ם בהלכות יסודי התורה ובהלכות בית הבחירה שם דנקיט בלישניה דרך השחתה, וכתב עלה הכס"מ כלומר שאם נותן כדי לתקן ודאי שרי ע"כ. והנה לעיל מינה כתב הרמב"ם, והעולה במעלות על המזבח לוקה. ואחר זה הוסיף, וכן הנותן אבן אחת וכו' וכתב הכס"מ דלשון וכן שכתב רבינו אינו מדוקדק ע"ש. ומצאתי בהגהות כת"י מהר"ם בן מכיר בעל סדר היום, בגליון ספר הרמב"ם שם דפוס וינציא"ה שנת של"ד, הנמצא ברשות אאמור"י שליט"א (ועכשיו נדפסו בחוברת אור ישראל גליון ב') שכתב על דברי הכס"מ בזה"ל, דמה עניין זה אצל זה לומר וכן. ואפשר לומר משום ששניהם דרך בזיון ע"כ. ומכל זה למדנו לנ"ד דאין חשש איסור כלל בגוונא שאינו עושה בדרך השחתה ובזיון אלא על מנת לתקן ולבנות, דזה מותר גמור אפי' בבית המקדש וכל שכן בבית הכנסת. כדמוכח בהדיא מדבריהם דהא דשלא כדרך השחתה, לאו למימרא רק דאינו לוקה ואיסורא מיהא איכא, אלא איסורא נמי ליכא. וע"ע לרמב"ם פ"ו מהלכות מלכים הל"ח, ובתשובותיו סי' קי"ב, לענין קציצת אילני מאכל, [עוד כתב כן בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד' אות קמ"ו. וצ"ע שם באות י"ח לגבי מוחק את השם והורס אבן מן המזבח, שלא כתב דרך השחתה], ובט"ז יו"ד סי' קט"ז סק"ו, והאריכו בזה האחרונים. עוד כיוצא בזה בפרק ט' מכלי המקדש הל"ג שכ' שם הרמב"ם שהקורע בגדי כהונה דרך השחתה לוקה. ועמ"ש"כ שם הכס"מ ומשנה למלך, והמבי"ט בקרית ספר, וגם בביאורי הרדב"ז שברמב"ם הנדפס בניו יורק תש"ז, ובתשובות הרדב"ז ח"ב סימן תקצ"ו, ובשורת עין יצחק סימן ז', ובשורת קנאת סופרים דף פ"ה ע"א, ובמנחת חינוך מצוה

כי עכ"פ השתא עביד איסורא בעת שמוציאו דרך השחתה עש"ב. ולפי האמור לעיל אין זה דרך השחתה מאחר שאח"כ יתוקן ע"י הכנסתו לרחם [אבל יש לחלק בין הנושאים ואכמ"ל]. ושוב מצאתי שכ"כ מהרש"ם בתשו' ח"ג סי' רס"ח, וכבר האריכו בזה האחרונים:

(ג) ולכאורה היה מקום לצדד עוד להיתר בני"ד, עפמ"ש הרמ"א בסימן קנ"ד סעיף ד' וז"ל, יש אומרים דלא מיקרי ארון הקדש אלא אם הוא כמין ארגו שאינו עשוי רק לכבוד התורה, אבל ארון הבנוי בחומה שנעשה לשמירה לא מיקרי תשמישי קדושה. וכ"ש אם הספרים מתקלקלים בו דמותר ליטלן משם. ופירש המשנ"ב שם סק"ח דמותק לסתור אותו המקום ולא הוי כשאר תשמישי קדושה דאין לקלקלן כנז' בסוף סימן קנ"ב, וכתב שם בשער הציון שכן מוכח באו"ז ממנו מקור הדין ע"ש. אע"פ שלכאורה זה נגד המג"א שכתב שם דקדושת בית הכנסת עדיין יש לו, וצ"ע אמאי לא העיר עליו המשנ"ב, ומ"מ ראייתו ראייה מדברי האו"ז כמו שציין. וזה מקצת לשונו, הובא במרדכי פרק בני העיר, על בניין שבבית הכנסת העשוי בבניין אבנים בתוך חומה מזרחית, ומפני שהיו מתקלקלין ספרי תורות המונחות בתוכו ^{אין תחמם} מחמת לחלוח הקרקע עשו ארון עץ תלוש וכו' ושאל השואל אם מותר להרוס את הראשון ולגנוז את אבניו כדין תשמישי קדושה וכו'. והשיב הר"י נראה בעיניי דאין בו משום תשמישי קדושה וכו' זה שהוא עשוי בבניין החומה, לשמירה הוא עשוי ולא לכבוד ס"ת וכו' עש"ב. אכן מלבד שהרמ"א גופיה אייתי ליה בשם יש אומרים דמשמע דאינו מוסכם (כמו שנקטו כמה אחרונים בכיו"ב לגבי מרן כשכותב בלשון זה, כמו יש מי שאומר, אע"פ שלא הביא בב"י מי שחולק, ועיין שדי חמד בכללי הפוסקים סימן י"ג אות כ"ד, ובמה שכתבתי אני הקטן בבארות יצחק הלכות דברים הנוהגים בסעודה ס"ק קכ"ט) עכ"פ בביאור הלכה שם כתב דמהמאירי ורבי' יונה מוכח דאפילו כשנעשה לשמירה הוא בכלל תשמישי קדושה דלא כהאו"ז. מה גם דבלא"ה בני"ד יש שם עמוד המצופה שיש שעשוי לנוי ולכבוד, א"כ גם להאו"ז דינו כתשמישי קדושה לכאורה, עיין ש"ע סימן קמ"ד ומפרשים:

ומכל מקום היתרא כדקאי קאי מטעמא דכתבינן לעיל. והאבנים הנהרסות יגנוזו כפי כבודם. והמקב"ה יראנו בבניין היכלו בקרוב
אכ"ר:

*

ואחר זמן מצאתי שאלה כנודן דידן בשו"ת מעשה אליהו דף קכ"ד סי' ל"ג אם יוכלו הקהל לסתור את ארון

הקודש שבנוי בבית הכנסת יען שיש בו רטיבות והספרים מתקלקלים בו, וגם שיתרחב ביהכ"נ ושיישבו באותו מקום זקני העדה ויעשו היכל הקדש למעלה ממקומו, אם נאמר בזה מעלין בקודש ואין מורידין. ובתשובתו הביא שגאוני עולם המה ישבו במשפט מערכה מול מערכה אם מקום ארון הקדש העשוי בבניין, קדוש כמו קדושת ביהכ"נ או כמוהו, ומי יוכל להכריע ביניהם. ומ"מ מסיק להיתרא כנודן זה עפ"ד המרדכי שהבאנו, וכתב שגם מרן הש"ע מסכים לזה ומה שלא העלהו לש"ע משום דסבר מוסכם הוא, ולכן לא ראיתי שום פוסק המתנגד לזה. הלכך בוודאי אם הספרים מתקלקלים יוכלו לסתור ולעשותו למושב הקהל כמו שאר ביהכ"נ, הואיל והוא מויק לספרי תורה, והרי זה דומה למ"ש בסימן קנ"ה סעיף ה' דמטפחות ס"ת שבלו יכולין לעשות מהן תכריכין למת וכו' יעו"ש. והנה מ"ש דהדין מוסכם, יש להעיר מדברי המאירי ורבי' יונה דלעיל:

ומה שתלה העניין מתחילה במחלוקת האחרונים אם קדושת הארון כמו בית הכנסת או יותר, בעיניי ההדיוט קודם ראיתי דבריו היה נראה דכנודן דידן פשיטא דשרי, דלא גרע מהנותץ אבן מן ההיכל או מן המזבח שכהוא לצורך בניין מותר, וע"ע שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן מ"ז, ובשו"ת ישכ"ע חלק ח' סימן ל'. [ובשו"ת הליכות שבא או"ח סי' ל"ד]. ופניתי להביט בשו"ת רב פעלים ח"ב סי' כ' (שציין ה' מעשה אליהו שהוא מן הסוברים לחומרא) וראיתי לו שם בדף ט"ז ע"א ד"ה ואין, שביאר דדווקא בנתיצה דהאיסור משום השחתה לפיכך כל שהוא ע"מ לתקן ליכא השחתה. משא"כ בדין אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, שהוא מטעם כיוון דזכה מקום זה בקדושה זו, אין להורידו ממנה וכו' יעו"ש. נמצא דדווקא כנודן כהתם הוא דקאמר שיוורד מקום ארון הקודש מקדושתו כמבואר בשאלה שבמעשה אליהו דלעיל, וגם בשאלה שעליה באה התשובה ברב פעלים שם. משא"כ כנודן דידן דארון הקודש כדקאי קאי, מודו כולי עלמא דשרי:

סימן ל"ג

אם יכולים לשלם שכר מגיה ס"ת, מנדרי ההקדש של בית-הכנסת

בינ"ו עמ"י עש"ו.

אל מעכ"ת אלופי ומיודעי הרה"ג מהרש"ם שליט"א:

(א) על אודות ספרי תורה שמקדישים היחידים לבתי כנסיות, ומדי ערב שבת בודק מומחה את

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

אוצר החכמה

שער
ראשון

חיכל
חסידי

ס פ ר

צמח צדק

שאלות ותשובות

משלחן ערוך אורח חיים

מ א ת

כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו הנדול הנאון האמתי האלקי
חסידא קדישא אור עולם נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'
מרנא ורבנא **מנחם מענדל** נבנ"ם זי"ע
מ ל י ו ב א ו ו י ט ש
אשר השיב לשואליו דבר לברר וללבן עומקה של ההלכה למעשה

יוצא לאור על ידי מערכת

„ אוצר החסידים „

770 איסטערן פארקווי סניף אה"ק ת"ו כפר חב"ד ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וארבע לבריאה

והקשה ע"ז דהא רבא ס"ל דאפי' בהמנה ע"י מעשה נמי לא מילתא היא דהא באורג בגד למח נמי קא פליג. ותיקן בשמו אפטר מחזק שהלכות עומק הן דבר של קדושה משום (נראה ש"ל דלית ויד) ש"ן ויד של תפילין כדליתא במשכח שבת ואין תשמישי קדושה הן נאמרות ע"י מעשה. והנה הר"ן והריטב"א דלפ"ל פליגי בזה על בשרה"מ וס"ל דרעושת איך אלא תשמישי קדושה כנ"ל וכ"כ בעל המאור עלמז פ"ק דסוכה כמ"ל (אח"כ). וטעם פלוגתאם י"ל דבשרה"מ גורם כג' הגמ' שלט פירק במה אשה (דס"ב ע"א) ש"ן של תפילין הלח"מ ד' של תפילין הלח"מ י"ד של תפילין הלח"מ. אבל הר"ן והריטב"א ס"ל כמ"ס הספ"ק ש"ן של תפילין ול"ג דלית יוד כדמזכח פירק במה מדליקין (דכ"ח). ובחי' הרשב"א בפירק במה מדליקין דף כ"ח תיקן בע"א דהא לא כתיבה הן אלא קשר בעלמא ואיט' תשוב כחז ע"ל. ובמדרכי הלכות תפילין הביא ב' דעות דר"ן כ' דהלית והי"ד אינם אחיות אלא קאורים בעלמא וכדליתא פירק בנדרא ומגילה דרעושת דתפילין תשמישי קדושה נינהו ואמאי לא הו"ה עומק קדושה משום דלית ויד. והרב רביט' אלחנן מייסב פ"ה והביא דמגילה דלא הו"ה אלא תשמישי קדושה מיי"ר ברעושת שנתקן הן התפילין או רעושת מתפילין שכלו דלא ח"ן בן דלית ויד אבל כשהן עם התפילין קדושות לגמרי. והשאלה לפ"ז לדעת האוס' פירק במה אשה והרשב"א והר"ן שבמדרכי והר"ן והריטב"א דהרעושת איך אלא תשמישי קדושה הרי י"ל דאף אם הפ' דרבא ס"ל כרשב"ג דבני עיבוד לשמה הייט רק בבחי' התפילין שהם עומק קדושה משום הש"ן להכי מהני בזה הזמנה ע"י מעשה כעיבוד משא"כ ברעושת כיון שאין אלא תשמישין אפי' הזמנה ע"י מעשה כמו עיבוד לאו כלום הוא כמו אורג בגד כנ"ל. מיהו בשה"ס ס' ק"ן כ' בהדיא דהרעושת לריי' עיבוד לשמן וע"ש בסומנים. ואע"ג דס"ל ג"כ דהרעושת איך אלא תשמישין כמש"ש דהביתם הם גוף קדושה משום הש"ן ט' משמע ולא הרעושת. והייט משום דמשמע דמאריך שם תירוצו אחר על קשי' בשה"מ שהביא הר"ן דבאמת אע"ג דלרבא הזמנה ע"י מעשה כמו עיבוד נמי לאו מילתא היא הייט דאינו גורם איסור שיה' אסור לכתוב בקלף המעובד שטרי הדיוטות. אבל מ"מ באין להבטיח לכתוב בו דבר קדושה ט'. וזה קרוב למ"ס הר"ן בסנהדרין שם בשם הרמב"ן. ועי' בחי' הריטב"א פ"ק דסוכה ובחי' הר"ן פ"ד דגיתין הריטב"א דרשב"ג אפי' במשמין בעינן עיבוד לשמה. אי"כ לפ"ז לשטת הסומנים כרשב"ג ודאי רעושת ג"כ בעי עיבוד לשמה. אך מ"מ מה שהחמיר בש"ע ברעושת לענין עיבוד לשמן יותר מבביתים ע"פ סברת הרמב"ם נראה שגדולי הראשונים לא ס"ל כן:

ומעתה בענין שאלתנו בעור שעיבודו לרעושת ושכחו מלעבדו לשמה. ג' להורות דמהני כשיחזור ויעבדו לשמה ע"ד שו"י בש"ע ס' ל"ב סעי' י"א ובש"ז שם סק"ו. (שיחזקו ממנו בסדר כעיבוד גמור). כיון דהביתים שם פסקו כן דמהני כה"ג אפי' לענין גוילים דס"ה דמשמע בגמ' בהדיא דלריי' עיבוד לשמה. מכש"כ וק"ו שיש לפסוק כן ברעושת. אע"ג דמדברי אחרונים ז"ל בק"א ס' ל"ב סק"א ג' דמפרש דברי הגאון בע"א מ"מ כיון שברעושת יש דעות הרבה גדולי הראשונים דאי' כלל עיבוד לשמה מדינא. כ"א למטה. לכן יש לסמוך על פי' המ"ז והפמ"ג בדברי הגאון:

קיצור. אך לדעת בעל המאור דקא' ג"כ בשטה זו. ה' מקום לומר דאף לשטה זו אין הרעושת לריי' עיבוד לשמן. אבל הר"ן הקשה על דבריו וכן בשה"ס ס' ק"ן ביאר השטה בע"א. ומ"מ אין להחמיר ברעושת יותר מבביתים ולחזרה לשטת' הריטב"א והר"ן והג"י יש להקל ברעושת. משא"כ בביתים:

סימן כ

ברבר בהכ"ז דפה דינאויין אשר עזרת נשים דחוקה מאל ובהגיע ימי הגורמים הגשים מתעלפות וממנו יש סכנה בדבר

והריטב"א ה"ל. ועיין בגי' שהביא המ"א ס' מ"ב דהוא ג"כ בשטת הר"ן והריטב"א. והנה כל ג' שטות הג"ל שטת רש"י ושטת הרמב"ן ושטת הר"ן והריטב"א טולם ס"ל כפי' רש"י בסנהדרין (דמ"ז) דאפי' דאמר הזמנה מילתא היא ס"ל כרשב"ג דבני עיבוד לשמה. אלא בזה נפו מפי' רש"י דלשטת רש"י רבא ס"ל כה"ק כרשב"ג. וא"כ יש לט לפסוק כה"ק. וא"כ לא ק"ל כשמאל דבני' טוי' לשמה וכנ"ל והם ס"ל דרבא יוכל לסבור דבני' עיבוד לשמה. להרמב"ן יוכל לסבור כרשב"ג לגמרי. ולהר"ן והריטב"א ס"ל לרבא כרבנן דברייתא עשה לי תיק של ס"ח ס' וכמש"ל. ולכן ק"ל כשמאל דבניית בעינן טוי' לשמה:

(ובי' ויחזק)

קיצור. שטת הריטב"א פ"ק דסוכה והר"ן בחיזושו פ"ד גיטין לחלק דבדבר שהוא גוף המטה כמו הצליח עומק וכן בחי' התפילין דכן עומק קדושה משום הש"ן בני עיבוד לשמן כשמאל פ"ק דסוכה אבל תשמישי המטה כמו הרעושת אף שכן תשמישי קדושה אם לא עיבוד לשמן כשרות כרבא לפרש"י וכ"כ המ"א ס' מ"ב בשם הג"י:

ד אבל ר"ת מפרש איפכא מפרש"י דאפי' דאמר הזמנה מילתא היא ס"ל כה"ק דלא בני עיבוד לשמה דהזמנה שעושין אחרי כן לחתוך הקלף והעור לחקט' הו' מילתא ודבר חשוב מיקרי. ורבא כרשב"ג דהזמנה שאחרי כן אינו דבר חשוב ולכן בני עיבוד לשמה. ושכן פ' ר"ח וכן מסיק בשה"ס ס' ק"ל ומשמע שם ר"י פ' כן. וכ"כ בעל המאור פ"ק דסוכה בשם ר"ח. ובחי' הר"ן בסנהדרין שם הביא שטה זו בשם בעל המאור. והקשה ע"ז דהא לרבא אפי' הזמנה ע"י מעשה כאורג בגד למח נמי לאו מילתא היא וא"כ מאי מהני עיבוד לשמה. דכיון דלריי' לא מהני לכן י"ל שגם א"ל עיבוד לשמה. ומה שתיקן ע"ז (הראב"ד) לחלק בין תשמישין לדבר שהוא עומק קדושה ג"כ הקשה ע"ז הר"ן יעו"ש. ולכאורה יש להקשות על פי' זה עוד מדאוקימנא במנחות (דמ"ב ע"ב) פלוגתא דרב ושמאל בפלוגתא דר"ק ורשב"ג דרב כה"ק. והשאלה אם לח"ק הטעם משום דהזמנה מילתא היא כאפי' אי' קשיא לרב דאפי' כה"ק לא אחי'. ובשלמא לרב אפי' שם דלית שפאפה עובד סוכים פאולה לרב ג"כ ומשום דבעינן תלי' לשמה אי"כ זהו כהזמנה אבל לליינא דרב מדכר שם דלפ"ז לרב לא בעינן תלי' לשמה ופיסולא דמן הקולין ומן הנימין ומן הגרדין כ' בעל המאור פ"ק דסוכה ב' הבאונים משום דלא מין כה"ק הוא אי"כ ליכא אפי' הזמנה לשמה וא"כ גם כה"ק לא אחי'. ול"ל דר"ה יפרשו בזה כפרש"י דפיסולא מן הקולין ונימין וגרדין משום דבעינן עשי' לשמה וא"כ איכא הזמנה לשמה. וכ' הב"י בח"ח ס' ל"ב (ד"ה ומ"ס רביט' שפרא"ש כ' שצריך עיבוד לשמן) שכן פסק הסמ"ג והרא"ש ופסקו כן בש"ע ס' ל"ב סעי' ל"ז וס' ל"ג ס"ג:

קיצור. אבל ר"ת ור"י ור"ח וסמ"ג והרא"ש פי' דרבא ס"ל כרשב"ג דבני עיבוד לשמן. וכבר הוכיח הר"ן והריטב"א דלרבא אפי' במשמין בעינן עיבוד לשמן וא"כ גם ברעושת ודאי בעינן עיבוד לשמן וכמ"ס בשה"ס בסומני' ס' ק"ל:

ה איברא מה שהחמיר בש"ע טפי ברעושת מבביתים אף כי זהו דעת הרמב"ם הוא נגד דעת הריטב"א והר"ן דלעיל דפסקו להקל דבהביתים ק"ל כרשב"ג ולא ברעושת. וכ"ה דעת הג"י שהביא המ"א ס' מ"ב סק"ו. ואדברה לכאורה י"ל כי גם לשטת ר"ה ור"י וסמ"ג דלעיל דרבא ס"ל כרשב"ג ואפי' כה"ק. מ"מ לפמ"ס הר"ן והריטב"א דרעושת נק' תשמישין ולא גוף הקדושה כמו הביתים. יש מקום לומר מלך סוגי' הגמ' דרעושת אי"ל עיבוד לשמה. דהנה בחי' הר"ן בסנהדרין שם בשם המאור הקשה על שטה זו שפי' ר"ת דרשב"ג דאמר עד שיעבדו לשמן ס"ל כרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא. ולפיכך נריך עיבוד לשמן כדי לקדש דהזמנה גרידא לא מיקדשא.

אמתיאין א"ר יהודה בית הכנסת שחרב כו' שנאמר והשימתי את מקדשכם . כי בהכ"ל נק' מקדש מעט דלקמן בפרקין ולכך אסור לנחך דבר מבה"ל דמיא בספרי מנין לנחך אבן ס' . ואם נחך ע"מ לבנות שרי דהיא נחילה בתי מקרי ע"ל . הביאו הכ"ז ב"ח ס' ק"א . וזהו ענין דברי הגמ"ל לענין דיו שנטפה כו' . וע' בב"י דיו"ד ס' רע"ז שלפנין א"ס יש דבק באלויות השם אם ראוי לגרור הדבקות יש אחרים וס"ל לגנוס הידיעה ויש מתיירין וכן הברי"ה הכ"ז . והפמ"ץ במשניות ס' ק"א סק"צ כ' ואמנם קשה דחד אזהרה הוא מלא תעשון כן למוחק את השם ונחך אבן וכן היבא דמוחק אף לנחך אסור (ור"ל אם לא כשנחלקקל ונפסל כמו דבקות האלויות וכ"ס כשנפל דיו ס' כנ"ל) . כמבואר ביו"ד ס' רע"ז בש"ך ס"ק י"ב ה"ה נחך כן ואמאי טעם לנחך שרי ויחך כי בטעם לנחך אם לא יחקו יפול ולכן שרי כו' ע"ס . ולכאורה יש לתרץ כמובן יותר דקדושת השמות שאין נמחקין שאני שקדושת קדושת עולם ע"כ מוחק אף ע"מ לנחך אסור אם לא כשנפל קלקול . וגם בזה יש דעות כנ"ל . משא"כ בקדושת בה"כ הרי אר"ל לא לסחור אינש כי כנישתא עד דבנו כי כנישתא אחריתי מבואר דכשנבט בה"כ אחר יכולים לסחור הראשון . ומשמע ודאי דאז נעשים העמים והאזנים של בה"כ הישן חולין כמ"ש בשו"ת מ"ב ס' ל"ג דר"ה ואשר בא בשאלה אי שרי להקל ס' בנ"ד שהעמידו בה"כ חדש במקום ישן אם הוא ע"פ זמ"ה במעמד אבני העיר פקעה הקדושה מעלים ואזנים הראשונים כו' הביאו המג"א ס' ק"ג ס' י"א ס"ק כ"ז דפקעה הקדושה מהיטה ואל על החדשה ורשאי לשטות היטת לכל מה שירצו דלא גרע ממהה . (בגמ' [במגילה] דכ"ז ע"ב) . והענין כמ"ש בב"י ס' ק"ג דר"ה ומשמע מדברי רבינו וז"ל והקשה הרמב"ן האין יכולים למכור כיון שהוא קדוש קדושת אבן ויחך דבה"כ עשאוהו כשמיש מזה כסוכה וכלול שמתקין אחר מלכות וזמון מלכות אסור להסתפק מניי סוכה ס' לפיכך בבה"כ כל זמן שרצוין בו בני העיר טהרים בו קדושה ואפי' בחורבנו כו' אבל כשנמלטו בני העיר למכור ס' עבר זמן מלכות והר"ן פרק בני העיר דר"ה ומאן דשרי (בגמ' דכ"ז ע"ב) הביא דבריו ויחך בע"א וז"ל העלו בהם חכמים קדושה מדבריהם כו' ע"ס . ואפשר קצת ראי' לדבריו ממ"ש בגמ' סוף סנהדרין (דק"א א') כל עיר שיש בה אפי' מוזה א' אינה נעשית עיר החדשה שנאמר ושרפת באש את העיר כו' והיבא דליכא מוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם כו' ואמאי לא קאמר שיש בה בה"כ דהא בעיר החדשה יוכל להיות שיש א"כ לדיקים כמ"ש במשנה ה' דפרק חלק וע' תו"ט שם א"כ הדיקים שבסוכה יש להם ודאי בה"כ . ולפמ"ש הר"ן י"ל דלא דמי בה"כ למוזה דבמוזה האיסור מדאורייתא משא"כ בבה"כ הוא מדברבן . ולהרמב"ן י"ל דמוזה הוא רבותא הייט אפי' נמלא בה רק מוזה א' וכ"ס בה"כ . וע"ס שהביא החוספתא ס"פ שני דמגילה אבני היכל ועורות שנפגמו אין להם פדיון ושם בחוספתא א"ר יהודה מעשה בר' אליעזר כו' . ובב"ב רפ"ק (ד"ג ע"ב) הקשו על סתירה בהמ"ק ע"מ לבנות מהא דלא ליסחור אינש כי כנישתא . ע"כ י"ל לענין אבני היכל ג"כ דנותן ע"מ לבנות שפיר דמי ואף שהם אין להם פדיון ועיין בשו"ת חתם סופר חלק א"ח ס' ל"ג גבי מ"ש א"כ אין ראי' משם לשמות הקדש ס' :

קיצור . מקור הדיון באבני המוזה מפסוק לא תעשון כן בהרמב"ם פ"א מה' יסוה"ת דין ו' ודין א' דהאיסור כשעושה כן דרך השתחה . וכ' הסמ"ג לאוין ס' ג' שמשפוק זה מבואר ג"כ למוחק אות א' מן שמות המקדשין . ועבן דיו שנטפה ס' מותר . במשניות ס' ק"א סק"ג הקשה מדוע במוחק את השם אסור אף בשביל לנחך אפי' נפסל האות לגמרי . אבל בטעם אבן שרי ע"מ לנחך יש לתרץ דשאי קדושת השם שהוא קדושת עולם משא"כ בה"כ פשוט דלא דמי שהרי יוכל להחליף לחולין . ואף אבני היכל דאין להם פדיון מ"מ לא דמי לקדושת השם ולכן ע"מ לנחך שרי :

ומ"מ

בדבר ומן ההכרח להוסיף עוד עז"נ חדשה ובלתי אפשרי להוסיף עז"נ חדשה אלא באופן לסחור ח"י כותל מבה"ל שהיא עבה מאד ולבנות במקומה מחילה דקה של אבנים ובשעת בנינה לפתוח בה גראטעס לעז"נ החדשה וגשאלתי ע"ז אם ראשון לעשות כך עכ"ל הרב המפורסם האב"ד נ"י . ואח"כ הגיעני מל' מח' מהלומדים מופלגים דק' הג"ל וביאר השאלה בזה"ל בגידון בהכ"כ שלטו בנין חומה ויש בזה"ל נד לפון עז"נ ע"פ כל אורך האפויי אבל נמוכה הרבה מכותל עזרת ישראל ועשה דו"ס לבנות ע"פ כל אורך לפון ע"פ עזרת נשים עוד חדר בשביל עז"ל ובאופן לסחור כותל הגבוה מעזרת ישראל עד מחנה ולבנות עליו גראטעס מנסרים דקים וחלולים והכותל הגבוה מעזרת ישראל הוא חומה עוביה ג' אמות מה דינה אם מותר לעשות כן עכ"ל הלמוד הג"ל . עוד כתב שהעז"ל דלמטה רחבה מאד ויטלה להכיל סהרה וסהרה רק שם החלופות בעובי החומה שהיא ג' אמות . ומאויינים ורטנס לעשות העלייה הנ"ל רק בכדי לעשות גראטעס מנסרים דקים וחלולים בכדי לשמוע הש"ך עכ"ל . וא"כ לדבריו לכאורה אין שייך חשש סהרה אם לא משום שכולם רוצים לדחוק ח"ע אלא החלופות בימים האחרים לשמוע את הש"ך :

והנה הע"ז ס' ק"א סעיף י' סק"ג ס"ל אע"ז דאם נתן על מנת לבנות שרי זהו על מנת שיחזור ויבנה וימלא מקום הנחילה אבל אם רוצה לנחך במקום א' שיה' שם גומא אע"פ שהיא לו לנורך אסור . ע"כ יש לזהר באופן ששויין דף שקורין שטענדר ומדבקין בטחל ושויין גומא ככותל שיוכל להחזיק שם ע"פ עץ אחר דף לאו שפיר עבדי עכ"ל . והפמ"ץ במשניות ס' הביא דברי האלי' רבא ס' ק"ב סק"ז שנחלק על הס"ז דהאיסור בנחילה זה רק כשהוא דרך השתחה . וז"ל האלי' רבא ולענין דמותר דהא כתב הרמב"ם פ"א מה' יסוה"ת ופ"א מה' בית הבחירה דנותן מן המוזה דוקא דרך השתחה אסור וכן מוכיח ברא"ם פ"א מה' שפירש דברי רש"י שם י"ב ה' ע"פ לא תעשון כן . וכי תעלה על דעתך שישראל נחלין את המזבחות אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עוונותיהם למקדש אבותיהם שיחריב עכ"ל . פ' הא דלא הקשה כן על מחיקת השם (ור"ל דהא לא תעשון כן הוא אזהרה למוחק את השם ולנותן אבן מן המוזה וז"ל למה לא אמר ג"כ וכי תעלה על דעתך שישראל מוחקין את השם כו') היינו משום שיש לומר בענין שיש לנורך למחוק (ואפי' אסור למחוק השם) ואם יחזק דאסור בנחילה אף לנורך א"כ מאי פריך על נחילה עכ"ל . וע"פ דברי המ"ז הג"ל ואסורים הלומדים לסחור כותל בה"כ . כיון שלא ימלא הכותל כבמחלה והרב האב"ד נ"י מחיר אם משום דעת הא"ר אם אפי' לדעת הע"ז משום דה"ל סותר ע"מ לבנות . אף שיה' הבנין באופן אחר וישראל קצת ריקן במקום הכותל עכ"ל בקצרה :

קיצור . הע"ז ס' ק"א סק"ג אין מותר לנחך על מנת לבנות אלא לבנות במקומו אבל אם לא יבנה במקומו אף שנותן לנורך אסור . והאלי' רבא ס' ק"ז חלק עליו וכ' דנחילה אינו אסור רק כשהוא דרך השתחה : **וייש** לתקור אחר מאושר . והנה בהרמב"ם פ"א מה' יסוה"ת דין ו' הכותל אפי' אבן א' דרך השתחה מן המוזה או מן היכל או משאר העזרה לוקה שנאמר בעסמ"ז כי את מזבחותם תחלון וכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם עכ"ל . ופ' מהה בספר החינוך להרא"ה פ' ראה ס' תל"ז ובסמ"ג לאוין ס' ג' שמשפוק זה מבואר ג"כ למוחק אות א' מן השמות המקדשין שהוא עובר בל"ת וכן הוא בהרמב"ם רפ"א מה' יסוה"ת ח"ל כל המוחק אפי' אות א' מן שמות אלו לוקה עכ"ל ובהגמ"י שם סק"ב כתב וז"ל פ"ג דמכות (כ"ב א') בסיפרא ובה"ג אבל דיו שנטפה ע"ג הכתב מותר למוחקן שלא היה כוונתו אלא לנחך עכ"ל . וע' עוד מענין לא תעשון כן לה' אלהיכם בשבת פרק כל חבטי (דק"ב ע"ב) ובסנהדרין (דק"ג ע"א . ודף ע"א א') . ועד"ז כ' המרדכי במגילה פרק בני העיר ס' תז"ו :

סוחר ע"מ לבטל במקומו י"ל דלא פליג על הא דשולא. וק פסק הרמב"ם פ"א מהל' שבת דין י"ח כל המקלל ע"מ לחקן חייב כליד הרי שסוחר כדי לבטל במקומו או שמחק כדי לכוון במקום שמחק ס' חייב עכ"ל. הרי בעינן ע"מ לחקן במקומו דוקא. מזה מובא דס"ל דרש דשולא ג"כ אמר דאין חשוב סוחר ע"מ לבטל אלא כשהחיקון במקומו:

קיצור. מ"מ גרר דחוקא בסוחר בבה"ב ע"מ לבטל ולחקן במקום הקלוקל שרי שסוחר זה חשוב חיקון. אבל כשסוחר לחקן שלא במקומו אינו חשוב חיקון וה"ל קלוקל כדליתא בשבת פרק במ"מ (דל"א ע"ב) אחר עולה ס' ולי"ס הרמב"ם פ"א מהל' שבת הלכה י"ח. וא"כ בגד"ל שסוחר יכול בבה"ב ומקלקלו ע"מ לחקן עו"ג אין זה חשוב חיקון כ"א קלוקל ואסור:

אך קשה דהא הרמב"ם פ"א מהלכות שבת דין ז' דפוסק כר"י דאמר משא"ל חייב עליה פוסק כמתניין דהמכנה את הגר מפני שהוא לרד לשמן או לפחילה ס' או כדי שלא יבקע חרס של נר ס' ה"י חייב וכו' וה"מ פסק כסתם משנה פ' במ"מ (דל"ט ב') וכו' יהודה ודלא כר' יוסי דס"ל הסתם כר' שמעון עכ"ל וקשה דהא לעולם אפי' לר' יהודה פטור משום דה"ל מקלקל כי הוא סוחר ע"מ לבטל שלא במקומו וזה אינו חשוב חיקון כ"א קלוקל ומדמתניין הרמב"ם בבה"ב כסתם מתניין עכ"ל דס"ל דלר' יוחנן דלוקוס ר' יוסי כר' שמעון דפוסק משום דה"ל משא"ל ופטור עליה מכלל דס"ל דלר"י חייב והיינו ע"כ משום דגם סוחר ע"מ לבטל שלא במקומו חשוב חיקון וא"כ לפ"י ה"י מקום לומר דבנידון הסתירה של סוחר בבה"ב כיון שהוא ע"מ לחקן עו"ג אף שהחיקון שלא במקומו חשוב חיקון ולכן אף להמרדכי שרי דהא נתינה בגין מקרי וכו' ש הרמב"ם דס"ל דהחייב דרך השחטה דוקא וכנ"ל. מיהו כבר נחבאר שהרמב"ם עלמו פסק פרק א' מהלכות שבת הלכה י"ח דחוקא סוחר ע"מ לבטל במקומו חשוב חיקון. וא"כ לפ"י יהיו דבריו סותרים וא"י מהלכה ז' להלכה י"ח. אע"כ כדי להעמיד דבריו ל"ל דלעולם דבסוחר על מנת לבטל לא חשוב חיקון אלא כשהוא ע"מ לבטל במקומו והיינו מ"ש בהלכה י"ח אבל גבי כיבוי פוסק כסתם מתניין דבמכנה לא בעינן פ"מ להדליק במקומו ולא כרבי יוסי היינו דסתם מתני' ס"ל דאע"כ דבסוחר בעינן ע"מ לבטל במקומו מ"מ גבי כיבוי חייב אף בכחם על הגר כחם על השמן ולר' יוסי הוזהר זה לסוחר ע"מ לבטל שלא במקומו וכמו שמוצא בן מחוך דברי הפנ"י בשבת פרק במ"מ שם בד"ה אחר עולה קסבר ר' יוסי יע"ש. לכן י"ל שאין לזוז ממ"ס הרמב"ם בהלכה י"ח דבסוחר לא נחשב חיקון אלא כשהוא ע"מ לבטל במקומו דוקא. ועוד אמרנו שחוקן דלא חת"ש הרמב"ם בהלכה י"ח אלא דסתם מתניין ס"ל דלא בעינן ע"מ לבטל במקומו ושם ס"ל לר' יוחנן שם וכן רבה הקשה לעולם מ"מ ערפ' בעינן שיה' סוחר ע"מ לבטל חיקון גמור שיה' עכ"פ החיקון כמו שה' קודם הסתירה לפחות. וכמו בקרשי המשקן ע"ש בתוספות. משא"כ בגד"ל נשאר סתירה וקלוקל כותל בה"ב והחיקון שיה' ע"י שלא במקומו הוא עו"ג שאין שום קדושתו לקדושת בה"ב שבו הסתירה. לכן י"ל דלא חשוב חיקון אף למ"ד דסוחר ע"מ לבטל שלא במקומו נמי חשוב חיקון דהא דוקא כשהחיקון מחקן כל הקלוקל שע"י הסתירה דומיא דקרשי המשקן שהקדושות שוות לגמרי ובשעת החיקון לא נשאר עוד שום קלוקל רק לשעה ה' סתירה ואח"כ נכנה הסתירה ונעשה במקדש. אבל הא' שגססא קלוקל גמור כותל בה"ב דלגשים אף שגססא חיקון בעו"ג אין זה חת"ש חיקון חיקון גמור שהרי נשאר קלוקל וסתירה גם אחר חיקון. וא"כ בבה"ב לא מובא דנחשב חיקון. ע"כ לסוחר ע"מ שיעשו אח"כ יכול סוחר בה"ב דק ודאי לא נכון כלל ולא מבעיא לפ"ד המרדכי אלא אפילו לפ"ד הרמב"ם חשוב זה השחטה לגבי סוחר בה"ב. ורק שיש היסור באיסור כל חשית אם החיקון שיה' יותר כמו דמשמע בגמ' פרק החובל (דל"ב ע"א) ובהר"ש שם ס' ט"ו גבי

ב וכו' נראה שיש הפרש בין דברי המרדכי שבג"י ס' קנ"א שאל החור אלא בטחן ע"מ לבטל דהא נתינה בגין מקרי וכן הרמב"ם שלא אסר אלא דרך השחטה. וזה המחלוקת שבין הג"י והא"י רבא ועמ"ש לקמן בשם הבית מדרש. שה"י נמשך אחר דברי המרדכי שלא כתב שהאיסור רק דרך השחטה אלא דבעינן שהחילה יה' נחשב בגין. וא"כ לפ"י נראה לומר שלא נחשב החילה בגין אלא דוקא כשטחן וסוחר ע"מ לחקן במקומו ממש שרי אע"כ דבמחיקת השם כה"ג אסור (אם לא שכבר נתקלקל שגססא האוחזת בו) אבל לנחון ולסוחר ולקלקל בבה"ב על מנת לחקן ולבטל במקום אחר אסור ובפרט בלגבי היכל והמזבח ודאי י"ל כן לכ"ע. והמרדכי ממהרה בזה קדושת בה"ב ג"כ בלגבי היכל לכן אין שרי לנחון מאבני בה"ב ופליג אלא ע"מ לחקן במקום החילה ממש והגם דשרי לסוחר בה"ב כשטחן בה"ב אחר אף שהיא במקום אחר כדמור למעלה בשם חס"י ומג"א וזה משום שחלה קדושתו על בה"ב שבו. אבל כשאין בגין בה"ב אחר רק בה"ב זה שאר בקדושתו וסותרים בו כותל כדי לבטל עזרת נשים נמלא נשאר קלוקל במקום קדוש והחיקון הוא שלא במקומו זה אסור שהרי פשיטא עזרת נשים לא דמו כלל לדין בט בה"ב אחר. כיון להאשים נשאר רק בה"ב זה במקדש. וגם עזרת נשים אין קדושתו כמו בה"ב של אנשים שבו הארון וס"ח. במכש"כ ממש"ש בגמ' פרק בני העיר (דכ"ז ע"ב) דבהמ"ד חומר קדושתו מבה"ב כ"ס בה"ב מעזרת נשים. ועם היות כי גם הגגים חייבות בחפלה כמו האגשים. מ"מ כיון שפטורים מן הק"ש ומן החפליין והרי ק"ש ותפליין הם ג"כ כמו עולה ומנחה פ"ב דברכות. וקריאתא הוזהר. וגם כי סתם בה"ב עכשיו הוא ג"כ בהמ"ד. וממלא בקדושת בה"ב נשאר קלוקל היינו שה' הסתל עב וחוק ועשה יסור כותל דק. וזה ודאי סתירה וקלוקל בהסתל וגם בבה"ב. וכה"ל איתא בעיקר דיעים ס' ח' סע' ל"ד בה"ב שה' בו כותל רשע והפליטה ארלה וה' עב ביותר ועשאוהו מחדש דק מאד ס' לא יפה עשו בו' עכ"ל. וכ"ש הכא שאין הכותל רשע כלל. ע"ש סע' י"ד אמנם כותל עלמו כו' ע"ש. ובמג"א שגססא עם שערי חסונה סס' קנ"א כתב וע' בשאלת יעב"ץ ח"ב ס' נ"ד כתב שכותל בה"ב מנחין בקדושת בה"ב שלא להשתמש ושלא לנחון ממנו עכ"ל. ובגד"ל י"ס עוד קלוקל קתא שיעשו בהכותל הדק כמו חלונות גראטעס מעזרת נשים לבה"ב ויהי' נשמע קול הגשים בבה"ב של האגשים משני מקומות ויהי' בלבול בחפלה יותר משהוא רק במקום א' ואינו חשיבות כלל לבה"ב. וא"כ כיון דחשוב סתירה לגבי בה"ב לא מהני כלל מה שיעשו חיקון בגין עזרת נשים שהחיקון הוא במקום אחר שלא במקום הסתירה והקלוקל. וזה י"ס ללמוד ממ"ש בגמ' בשבת פרק במ"מ (דל"א ע"ב) אמתיין ר' יוסי פטור בסוף חוק מן הפחילה אחר עולה לעולם כרבי יהודה ס"ל (דמשום אינה לריכה לגופה לא חיפער בו' ע"ש) וקסבר ר' יוסי אחר על מנת לבטל במקומו הו' סוחר ע"מ לבטל שלא במקומו לא הו' סוחר. וע"ש ברש"י כל מקלקל דשבת הו' פטור דלאו היינו מלאכת מחשבת וסוחר דחנן באבות מלאכות דמיחייב סוחר ע"מ לבטל הוא ואינו יכול לבטל אלא סוחר וההפך לאו קלוקל הוא ור' יוסי סבר דאם במקומו סוחר ובונה הוא דמיחייב הסתירה ואי לא לא ומכנה דומיא דסוחר הוא כו' עד אין זה סוחר ע"מ לבטל במקומו כו' עכ"ל ור"ל דסתירה זו אף שהיא ע"מ לחקן כו'. שהחיקון הוא שלא במקום הסתירה ממש אין זה חשוב חיקון כ"א קלוקל ולכן פטור ע"י בשבת. וא"כ מזה נלמד לסתירה דנ"י של כותל בה"ב אף שהוא ע"מ לחקן עו"ג כיון שאין החיקון במקומו כלל. ובמקומו זה סתירה אין זה חשוב חיקון כ"א קלוקל. והרי לא שרי להמרדכי סתירה וקלוקל בבה"ב אלא משום שהוא כדי לחקן. וא"כ זה שחיקון בעו"ג אין זה חשוב חיקון כלל לגבי בה"ב דלגשים. והנה אע"כ דבגמ' במ"מ שם מתיר ר' יוחנן דברי ר' יוסי בלחוף אחר משום דס"ל כר' שמעון י"ל זהו כדי לומר דאפילו בפחילה אינו חייב אלא בכיבוי הארץ לגופה יע"ש. אבל בזה דבסתירה אינו חייב אלא

גבי וכן אם ה' נריך למקומו. אבל כאן אין טעם שיהא יורד
הדיקון מהשטח סתם בהכרח שישאר דק וכו'. וכן למעשה המדרי
וזהו חסד :

קיצור . הרמב"ם פ"א מה' שבת דין ו' שם כ"י המכסה
את הגר כחם על הגר חייב אצ"צ שאין הדיקון
במקום הקלוקל . להפירה סותר א"ע למ"ש ה"ח דנעיק שיה'
הדיקון במקום הקלוקל . ויש לתרץ כמ"ש הג"ד דק גבי כתי
הדין כן ולא בשאר סותר : ועוד דא"ל למ"ד סותר פ"מ לבטח
שלא במקומו נמי חסד דיקון מ"מ בעיקר שיה' הדיקון כמו
הקלוקל . משא"כ הלא הדיקון בעורה נשים אינו חסד כמו
הקלוקל שהוא בבה"ל ענינו :

ד אף באופן שישאר עב רק לא כמו שובי הראשון שה'
ג' אחת כ"א יעשוה לא פחות מחציו והייט אחת
ומחלה עכ"פ שה' אצ"צ שיש בו חסדן מבהלה מ"מ אין כאן
קלוקל גמור כמו מחלה דקה וגם החלטות לא יעשו גדולים כ"כ
פ"ו אשר לגדל להפירה כהוא לנרד . גדול כמו שכתב הרב
המפורסם האב"ד כ"י . ובהנני מ"מ טרשים הנשים מתעלפות
וממש פסגה בדבר . והנה מה שכתב הרב כ"י מהא דנגין
ועליות לא נקדשו בגמ' פ' כולל טלן (דף פ"ה סע"ג) ופירשו
בגמ' שם דמ"ש במשנה שם החלטה ושובי החמה כלמים וזו
דוקא בשמה לקרע העורה הא לאו הכי לא . ופה הביא ר"ס
הראב"ד פ"ו מחלוקת בית הבחירה ה"ט וכו' בירושלמי דפסחים
שם כמ"ש בספר אור חוש על פסחים . וע' במדרי רפ"ק דשבת
פ' רבי"ח דלפניו נגין ועליות דעורה מוכח דס"ל דכ"ש בהב"ל .
ואף שא"כ כבד ושמה דמי לעליות היכל כ' מיהא הרי הגב"ל
פ' כ"ה ס"ק י"ב משמע דס"ל דה"ל כדון חמה העורה וגם
בגרסת פ' הראשון (דס"ב סע"ג) לענין דקיקה ומעט ק"ל בהב"ל
אף מהר הבית וממ"ש בש"ע פ' קרי"א . ולפמ"ש הר"ן פ' בפי
הפיר וקדושת בהב"ל מדרבנן וקדושת בהב"ל דאורייתא וכן
שם שפיר י"ל וקדושת הסתל של בהב"ל ה"ל כמו העו"ל שמתפלל
בו הנשים . ולכן למ"ד דסותר פ"מ לבטח שלא במקומו נמי
חסד דיקון י"ל שחור לבסור קלה מהסתל בהב"ל בשביל דיקון
ובכן פ"י . אך עכ"ל זה דוקא שהסתל שיבט מחסד יהי' ג"כ
סתל טוב ולפחות יהי' שובי מחלה משובי סתל הראשון והייט
לפי המנהג במחנה הרב ר"מ ארשרך שהסתל שובי ג' אחת
אף הסתל שיבט מחסד יהי' שובי לא פחות אחת ומחלה .
ולכן בהב"ל י"ל שערך הדיקון מהקלוקל והסחירה כיון שסתל
בהב"ל ישאר ג"כ עב מחד וחוק אין כאן קלוקל כ"כ . אכן כ"י
למ"ד דסותר פ"מ לבטח שלא במקומו נמי חסד דיקון . שם
משמע מקשיהו רבה על שולא בגמרא פרק במ"מ . וכו' קלה
מלאהו ור' יוחנן אמר לעולם כרבי שמעון ר"ל דאין לרד ליהוק
דסותר פ"מ לבטח לא חסד דיקון כשהבנן שלא במקומו ד"ל
שה חסד ג"כ דיקון . אבל למ"ד דסותר פ"מ לבטח שלא במקומו
לא חסד דיקון א"ל להפיר כלל לסתור סתל בהב"ל בשביל
דיקון ע"ז ולכן א"ס . הוא הברר גמור לבטח העו"ל חוש כמו
שכא בשאלה אף ההכרח למסוך על מ"ד דסותר פ"מ לבטח
חסד דיקון אף שהבנן שלא במקומו . אבל לסתור באופן שיה'
הסתל אח"כ דק לגמרי זה וזהו חסד דהא א"כ לא דמי אף
לסותר פ"מ לבטח שלא במקומו דמתקן עכ"ל כל מה שקלוקל .
משא"כ הלא ישאר קלוקל גמור בסתל בהב"ל משא"כ אם ישאר
הסתל עב כנ"ל אין זה קלוקל כ"כ ולפירה אף אם אין חסד
פסגה רק שהוא טורק גדול י"ס להסחירה להפיר פ"ד הא"ל ממ"ש
במנינה פרק אין דורשין (דמ"ו ע"ב) דלעשות נח"ד לנשים נשים
סומכות אף דמחיו כעבודה בקדשים וכן בתוספות פרק המוליד
הפליג (דל"ו סע"א) עכ"ל הדורו בשביל לעשות נח"ד לנשים כמ"ל
יש להפיר סה"ל ובאופן שהסתל שיבט מחסד יהי' סתל עב
וסוב אחת ומחלה . וגם ראיה בש"ע א"ח שגרסו פס דחשבים
מבאין כשה"ל ספר בית מאיר על אה"ע . ח"ל כ' ק"כ בזה"ל
ס"ק ה' פ"כ י"ל באופן שפושן דף שקרין שסגור ס' לשון
הפ"ו אצ"צ שהוא לו לנרד חסד וכו' ע"ד לנרד חסד שז

אשר למעמד טרם כנ"ל והוא לנרד לעמידה בבה"ל שפיר
דמי . והא"ל שפיר דין זה מקורו מהמדרי שלמד מרן הסתל
ובהרמב"ם סלחם יסודים פ"ו כתב בלשון זה דסותר א"כ אכן
א' דרך השתה חייב . הרי ב"ל דחוקא דק השתה חסד .
ולכן זה לא חסד אלא כמה שא"ל טורק חסד פ' פכ"ל .
ולפירה דבריו ל"ש דעמי' בשבת פ' משכן (דק"ט פ"א) ואמר
ל"ה א"כ לרבה והא קטנר מר משום כל פסחים ח"ל כל פסחים
דנפול פדף ל' . ואם כהכית מחד דכל שהוא לנרד חסד
אינו השתה א"כ אין כאן כלל פסחים כלל . ומשום שמהל
משמע דחסד השתה אלא דאצ"צ כל פסחים דנפול פדף
ל' הא חסד אין כאן משום כל פסחים דאצ"צ שהוא לנרד
נפול י"ס כאן משום כל פסחים של הכל . וע' בשבת פ' טולן
(דק"ט פ"ב) בשבן כל פסחים דנפול פדף ל' דסד וזה ל"ה
כל פסחים כלל וע' בהרמב"ם סוף ספר שו"ס פ' מ"ל פ"ו דין
תפ"י דרך השתה . ובש"ע אה"מ ר"ל ה' שמירת נוף ועפ"י
פ"ו כ"ל כשפסגה דרך השתה ח"כ אם האיסור והחוב
רק דרך השתה ול ש"ל ש"ל דרך השתה כ"ל לנרד חסד
סותר . א"כ טורק וזהו חסד אף אם אין כאן חסד פסגה .
והייט כשפסגה הסתל עב כמו שכתבנו . אך המדרי לא
ס"ל כ' . ובאופן הרי בל"ל זה דלא חסדן ק ככלל אף
דבר שהוא שולל בדרך השתה פשו מוחק את השם האסור
אף שהוא כ"י לחקט כסב"ל בשם המעלות ס' קרי"א ס"ק
ג' . א"כ חסד דבהב"ל אין האיסור אלא כהוא בדרך
השתה . ד"ל שאין חסד אלא כהוא פ"מ לתק ממש .
ואפ"ל גם הרמב"ם לא כתב דרך השתה אלא לענין חוב חלוקה
פ"ו ס"ל דאין לחייב אלא כהוא דרך השתה . משום דלא
חשבו ק ק"ל על ומחלה דהייט השתה וסחירה והריה .
אבל להפיר כהוא דרך השתה י"ל דנעיק שיה' פ"מ להקן
כמ"ש המדרי ומ"מ בגיזון הל"ה שיש בזה חסד ממש כימים
המרחים כמ"ש הרב האב"ד כ"י גרלה דשרי . והייט באופן
שכתבנו שסתל בהב"ל במקום שפסגה חסד יעשו חסד ג"כ
עב כשפיר חסד פ"מ דהייט אחת ומחלה . וזה לרבה ממש
במשנה בזה"ל פ"ו משנה ג' סתל ומשנה א' הכית דין מחלה
למחלה פ' ר"י אמר כל הסתל לבית וכו' הרמב"ם ואין
בזה כ"י והלכה כהרמב"ם :

סימן כא

לענין בן שריב אם הוא קודם לשריב אחר למלואת מקום אביו :

בש"ע א"ח סס' כ"ג כ"ה ב"ל ב"ל קודם לכל חסד ובכ"ל פס
ס"ק ל"ג . והוא משלש כהכית בחורה . הא"ל כ"י לו
ו' פ"ו ע"פ והסתל האשה תחזו מבני . והאריה פ"ג (ד"ל
פ"א) אמרו דס"ג בן כ"ג טעון משתה משא"כ מלך בן מלך
משום דמלטה ירשה הוא שכתב בהב"ל אינו ירשה אצ"צ שמי"מ
ב"ל קודם לכל חסד אין זה ירשה ממש לכן נריך משתה .
ובגמרא דאריהו כן הוא בפ"ק דאריהו (דף ה' ע"ב) . הכ' כ"י
אחר פ"ו ל"ב ואמר יתלל את יד לכתן תחת אביו . ובילקוט
שם כ"י רמז חסד"א לכתן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל חסד
יסל אצ"צ שא"ל ממלה מקום אביו ח"ל ואמר יתלל את יד
בזמן שמתלל מקום אביו הוא קודם לכל חסד אם אינו ממלה
מקומו של אביו יבא אחר וישתן תחתיו . וכ"כ עוד בילקוט פ'
ט דף קל"ד פ"ד רמז תפ"ח פ"מ מבני יעשה אחת מלמד שהבן
קודם לכל חסד שבעולם פ' בזמן שמתלל מקום אביו והוא מהא"כ .
וכפ' שו"ס דף רפ"ה פ"א רמז חסד"א פ"מ הוא ובני בקרב
כל ישראל ואין ל' אלא זה בלבד מניין לכל פסגה ישראל שבתין
עומדין תחתיו ח"ל בקרב ישראל . כל שהוא בקרב ישראל . ב"ל
שומד תחתיו . והוא מהספרי . ולפמ"ש בגמרא דאריהו ודרישה
הכל דסוק זה הוא מדין ירשה . א"כ ל"ש האומר דגם ככל
פסגה ישראל הוא מדין ירשה יורד מבה"ל זה לא יתקן . פ"כ
הפ"ל

והיה אמונת עתיך הוסן ישועת חכמת ודעת

בעזה"י

חבורי

קנאת סופרים

הוצאת החסידות

בו יבואר דיני ספר תורה תפילין ומזוזות ודיני גדה ומקוואות ונדירים וגם קצת שו"ת לשאר הלכות יורה דעה ובו יבואר אשר חכמי הדור הקשו על חבורינו הנדפסים ואני העני ברעת השבתים כיד ד' הטובה עלי כל זה כוננו אצבעותי השפל והדל . במע"ט חדל . עד כי אין מספר . השפל והצעיר שלמה קדוגר

ראת ה' הוא אוצר

ה' הוא ראש

לעמברג

ברפוס של השותפים ה"ה חרבני המופלא מה' ישכר ב"ק נ"י והדכני המופלג הנגיד מה' אברהם יצחק מענקישינ'י

ותהי ראשית הדפוס

כסות קנאת סופרים תרבה חכמה בצירוף המ"ק לפ"ק

סלמולא קאך אלס קאמ, ל טאל, טהאט טאמאל

בזמן הזה

נשמת מלעיל

ובזה אפשר ליישב נמי הקושיא מלא לסתור אינני בי דמיחא וכו' ד"ל דהא' מייירי בהסתמך ז"ע במחלה דבזה סתירה לגמרי מהני להפקיע קדושתה וליא שייך ללא דלא תעשו כן לכו הנה מותר ואינו חסור רק ממחל' לז"ר או פשיטתא אבל לסתור בעורה קיימת בזה כיון דנשאת בקדושתה חסור לסתור דבר ממנה מזה לא תעשו כן גם בלא"ה כחבתי בחבורי שם דבזה"ל אין נראה לי לסמוך על ז"ה"ל כיון דנעשירק עשוי ערכאות לא ברצון ישראל לבד לכך אין נראה לי ר"ן ז"ה"ל כיון דנעשו עש"י פירכאות לא ברצון ישראל לבד ולכן אין לי קאמר בזה רק ככ"ל:

1234567

זה שייך לספר סת"ם סימן נ'

אעתיק כאות"ם בחשובה לק"ק הרומלוב להרב מוה"מ מאיר בראנדס אב"ד רש"ס

ולבנה ע"כ אריי ומוכח נמי בפירש"י וא"כ נשאר קושייתי במקומה כיון דלרש"י ורמב"ם לפרושם מוכח דשירת האזינו לא הוי כלל דרך שירה רק כשאר כתב והרי מפורש בהם' סופרים וברמב"ם דאם עשה שיר הכתב כשירה פסולה א"כ הוי לדידן ספקא דפלוניתא וספקא דאורייתא לחומרתא וא"כ יולאין בס"ת שלטו גם הוי כשרה במקום שאין פרשה כיון דהוי ריח בניהם ע' אחריות וקשה קושייתי במקומה ויותר מזה אין להאריך כי אין דמי עמדי גם אין הפגאי מסכים לכך סוף דבר הכל נשמע שלדעתי פסול הש"ת שלו בלי תיקון ויראה בכל היכולת לתקן זה דברי ידיו וכו' :

לה"ה סימן רע"א

לעתיק מ"ש לק"ק מינקאטש להרב מוה' אייזיק ווייס כ"י :

סימן צה הנה ע"ד שאלתי בסת' בדיון המבואר בש"ס ופוסקים שר"י להיות שיעורה בגליון ג' אלכנות למעלה וד' למטה וכן דף לרקח אם הוא בכל הספרים כקטן כגדול או לא הנה בעיני הדבר פשוט שהוא בכל הספרים כן עזה הוי מכה זה אלי ואנוהו דהוי ניו הספר לכך אין למלק בין קטן לגדול ומה שרגיש מן הש"ס סנהדרין דף כ"ב גבי מלק שחולה אותו צורע הנה זה לק"מ דכל דיון הללו הוי רק מדרבנן דסמכיהו על זה אלי ואנוהו וכן מה דבעינן ארכי דהיקפו וכן שיהיה ארכי ששה עשרים ולכן התם במלק מן התורה מיירי גם במלק הקילו רבנן ואוקמוה' ארייאל ותדע דהרי בסנהדרין דף כ"א קאמר שם רבא אע"פ שהניס לו אכ"ז ס"ת מלאה לחבוב משלו דמתיב ועמה כחבו לכס וכו' ופריך הש"ס מן המשנה דחבוב לו ס"ת שלא יתנאה בשל אחרים וכו' וקשה מהו פריך דלמא אדרבא הקילה התורה גבי מלק כמו כמה קולות שמוחק בו למד דעה ולהיות פריך גדר ואין מוחה בידו כן ה"נ בכל חלום בעינן שיהיה ארכי ששה עשרים ושיעור גליונות וכו' אבל במלק הקילה התורה בדיון שאמרה התורה ויהיה עמו לכך התייר לו להיות רק קמיע לכך כתבה התורה זה במלק ולזה קאמר שלא יתנאה בשל אחרים בשל אחרים פסול אם הוי רק קמיע לכך לא יקח זה המלק ולא הקילה התורה רק אם כותב לעצמו הקילה לכחוב כן אבל לא שיקח משל אחרים ומה פריך ובע"כ מוכח דמתהורה אין חילוק ואף כמו קמיע כבר מן התורה רק כל הני דברים המבוארין בש"ס ופוסקים הוי רק דרבנן מזה או אלי ואנוהו כחבוב פריך שפיר למ"ל קרא בלא"ה חייב לכחוב לו חורה ומוכח כמ"ס דכולם הוי רק דרבנן ולכן לדעתי אין חילוק דבכל הספרים כקטן כגדול בעינן שיעור הגליונים למעלה ולמטה ושיהיה הכחוב רוב על הגליון כמפורש בהם' סופרים :

וע"ד אשר שאל אם הגליון הוי הרבה יותר מן השיעור אם מותר לחסכו הנה זה תלוי בדעתו בשעת כתיבה אם מחלה כוון אם מחסוך המותר ודאי לא נחקש ומותר לחסכן אבל אם מחלה כוון סתם להיות גליון או נחקש כולו ואסור א"כ לחסכן וחילוק כעין זה מבואר בחומשית פ"ב דשבת גבי יומר מהבשר סוכה חילוק שם כן ובה' מוכה סימן תרע"ב בדיון מותר השמן שבניח וכו' ודחה הר"ה שכתב מ"ס דלריך שיהיה ארכי כהיקפו ומה חילוק הוא זה יעשה ארוך הרבה וכשירה שיהיה ארכי ויפר יתקן הגליונות וכו' ולפי הכל נדמה כיון דנעשו על ספק אולי יעדר לכולו וסוב חסור חסמי לחסכו אבל אם היה דעתו מחלה לגמרי לחסכו מותר לחסכו. גם בלא"ה אין ראייתו ראייה דארכי כהיקפו לריך להיות מן השיעור הריך ל"ס מדינה דהיינו כפי שיעור גליון הנלך ל"ס אבל מה דהוי מותרות שאין לריך להס"ת אינו מוקדם ומה בעינן ארכי כהיקפו ומה היקפו הוי מנוקח התורה דבדאי אם יעשה כתב עמדים כפשוטם בלי כתיבה ודאי לא יעלה בזה היקפו כן ה"נ בעינן ארכי נמי כן מנוקח התורה והאריך לו הוי מנוקח התורה ואין המותר בכלל ארכי כהיקפו אף אם יחול בו קדושה מיע לדינא כדאם כמ"ס ומה מן הש"ס דשבת דף ק"ו בבבאי שם דהגליון של ס"ת מצלין אותם מפני הליקא או אין מצלין וקאמר שם ח"ס הגליון וכו' עממאין את הדיו וכו' ומה פריך דלמא דף ק"ו בבבאי שם דהגליון הנלך להספר עפ"י הדיו והוא יע"ש ש"ל הוי בגליון המותר משיעור הנלך אם מצלין וקשה כמו כן ממה דקאמר שם ח"ס הגליון וספרי התיבין אין מצלין אותם מפני דליקא ומה קושיא דלמא זה מיירי ביחוד מן הגליונות ואיבע' ש"ל הוי בשיעור הנלך ל"ס ומה מוכח דביותר מן ההכרח אינו קודם כלל וכלי דליקא אין בוקדושה ודו"ק : מיהו לפת"ש לעיל דשיעור הגליונות בש"ס ופוסקים היינו רק דרבנן קשיא ג"כ מן הש"ס הג"ל דודאי שיעור' גליון מעט ודאי לריך מן התורה להיות מוקף גויל וכעין ספר א"כ יתקן שם הש"ס ב"ס שיעור גליון דהוי מן התורה בזה מבע' ליה אם מצלין ומה דמחא חין מצלין הוי רק בשיעור דהוי רק דרבנן כיון דהיו מן התורה לכך אומצלין או להיפוך מה דמחא דממאין הידים בשיעור של חורה ומה דמבע' הוי רק בשיעור דרבנן ול"ע בזה כעת ואין פגאי להאריך בזה יותר מדיה לדינא חלף חין כמ"ס דבדעתו בשעת כתיבה חלוי הדבר וכן מוכח בכתה דוכתא ויותר חין להאריך דברי ידיו הקדור ומה' כח וכו' :

זה שייך לה' מוזוה לרלעיל סי' פ"ד להשווא הג"ל :

סי' צו הנה מכתבו קבלתי ועל תי"ש ששנה פלגה קולומי מ"ש שם דלא מאלהים הוא תמק בזה באמת יפה אמר כי אב"ד שיש' קולומי ככתב ונמקתי אותו בחשובתי שם פ"ח מצא"י א"כ שטח ממש כי ת"ש בש"ס וי"ש דלא מאלהים יה תהיה חין נמקס היינו אם נכתב מחלה כן או אינו נמקס אבל אם נכתב אלהים נמקס ממנו חות

דחשו לסדרת המחמירים משום איסור מסייע :

אמנם כל זה הוא בשאר איסורים, כגון אבר מן החי, או תקרובת ע"ז וכיוצא, אבל סרסרות של זנות שאני, משום דשיראל עלמו שהוא הסרסור עובר על אל תקרב אל סרסרות של זנות, ועוד ע"י סרסרות זו מוכרח ש"ב לידי הרהורים רעים, גם לא גרע זה מאיסור שאסרו חז"ל להסתחר בנזילות וטריפות וכיוצא, משום דילמא אחי למיכל מניסו, והא ודאי גם כאן יצאו יסגבר עליו, ואיכא חשש הקרוב לידאי שגם הוא יחטא בזנות, ולכן מן הדיון אסור לעשות סרסרות זו אפילו גויה לגוי :

אבל אם זה הסרסור עושה זאת ב"שיראל, שמציא זונות גויות לישראל, או גשים ישראלים לגויים, ה"ז ודאי נמאס בדבר הרע הזה, ואין להעלותו לס"ת, כי איסור זנות מאיס כוונתו וחמיר טפי, וקליפה זו דבוקה באלהם בעוה"ז ובעוה"ב, ובודאי לריך להרחיק אדם מזה מעליית הס"ת, ומה גם לפ"ד השאלה שאין לוי אחר בעיר, אי"כ יהיו כל עליות הלוי לס"ת ע"י אדם טמא זה דמאים לגבוה :

מיהו כל זה הוא בזה"ל דברור לכס שזה האיש עוסק בסרסרות של זנות בישראל, אבל אם אין הדבר ברור לכס אלא רק חשד ורינון בפלמא אין להרחיק ולדחותו מלעילת לס"ת, וכמ"ס מהריק"ו ז"ל בשורש קפ"ט, על אותם שהרחיקו את איש אחד בשביל רנון של זנות שלא נתברר, ועכשיו שלא לעלות לס"ת בנזיר, וקרא הגאון מהריק"ו ז"ל תגר עליהם בדבר הזה, דאם ליכא עדות ברורה אין להרחיקו ולהבדילו ולא למנעו מלקרות בחורה ע"ש, וה"ה כאן אין למנעו, אלא אי"כ הדבר ברור לכס : **ומה** ששאל השואל שיש בעיר מין אומה שקרין אותם ג'רמן והם מחללי שבתות בפרהסיא, תמהני על השואל דאלו הם ישראלים גמורים ולמה חושב אותם אומה אחרת, ולוא"ל נשיב כיון שהם מחללי שבתות בפרהסיא כבר נכתבו לעיל דחשיב מומר לכל התורה כולה, ולכן נראה דאין להעלותם לס"ת, וכ"ש לפ"ד הגאון אשל אברהם הנו"ל, אך אם יש איבה ומחלוקת בזה יעלו אותם לס"ת אחר חובת היום בלגו, ואם ירלו לעלות מכלל חובת היום ואיכא איבה ומחלוקת יעלו אותם, אך החזן חוזר וקורא לעולה הבא אחריהם מה שקרא להם, דנמאל עליה זו של אלו אינה כלום, ולא ננכסו בחשבון העולים, ומעשה קוף בעלמא, והנזכר מכוונים בנכסים העולים לחובת היום, ולא ישימו לכס על קריאת החזן שקורא עם אחד מאלו ולא יעו אוניהם לקריאה שלהם, כן כ"ל בס"ד, והש"ת יאיר עינינו באור תורתו אכ"ר :

שאלה י"ט

שאלה. זמן מנחה פה עירנו בנ"ד יע"א עד מחי נמשך, כי אהנו רואין כמה בעלי בתים פה עירנו המתאחרים בשוק ובאין לבית הכנסת אחר קריאת המגזר בעשרה דקין, ומתפללים מנחה, ויש פעמים איזה כיתות מתפללים גם אחר ט"ו דקים מקריאת המגזר, על כן לריך לרעת איך שורת הדיון בזה, ואם אנשים אלו טועין הם, אהנו מה ראו לנו לתפוס עיקר בזה, יורינו ושכמ"ה : **תשובה.** מקדמת דנא שאלתי על מנהג ירושלים וחברון חוב"ב בענין זה מאת ידידנו הרב החסיד מהר"ר אליהו מני נר"ו השוכן שם, והשיב לי בזה"ל ש"ן ברכ"י סי' של"א אות ו"א ומחבר"ר שם אות ח' שלפי דבריו נוהגים פה ע"ק חוב"ב למרבה שבעה דקים אחר המגזר חושבין אותו לילה ודאי, לפי דמקן ז"ל סי' רס"א כתב שיעור בין השמשות שלשה רבעי מיל אחר שקיעת

השמש, ושלשה רבעי מיל הם י"ג דקים וחלי, גם ידוע שבעה"ק חוב"ב עשרה דקים קודם המגזר לא תראה השמש, ולפי"ז אחר המגזר בשלשה דקים וחלי הוא לילה ודאי, ועוד עיין מחבר"ר סי' רס"א אות ז' וסי' תנ"ה אות ב', שכתב דהמגזר הוא חלי בין השמשות, וכפי דעת מקן ז"ל הנו"ל שהוא בין השמשות שלשה רבעי מיל שהם י"ג דקים וחלי, אי"כ אחר המגזר שבעה דקים פחות רביעי הוא לילה ודאי, ועיין תפארת אדם סי' י"א, ועיין לב חיים סי' קל"ד מה שהאריך בזה, ועתה אפילו שהעיד הרב חיד"א ז"ל שטובין כהרב ב"ר, במוצאי שבת קודש אינם עושים מלאכה בעה"ק חוב"ב עד אחר המגזר כחלי שעה, ועיין חבואות הארץ שהאריך הרבה והוכיח מן חכמי הפוסקים והירושלמי שבין השמשות ישנה כפי אורך היום, ושמשות הפוסקים ז"ל לא משמע הכי וכו' ואם כבר קרא המגזר אין מתפללים עתה בעה"ק חוב"ב מנחה לא בחול ולא בשבת, והוא כפי עדות הרב חיד"א ז"ל, ועיין חסד לאלפים סי' רל"ד סק"ד עכ"ל נר"ו, ובמכתב אחר כתב לי עוד בדבר זה וז"ל, ועל ענין סוף זמן מנחה עיין בית עובד שהוא עד לאת הכיכרים משם שאלת אריה, וכן פסק אדרת אליהו ריקי ז"ל בשבועה סי' י"ג, וא"כ כפי מ"ש במחבר"ר סי' רס"א אות ז' וסי' תנ"ה אות ב' שקריאת המגזר הוא חלי בין השמשות, ועיין ש"ע סי' רס"א ששיעור בין השמשות הוא שלשה רבעי מיל שהם י"ג דקים, וא"כ חלים הוא שעה דקים וחלי לילה ודאי, וכפי מה שאני זוכר שנעיר בנ"ד יע"א שבעה דקים קודם המגזר לא יש שמש, אבל אם המגזר הוא עם שקיעת החמה לריך י"ב דקים וחלי, שכל זמן שיש שמש הוא יום ודאי, ועיין פתח הדביר ח"ב דף קכ"ה, ולפי מ"ש לב חיים ח"ב סי' קל"ד, שבאומר שקיעת החמה עשרה דקים קודם המגזר דבריו ל"ט, סוף דבר בעיר בנ"ד יע"א כפי מה שאני זוכר שהשמש שקיעת שבעה דקים קודם המגזר, אי"כ יוכלו להתפלל מנחה עד שעה דקים וחלי, ואם עבר זמן זה לריך למחות בזה אם יתפללו, ואם שקיעת השמש עם המגזר יוכלו להתפלל מנחה עד י"ג דקים וחלי זהו הנלע"ד, ובדברי קדשו כתוב שהוא האריך בענין זה, וידיעני אם יש סמירה לדברי, ועיין חסד לאלפים סי' רל"ג ס"ק ד' וה' עכ"ל נר"ו :

והנה נעת עתה בשבועה זו לא אוכל לכתוב באורך, ורק בקצירת האומר אודיע לשואל עתה, כי מ"ש ידידנו הרב החסיד מהר"ר מני נר"ו, שפה עירנו בנ"ד יע"א שבעה דקים קודם קריאת המגזר לא יתראה עוד שמש בן הוא האמת, כי אי"ש שבבתים לא תראה השמש קודם עשרה דקים, הנה במקום גבוה הרבה תראה עד שבעה דקים קודם המגזר, וכבר בחנו ודקו בזה מקדמת דנא, והנה כי כן פה עירנו בנ"ד יע"א עד שעה דקים אחר המגזר הוא בין השמשות, ועד אותו זמן יכולים להתפלל מנחה בדוחק כסדרת המחמירים להתפלל מנחה בין השמשות, אבל אחר שעה דקים מקריאת המגזר אין רשות להתפלל מנחה, ולכן לא יתחילו להתפלל עמידה של מנחה אלא עד ארבע ומחש דקים אחר קריאת המגזר, ואותם המתפללים אח"י הוא מחמת בורות, ולריך למחות בידם, (ועיין מ"ש בס"ד בזה"ק רב פעלים ח"א סי' ה') והש"ת ברחמי יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר :

שאלה כ'

שאלה. הר' ברוך כרמבולי קנה בית אחד בלד בית הכנסת הכנויה מקרוב משנים מועטים, ורואה לעשותו בית הכנסת ולהקדישו לרבים כשאר בתי כנסיות שנעיר, אך הואיל והוא גידלו הוא מלשון לדרוס, אבל

אוה"ח

רב פערים

ח"ב

יד

אבל ממזרח למערב קלר ואין בו גודל כ"כ, אם יבנהו בעלמנו בית הכנסת לא יוכל לעשות בה היכולת בלד המזרח, ולא תהיה מהודרת בכך, לכן רוצה לסתור הבית הכנסת שהיה עומדת בלד מזרחו של אותו החלל, ולבנות שניהם מחדש שהיו שניהם בית הכנסת אחת גדולה ורחבה, ומארכה רוחותיה יהיה בנוי בה היכולת ותהיה מהודרת, ובעבור שתמו לו תחמי העיר ויחיד הקהל רשות לערב זה עם זה, ותהיה בית הכנסת החדשה הזאת נקראת על שמו, נמרה ברוך הנו' לתת לכללות עירינו בג' דלד יע"א מעט כפי מה ששור בית הכנסת זאת, אשר מערב אותה עם החלל הנו' ובוניו אותה על שמו, והחבמים ויחיד הקהל יקנו במעט אלו בתים ששכרו, ויהיה השכר לח"ת או לב"ח, ואע"פ כי מכר גמיר א"ל למכור הבית הכנסת ה"א לברוך הנו', יען כי בעירנו בג' דלד יע"א יש לבתי כנסיות דין בתי כנסיות של כרכים, שא"ל למכרם אפילו בזו"ה, ואפילו במעמד כל אנשי העיר, וכ"ש דעתה לא נמצא כאן ז"ה, עכ"ל ברוך הנו' נמרה בכך, והנה לשאל הגיעו אם יוכל לסתור בית הכנסת הנו' הבנויה ועומדת, והיא בריאה וחזקה, קודם שיבנה החדשה משלש רוחותיה, וא"ר לא נחיר לו לסתור אפילו כותל אחד, כי אם עד שיגמור בנין החדש בשלש רוחות ויהיה מקום התיבה, כדי שיהיה בנין החדש הוא ראוי להתפלל בו, ואז יסתור בית הכנסת הבנויה ועומדת במזרח כדי לערבה עם בנין החדש, ולעשותה היכולת ללד המזרח, שאם נחיר לסתור קודם יש לחוש שמא יאדע לו אינם ולא יבנה כלל, ותשאר זו תריבה : **גם** עוד נסתפקו אפילו אם יעשה כן, ולא יסתור אלא עד שיבנה בנין החדש בשלש רוחות, איך נחיר לו בכך לערב זה"ל, ולעשות בית הכנסת הבנויה חלל והיכולת של לד מזרח, כי בזה יהיה מקום ארון הקודש והיכולת לר מערב של בית הכנסת הישנה, מקום חלל הסוכב התיבה של בנין החדש מלד מזרחו של התיבה, ונמצא בזה מוריד מקום ארון הקודש מקדושה שהיה לו מקודש, וגם מקום התיבה של בית הכנסת הישנה ג"כ יורד מקדושתו בבנין החדשה, על כן יורינו חי אריך למעבד הני, ושכמ"ה : **תשובה.** הדבר ברור דאסור לסתור הישנה אלא עד שיבנה החדשה בשלש רוחותיה עם בנין התיבה שבהלמט, ואז יסתור הישנה כדי לעשותה רוח מזרח לבנין החדשה, ועיקר דא"ל מלתא איתא בש"ע ח"ח סי' קנ"ב, אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר, שמא יאדע להם אינם שלא יבנו האחר וכו', ובתב מור"ם ז"ל ואפילו לא רלו לסתור רק מחציה אחת להרחיבו נמי דינא הכי ע"ס, והט"ז ס"ל אם יש להם בית הכנסת אחר קבוע להתפלל בו שרי לב"ע כדי לבנות, והמג"א חולק בזה ולא ס"ל כן, והרב משה יאודה סתר דברי הט"ז, ובתב דהטעם הוא משום דאין לנו לבטל מקום קדוש עד שיהיה לנו אחר תמורתו, ולכן אפילו אם יש עשרה בתי כנסיות בעיר אין לבטל סוס אחת מהם עד שיחדש אחת תחתיה ע"ס, וכן הרב מאמר מרדכי השיג על דברי הט"ז ע"ס, וכן הגאונים מהר"ם ומהר"ם בספר מנן גבורים הביאו דברי הט"ז ופלפלו בהם, והעלו הפך דברי הט"ז ע"ס, גם הגאון שם אריה סי' ר' העלה להלכה הפך דברי הט"ז, דאע"ג שיש בית הכנסת קבוע בעיר אסור להרוס ע"ס, גם הגאון כתב סופר ח"ח סי' י"ז הסכים לאסור, ומה שעשה לרדי היתר בנדון ידידיה כולה לא שייך בג"ד, ועל כן ודאי דאין לסתור בית הכנסת הישנה שהיא חזקה ובריאה וביינה חדש, ואין בה תיובת כלל, כדי לספחה עם בית הכנסת שהיה לבנותה מחדש, אלא עד שיעשה בנין החדש באותה חלל בשלש רוחות, וגם מקום התיבה שצ"כ יהיה בנין החדש ראוי להתפלל בו, ואז יסתור בית הכנסת העומדת במזרח לספחה עם זו החדשה, וזה ברור :

ואשר נסתפק השאל לומר, אע"פ שיבנה ואח"כ יספור, חילי יש אסור בדבר זה שהוא מוריד מקום ארון הקודש והיכולת לר המערב אשר בבית הכנסת הישנה מקדושתה לקדושה קלה, כך הוא האמת דאיכא אסורא בזה, יען דהורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה לאו דוקא בס"ח אמתר, אלא הוא גם במקומות, דהכי איתא במתניתין משפחת לא יקחו תיבה, תיבה לא יקחו בית הכנסת, בהכ"נ לא יקחו רחוב וכו', הרי גם במקומות אסור להוריד, והכי אמתר בנמרה דמגילה דף כ"ו, בהכ"נ מותר לעשות בהמ"ד, אבל בהמ"ד אסור לעשות בהכ"נ, מפני דקדושת בהמ"ד חמירה וכ"פ בש"ע ח"ח סי' קנ"ג ס"א, ובזו"ד סי' רמ"ו סעיף י"ז : **וגדולה** מזה מצינו בירושלמי במס' שבת פרק י"ב הלכה ג', שני משפחות דרבי הושעיה ובר פוי היו נכנסין וסואלין בשלום הגשמי בכל יום, והיתה משפחת רבי הושעיה רגיל להכנס בתחלה וללאת תחלה קודם משפחת בר פוי, ונחתתו בר פוי בגשמי ורלו להכנס תחלה מעתה בעבור זאת, וסאלו לרבי אחי ואמר כהוב והקמת את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים, אלא איזהו קרש וזה להנחן בלפון ינתן בלפון, בדרום ינתן בדרום, ועל כן משפחת רבי הושעיה שזכו במעלה לא ידחו ממקומם ע"ס, ובתב הרב יפה מראה ז"ל וא"ת מה הפרש יש בין נתינת בלד זה או זה כדי שפול משפט על שנייכם, ומירך משום דמנורה בדרום יש קדושה טפי בלד זה, כי שם נר מערבי שהוא עדות לישראל ששכינה שורה שם ע"ס, ולפי דברי הרב דרום עדיף, וקשה ח"כ הול"ל חלוקה בדרום ברישא, לומר איזה קרש שזכה להנחן בדרום ינתן בדרום, וגם לא הול"ל למקט חלוקה דקרש שזכה להנחן בלפון, ולזה י"ל דנקיט דבר והופכי ליפיו הלשון, אך הול"ל למקט חלוקה בדרום ברישא, וי"ל בס"ד, דקדושת לפון חמירה ולהכי נקיט חלוקה בלפון ברישא, והוא דמצינו בסוף פ"ה דסוכה במתניתין הנכנסין חולקין בלפון, ופירש רש"י ז"ל שהלפון עיקר, שהרי קבצו הכתיב חובה לשחיטת קדשי קדשים ע"ס, וכ"מ במשנה פרק י"א דמנחות גבי לחם הפנים, דתנן המכניסין עומדין בלפון, ופירש דהכי שפיר דאיתן מסדרין העבודה יהיו בלפון, דקדושת לפון חמירה, ועיין בחזיו"ט שכתב כלומר דקדשי קדשים שחיטתן בלפון ע"ס, ובזה מובן הטעם דנקיט חלוקה הלפון ברישא בלפון עדיף, ונקיט דרום ג"כ ליפיו הלשון למקט דבר והופכי, או אפשר ללרף פירוש הרב יפה מראה עם פירוש ידי, שכונת רבי אחי לומר יש מעלה בלפון משא"כ בדרום, ויש מעלה בדרום משא"כ בלפון, לפיכך קרש שזכה להיות בלפון לא יניחנו בדרום משום מעלה איכא בלפון כאמור, וקרש שזכה בדרום לא יניחנו בלפון משום דאיכא מעלה בדרום בעבור נר המערבי, וכמ"ש י"מ הנו', וראיתי להרב קרבן העדה שכתב ינתן בלפון ששם השלחן, ינתן בדרום ששם המנורה, נראה כוננו לעשות ב' מעלות שיש בזה מה שאין בזה, ולנאורה פירוש חסר שלא פירש לנו מה מעלה יש בשלחן על המנורה, וי"ל דיש בשלחן מעלה שהוא מלא לחם תמיד לפני ה' בימים ובלילות, אבל המנורה מותרת בלילה :

אין שיהיה, הנה אע"פ שלא נמצא כאן יסרון קדושה בלפון על הדרום, ורק מעלה הוא דאיכא, עכ"ל אחר שזכה הקרש הזה בלפון אין לשטתו ממעלתו שזכה בה, וא"כ השתא יש לומר דלא מבעיא מקום ארון הקודש, ששם איכא קדושה יתירה על שאר מקומות בית הכנסת דאין לשטתו להורידו, אלא גם מקום התיבה ועמידת הש"ץ להתפלל, אע"פ שנאמר ששם מקום זה בקדושה עם שאר מקומות בית הכנסת, עכ"ל ודאי יש בו חוספת מעלה על שאר מקומות, ואין לשטתו להורידו מאותה מעלה שקנה בתחלה, ולא גרע ממ"ס על הקרש שזכה להנחן בלפון : **וראיתי** להגאון חסם סופר ח"ח סי' כ"ח, דעריער וקפיד

שאל תשבר השלישית לא יעזבו להקדים השלישית להניחה שניה, והשניה יניחו שלישית, שניה נמלאת השניה נדחית ממנוחה, ע"ש :

וראיתי להגאון אחרי אש ז"ל ח"א ס' ז' ששאל בקהל שדולים לשנות מקום הבימה הבנייה באמצע לבנונה בלד אחר באומרים שיהיה בזה נוי ועילוי יותר, והשיב כיון שקנתה הבימה מקומה באמצע חין לשנות, והביא ראיה מירושלמי הנו' דקדש שזכה בלשון וכו', ובתב אפילו לפי דבריהם ד"ס בזה נוי ועילוי יותר, מ"מ מוכיח מן הירושלמי הנו' דבכל ענין חין לשנות ע"ש, וראיתי עוד להגאון מהר"ק ז"ל בקונטרס פתח ועוללות שבסוף שנת ח"ס דף ס"ח ע"א ח"ל, ומ"מ לעשות ממקום שמתפללין נשים היו הורדה מקדושה דאית דומה וכו', וגם לשנות מקום התפלה שיעמוד שם ה"ק במקום שלא היה עומד תפלה נמי אסור, כמ"ס חז"ל קדש שזכה להנחת בלשון, ועיין במג"א הלכות לילית וכו' ע"ל. הרי לך שאפילו על מקום עמידת ה"ק כתב הרב דאסור לשנות משום דקנה מעלה, ואם ישנה יס בזה ידירה, גם הרב מחנה חיים ח"ב ס' י"ד אסר לשנות מקום המנוחות בהיכל בה"ב, משום האי דנא דקדש שזכה להיות בלשון, הרי כמה גאוני אשכנזי בחראי אסרו וזכו אפילו בעבור מעלה, וכ"ש ד"ס לאסור בעבור יתרון קדושה דארון הקודש : **והנה** בעיני ארון הקודש ברור אללי ב"ס, דאין הפרש בין אם הוא ארנו תלום, בין אם הוא בנין שבנין בכותל, כי בין זה ובין זה דין ארון הקודש יס להם, ורק ההפרש הוא בין העשוי לכבוד, ובין העשוי לשמירה, כי יס עושין מקום לס"ת לשמיר אותו שם ימים ולילות, חין לזה המקום דין ארון הקודש, אבל אם עשוי לכבוד, דהיינו שביום שקורין בס"ת מוליחין הס"ת ממקום שהוא שמור שם, ומניחין אותו בהיכל חוץ ארנו תלום, אי תוך מגדל בנין בכותל ההיכל, שיהיה מונח שם עד שיגמרו הקהל תפלה שחרית ויוליחו הס"ת מן המקום ההוא, דאם היוצאה נקראת פתיחת ההיכל, ויניחו אותו על התיבה לקרות בו בלבוש, ואחר קריאתם מחזירים אותו למקום שהוליוהו משם, וכשילכו הביבור לביתם אז יניחו הס"ת בחדר המיוחד לכל ספרי תורה שיהיו נשמרים שם, דנמלא המקום שבהיכל הוא עשוי לכבוד הס"ת שמניחים אותו במקום מיוחד לו לכבודו, עד שעת קריאתם בו, ולא יהיה מונח על התיבה בגלוי בכדי, ולכן ודאי חין הפרש בזה המקום שבהיכל, בין אם הוא ארנו תלום, בין אם הוא בנין בכותל ההיכל, וזה ברור מזד הסברה :

ומפורש הדבר הזה להדיח בדברי המדרי שהביא בשם רי"ז והוצא בב"י ס' קג"ד ח"ל שאני אומר חין קריו ארון הקודש אלא שעשוי כמין ארנו ולכבוד ולא לשמירה, אבל זה שעשוי בבנין החומה לשמירה הוא עשוי, ולא לכבוד הס"ת, והוא לית ביה משום תשמיש קדושה עכ"ל, נמלא תלה הדבר באם עשוי לשמירה, כי יס מקומות שעושין מקום בבנין בכותל ההיכל, ששם מניחים כל ספרי תורה שלהם תמיד בימים ובלילות, שזה המקום הוא מקום שמירתם, ובשעת קריאת ס"ת מוליחין אותו ממקום זה, ומניחים אותו על התיבה לקרות בו, ועל זה קאמר רי"ז ז"ל, כיון דעשוי לשמירה חין לו דין תשמיש קדושה האמור בלשון הקודש :

ואין להסתפק ולומר דרי"ז טרחי בעי, שיהיה ארנו תלום ואינו בנין, וגם שיהיה עשוי לכבוד ולא לשמירה, משום דקאמר חין קריו ארון הקודש אלא שעשוי בשין ארנו ולכבוד ולא לשמירה, משמע תרתי, הנה דברים אלו לא נתנו להאמר, דאם עשוי לכבוד ולא לשמירה מה עשם יס לחלק בין אם הוא ארנו תלום לבין אם הוא בנין, ועוד דהוא לא אמר אלא"כ הוא ארנו, אלא אמר שעשוי בשין ארנו דהיינו שאינו מקום רחב וגדול כחדר שדרך

וקפיד על הבימה שזכתה להיות באמצע בית הכנסת שלא ישנו בסיף בה"ב, ויליף לה מהא דארז"ל קדש שזכה להנחת בלשון לא ישנהו ליטנו לדרום, ומכאן פסק מהר"ל ללמוד מזה לגמרי שעושין מהם סוכה מזה וכו' אצ"פ לפי ערך הבנין של עשוי יהיה האמצע להלכה מהאמצע שהיה בבה"ב הישנה מ"מ אותו ביה"ב זכה להיות בימה שלה באמצע, כמו שזכה קדש שזכה בדרום ע"ש, וגם בסיף ס' ע"ג כתב אבל לכתוב בו להדיח הפילו דבר קודש אפשר דלא שפיר דמי, דלא נרע מקדש שניתן בלשון שלא יטנו בדרום ע"ש, הרי הגאון ח"ס אפילו על ענין המעלה של האמצע מה שכבר זכרה אותה בה"ב להיות בימה שלה באמצע, דימה זה לקדש הניתן בלשון וכו', ופסק שאין לשנות בכך, וכ"ש וכ"ש כג"ד במקום ארון הקודש, ששם יס קדושה יתירה שלא להורירו מקדושתו שזכה בה : **ודע**, הא דלא פקפק הגאון ח"ס בנדרון דידה על מקום ארון הקודש, אך ישנו אותו, ד"ל שם לא היה ארון הקודש בנין בכותל, אלא היה ארון עץ תלום ומנוח בכותל ההיכל, וכל דבר שהוא תלום ואינו מחובר יבולים להסירו ממקום למקום, כי חין גוף המקום עליו קונה קדושה של אותו דבר המונח עליו בתלום, ובאשר נזכר זה לקמן, והוא דין פשוט וברור, וכנו' בחשונות מהר"ם פאדוה ס' ס"ה, והביאו המג"א ס' קג"ב סק"ו, וכן הביא הגאון דברי חיים ס' י"ג, ורוב ארון הקודש הנזכרים בשו"ס והנהגות במקומות אשכנז הם תלושים ואינם עשויים בבנין הכותל עליו, משא"כ פה עירנו בג"ד ונקלם מקומות ארון הקודש הוא בנין בכותל עליו, ולכן לא פקפק ח"ס מענין זה של ארון הקודש, אי אפשר ג"כ לומר אצ"ג דבנדרון דידה ג"כ היה ארון הקודש בבנין, הנה הם לא הרחיבו מן לך שבו ארון הקודש כלום, וגשאר לך זה בנין בבראשונה, ורק הרחיבו משאר רוחות, ומאחר דארון הקודש נאסר במקומו ולא נשתנה, לכך לא פקפק מדבר זה כלום. וכן נמי מה שלא פקפק ויטען הגאון ז"ל בעבור התיבה שבהרצת המקום ודאי נשתנה מקומה, היינו דאולי הייתה התיבה תלושה ואינה בנין, ומ"מ דמכאן פסק מהר"ל ללמוד לגמרי שעושין מהם סוכה מזה, דבר זה כתוב במהר"ל הלכות סוכה, אמר מהר"י סג"ל שרבו מהר"ם היה מסמין הרפין למחילת הסוכה אצ"ג כדי לראות סדר עמידתן, שלא לשנותם משנה לשנה עכ"ל, והח"ס מסבירה דנפשי קאמר דיליף זה מן קדש הניתן בלשון :

והנה מנינו להמג"א ב' לילית ס' ח' סק"ו, דהביא בשם הש"ל ז"ל, שנהנו לעשות עשרה מחתיכות משי לשימן, שאותם הילית שלפניו יהיו לעולם לפניו, כמ"ס קדש שזכה להנחת בלשון לעולם יהיה בלשון, אך הביא בשם רבינו האר"י ז"ל שלא היה מקפיד בזה ע"ש, ובאמת כן מפורש בשער הטוה דף ה' ע"ב דרבינו האר"י ז"ל לא היה מקפיד בזה, ואמרתיו היינו טעמא משום דסבד מר חין כאן מעלה יתירה לגד המונח על הראש על לך השני כלל, אלא שיהיה שום במעלה, ולכך לא היה מקפיד ועל כן חין לפקפק מסבירת רבינו האר"י ז"ל על ג"ד וכיוצא בו, ודודאי ד"ס להקפיד בכך, והוא דבר מפורש בתלמוד ערוך דירושלמי בענין הקדש הניתן בלשון, וענין הילית שאני דסבד רבינו האר"י ז"ל, דאין מעלה בזה הלא על זה הלא כלל, והרב החסיד בעל ר"ח בשער הקדושה דף קס"ט ע"א כתב להקפיד בלילית ע"ש :

ומצאתי דוגמא עוד לדין הנו' בענין המלות בסוף ס' הע"ה, דכתב מור"ם ז"ל שעושין שלשה מלות, ועושין בהם סימן לידע איזה ראשונה שהיא מוקדמת למלות, ומטעם זה יניחו ג"כ בסדר זה, כדי שיפגע בראשונה תחלה, שלא יהיה כמעביר על המלות ע"ש. ובתב בתק יעקב ש"ס מקומות שעושין מלה רביעית, וקורין לזו מלה ספיקא,

שרך לשמור בהם ס"ת :

נמצא

נודע דודים חיי"ר, ששם שומרים ג"כ הס"ת, אלא שאין עשוי כמין חדר, כדנקט הרב ז"ל ב"ר, אלא הוא עשוי כמו ארון הקודש של פה עירנו, שהוא בנוי בכותל כמין ארנו, ולא כמין חדר, ואפ"ה קאמר דיש לו קדושת ארון, משום שאינו עשוי כאלדונא, ר"ל חדר, אבל ג"ד שהוא אינו עשוי לשמירה כלל, אין בזה שום ספק, ולכ"ע יש לו דין אר"ה גמור, ולפ"ד קלת החכמים הנו' דהקטע חלוי בבנין האבנים, כל המו"מ של הפוסקים ה"ל בענין העשוי לשמירה הוא ללא לורך :

ועוד

הנה הגאון מהר"ם לאנו ז"ל בדברי חיים שהבאתי לעיל, דאיי"ר בכותל הבנוי בחומה, ועשן משום דהכותל אינו עשולם, הנה לדידו דכל שהוא עשוי בבנין אבנים אין לו דין ארון הקודש, א"כ אפילו הכותל עומד קיים ואר"ה בניו בו, אין לזה קדושת ארון, כיון דהוא בבנין, הרי דבריהם הפך כל הפוסקים הנו' ומנ"ל לחדש דבר מסכנת הכרם הפך כל הפוסקים הנו', ולא עוד אלא שאומרים דבר שאין בו טעם לחלק בין בנין אבנים לארנו עד:

ושוב

הרשו לי מקור הדברים הנו' שהביא המרדכי מן הר"ם מיינא, שהזכירם מרן בב"י, ומור"ם בהנ"ס, הנה הנס כתובים בספרו חור זרוע הגדול הנדפס מחדש, ח"ל שלטי ה"ר אביגדור כהן, וזאת התשובה שהבחי' לו, ואשר כתבת על בנין ארון הקודש שבבית הכנסת העשוי בבנין אבנים בתוך חומה מורחית, ומפני שהיו מתקלקלין ספרי תורות המונחין בחוכו, מחמת לחלוט הקרקע, עשו ארון עץ תלום, והוליוס מחך היסן ונתנום בחמש, ומתקיימים בו יפה, ושאל השואל אם מותר להרוס את הראשון ולבנות את אבניו, כדן תשמישי קדושה, כי מאחר שאין משתמשין אלא בארון של עץ, מה לורך בשני ארונות, ופשיטא אין שייך כאן, והמקום לר לעמוד זה בפני זה עכ"ל, הרי לא שאלת אלא אם מותר להרוס את הראשון, אבל פשיטא לך דיש בו משום תשמישי קדושה, דאפ"ג דאין בידי להחירו מטעם מחובר שאינו נאסר וכו' וכו', אפ"כ נראה בעיני הא דאחינן עלה לית בו משום תשמישי קדושה, דאפ"ג דאין ודאי יש בו משום תשמישי קדושה, דאמר רבא בפרק בני העיר וכו', אלא ארון הקודש מתקריב וס"ת תשמישי קדושה הוא, אפ"ה הא דאחינן עלה נראה בעיני דלית ביה משום ארון הקודש, שאני אומר שאין ארון הקודש אלא שעשוי כמין ארנו ולכבוד ולא לשמירה וכו', אבל זה שעשוי בבנין החומה לשמירה הוא עשוי, ולא לכבוד ס"ת הוא לית ביה משום תשמישי קדושה :

ותרע

דאמר רבא הנהו זבילי דחומשי וקמטרי דספרי תשמישי קדושה נינהו וגמזין, ופי' רש"י זבילי כמין דלוקמטי, וקמטרי ארנין שקורין אשקריניא, ופ"דינן פשיטה, ושינן מה"ד הני לאו לכבוד עבדי לנאורי בעלמא הוא דעבדי, וכאלדונא בעלמא דמין קמ"ל, פי' קמ"ל דלא לנאורי עבדי אלא לכבוד עבדי, הילכך יש בהם משום תשמישי קדושה: דא למדו דכל היכא דלנאורי עבדי לית ביה משום תשמישי קדושה, הילכך הא דאחינן עלה, שהוא בנוי בחומה קבועה, וסגרי ליה במסגר ההוא לנאורי עבדי, ודין אלדונא יש לו, ולית ביה דין ארון הקודש לעשון גמיוס, אפ"כ דיש בידי לפרש דה"ק מה"ד הני לא לכבוד עבדי לנאורי עבדי, הילכך הואיל ולנאורי עבדי הוא אחינא דלית ביה משום תשמישי קדושה, קמ"ל אפ"כ דלא עבדי לכבוד אלא לנאורי אית ביה תשמישי קדושה וכו', אפ"כ הכא לא ניחא לי לפרש כך, דלא משמע לי שיהא הכי כלל, ופי הכא מאי קשיא לן דנפיק הלבחא מתשמישות עכ"ל, והשתא אם נאמר דעת ריא"ז ז"ל כאשר יאמר המתעקש איך העלה במסקנתו דבריו, הילכך הא דאחינן עלה שהוא בנוי בחומה קבועה, וסגרי ליה במסגר ההוא לנאורי עבדי,

ודין אלדונא יש לו, והלא לפי דברי המתעקש כל שהוא בנוי בחומה ואינו ארנו תלום, אפ"כ שאינו כגור במסגר ואין נאסר בו הס"ת דין אלדונא יש לו, ואינו נאסר תשמישי מלוא, ולמה קאמר וסגרי ליה במסגר, אלא ודאי כולה מלחא חליא בלא עשוי לנאורי, ואינו עשוי לכבוד, וכל שהוא עשוי לכבוד ולאו לנאורי, אפ"כ שהוא בנוי בחומה דין תשמישי קדושה יש לו, ולפ"ז ארון הקודש של פה עירנו בג"ד לא יפ"ה הבנוי בכותל, והוא קטן כשעור ארנו, שמכיל רק ב' או ג' ספרים שמוציאין אותם מחדר שמירתם, ומניחים אותם קודם תפלת שחרית במקום הזה שבכותל, כדי להזיזם אחר תפילת שחרית שעושין פתיחת היכל, ומניחין ס"ת אלו על הכימה לקרות בהם, ואח"כ מחזירים אותם לחדר שמירתם, דברור הוא שאין מקום זה שבהיכל עשוי לשמירה אלא לכבוד, יש לזה דין ארון הקודש דנחשך תשמישי קדושה לדעת ריא"ז הנו', וכן מוכח מדברי הרב זרע אמת ס' כ"ו וב"י, ועקרי הד"ס ס' ח' אות ז' והגאון דברי חיים ח"ב ס' י"ד, דפשיטה לכו דאין לחלק בין ארון הקודש בין עשוי ארנו תלום לבין בנוי בכותל, אלא הדבר חלוי בהיכא דעשוי לכבוד ולא לשמירה, חזי ברור :

ורע

כי מפרש בתשו' הגאון דברי חיים ח"ב ס' י"ד, דאין ארון הקודש הוא תלום ועומד אלא הכותל, אין שום ספק בזה דמותר להסירו משם ולהניחו במקום אחר, דלא קנה הקרקע שמונת עליו קדושת הארון, וכן העלה הגאון הנו' עוד בס' י"ג בסוף התשו'. גם הגאון ח"ס אר"ה ס' ל"ב האריך בענין דבר קדושה שהוא תלום להסירו ממקום זה למקום אחר, שאין בזה חשש איסור, וכמ"ס מהר"ם פארווא ז"ל, והוא הוסיף וכתב ראיות דברור' לזה ע"פ: **ק"ל** מ"ס הגאון נ"ב מ"ב ס' ח', בענין הריסת כותל המזרחי של היכל, שבו ארון הקודש, שם איירי דארה"ק היה תלום ואינו מחובר בבנין, וכן נמי מ"ס הגאון ח"ס אר"ה ס' ל"א איירי דארה"ק והביא תלויים ועומדים על קרקע בה"כ, ואינם בניינים שם, וכן מוכח לשונו דכתב בשאלה, וכותל מזרחי שהיה עומד שם חיצה וארון הקודש וכו', ולא כתב שהיה בנוי שם חיצה וארון הקודש, ועיין להגאון מהר"ם בשואל ומשיב מהדורא רביעא ח"ב ס' ק"ד מ"ס שם, והנה מפורש שם שכבר סתרו כל הכהכ"נ משום דחזו בה תיוהא, ובזו לבנות מחדש, ואם היה אר"ה בנוי בכותל כבר נסתר ונאסר רק הדין, והוא כמו נידון הגאון דברי חיים הנו', אך על הרוב נראה יותר, שהי' הארון שם בעץ תלום, והשואל האריך לשאול על מקומו שהיה מונח עליו : **והנה** עדיין נריך חזי לברר בזה עוד דבר אחר, והוא דנודע שס"ת של פה עירנו יפ"ה, כולם מונחים בתוך חיק, ואין מסירים אותם מן התיקים להניחם פרוצים בתוך ארון הקודש כלל אפילו רגע אחר, ולפ"ז י"ל אין זה הארון חביב תשמישי קדושה, אלא תשמישי דשמיים, וידוע הוא דכל שהוא תשמישי דתשמישי, קדושת בית הכנסת הוא דאית ליה, אך נראה דזה אינו, דהא גם ספרי חיצה של הקדמונים אפ"כ שלא היו עושים להם תיקים, היו מונחים תמיד במטפחות, כי אליוני שמונחים בתיקים אין עושים להם מטפחות בפנים לברכן בהם, אך הראשונים שאין עושים להם תיקים עושין להם מטפחת, וא"כ לרדפו קשה איך אמרו דאין הוא תשמישי קדושה, אלא מוכרח למד כיון דמטפחת אינה עשויה לתשמישי, אלא לכבוד ס"ת, לא אית לה דין תשמישי גמור, שיהיה הארון נחשב תשמישי חליה, אלא הארון נחשב תשמישי לס"ת עצמו, ולכן יש לו דין תשמישי קדושה, וא"כ ה"ס הכא לדין דעושין חיק אין התיק עשוי אלא לכבוד הס"ת, ולא לתשמישי, דהא עושין חיתו מכסף ומסודר, דגראה שהוא עשוי לכבוד, ולכן הארון נחשב תשמישי לס"ת עצמו, כן י"ל לכאורה :

וראיתי

למך בב"י וי"ד ס' רפ"ב, שהביא בנדק הכית בסס

בשם ר"י וז"ל, וכתב עוד רבינו ירוחם, נראה כי המקום שמצינו בו ס"ח לקרות יס' לו קדושה בזה"ל, אבל אינו תשמיש קדושה, שלפועל אין מניחין עליו ס"ח אלא עם המטפחת, כי אינו נקרא תשמיש קדושה אלא כשהספר מונח עליו, וזהו אם הוא עשוי לכבוד, כגון מכסה שעשוי לכפר על הקרשים שעל הספרים, אבל אותו שעשוי לשמור אותו המכסה האחר שעל הספר, נראה שהוא תשמיש דתשמיש ע"כ, ויש חסרון דברים בלשון ב"ב, והגרסה הנכונה הוא כאשר העתקתי, וכן גרים הכנסי' הגהכ"י אות י"ב ע"ש :

והנה הרמב"ם בפרק יו"ד מה' ס"ח ה"ד כתב, חיק שוכן לס"ח והונח בו, וכן המטפחת והארון והמעיל שמניחין בו הס"ח, אע"פ שהספר בחוך התיק, וכן הכסא שוכן להניח עליו הס"ח, הכל תשמיש קדושה הם עכ"ל, מוכח מדבריו אע"פ דהס"ח הוא בחוך הבית, עכ"ל הארון חשיב תשמיש קדושה, ואינו תשמיש דתשמיש, וכלשון הרמב"ם פסק הטור והש"ע בסי' רפ"ב, ברם לשונם מפורש בכך יותר, שכתבו הטור ומרן בש"ע בזה"ל, ואע"פ שאין מניחין בו ס"ח כשהוא לבדו, אלא כשהוא בתיק וכו', משמע דאיירי בארון שאין מניחין בו ס"ח בלי תיק כלל בשום פעם, ואפי' חשיב תשמיש קדושה, ולא תשמיש דתשמיש :

ובן ראיתי להרב הגדול מהר"ח בן עמר ז"ל בספר ראשון לליון, על מס' מגילה דף ל"ו, שהביא דברי ארמב"ם הנו', וכתב לדבריו ז"ל תשמיש הוא התיק, ותשמיש של תשמיש הוא המגדל, ומדקא חזינא דלא יחיד טעמא משום דלפעמים מותבי עליוהי ס"ח בלא תיק, משמע אפילו ידענא דמטולם לא מנחי עליה ס"ח בלא תיק, אעפ"כ חשיב המגדל תשמיש קדושה, וליכא לחימר דסמך דתסתמא הכי הוי, דהא פשיטא דתסתמא לה דלא הוי הכי, וכדסלקא דעתיה דרבנא, ועיד לו יסיה דכ"ע עברי ס"י מן הסהם, עכ"ל על מי סמך דנדע מהאי טעמא הוא דיו תשמיש קדושה, וזהו משמעות אומרו אע"פ שהספר בחוך התיק, יחייב לומר שכוונתו הוא בלאו טעמא, דלפעמים מנחי ס"ח על התיבה בלא תיק, דאלת"ה מאי רבנא? איכא בלאו טעמא, כיון דטעמא הוא משום דמנחי ליה עליה בלא תיק ודוק עכ"ל, ובאמת כל דבריו הם נכונים בדיוקם אלו דייק מדברי הרמב"ם :

מיהו מנינו למרן ז"ל בכ"מ ובב"י סי' רפ"ב שכתב ע"ד הרמב"ם ח"ל, ונראה דמפרש הרמב"ם דתשמיש היינו ספר בחוך התיק והתיק על הכורסא, וכיון דחזו שפעמים הרבה מוליחין הס"ח מן התיק, ומותבי ליה אכורסא, אחר ודאי תשמיש קדושה הוא וכו' ע"ש, נמצא דמפרש דברי הרמב"ם מה שאמר הכורסא תשמיש קדושה, היינו משום דלפעמים מניחין עליו הס"ח בלא תיק הא אם אין מניחין כלל בלא תיק מודה דהוא תשמיש דתשמיש, ולכאורה זה הוא הפך ממ"ש לעיל בדעת הרמב"ם, דבין הארון והמגדל, רמזת להדיה מדבריו ומדברי הטור והש"ע דארון חשיב תשמיש קדושה, אע"פ שהס"ח מונח בתיק, וז"ל בס"ד דמרן ז"ל לא סתלק כן בדברי הרמב"ם ז"ל, אלא רק על הכורסא דנקיט הרמב"ם לבסוף חלוקה בפ"ט, שכתב וכן הכסא שוכן וכו', אבל ארון ומגדל דקאמר בזה להדיה, אע"פ שהס"ח מונח בתיק התיק, הם חלוקים בדיון זה מן הכסא : **ואם** תאמר אע"ג דדבר זה מוכרח לאומרו בדעת הרמב"ם, מפני כי בארון ומגדל פירש להדיה בכ"י, מ"מ לירך טעם לחלק בין ארון ומגדל ובין הכורסא דמאי שנא הא מהא, וז"ל בס"ד לחלק חילוק נכון בצוה"י כי התיק הוא תשמיש של כבוד לס"ח, אך כל זה הוא כאשר הס"ח בגלוי בפני העם, דנראה לעיני הכל כבודו של ס"ח, שאינו עומד ערום אלא עומד בחוך התיק, אבל כשיניחו הס"ח בתיק הארון, והפרוכת פרוכה על פתח הארון, דאין התיק נראה לעיני בני אדם, בטל תשמיש

הכבוד של התיק, כי עתה אין רואין את הס"ח מונח חוך התיק, ולא נודע אם יש לו חיק אם אין, ועתה זה הארון עלמו שהס"ח מונח ומולגנע בחוכו, הוא תשמיש תשמיש הכבוד של הס"ח במקום התיק, יען כי עתה אין רואין שמום התיק, אלא רואין שמום הארון שהס"ח מולגנע בו, ולכן גוף הארון נעשה תשמיש קדושה, כי עתה בו נעשה תשמיש הכבוד לס"ח, כי הס"ח עתה הוא מתכבד בהנחתו בחוכו, אבל אחר שיוציאו הס"ח מן הארון, ויניחו אותו על הכסא לקרות בו, חזר וגלגל תשמיש הכבוד של התיק כי עתה נראה לעיני בני אדם הנחתו בחוך התיק, והס"ח מתכבד בהנחתו עתה בחוך התיק, כי עתה הכל רואין התיק והס"ח שבתוכו, ונמצא התיק הוא ראשון עתה בתשמיש קדושה שבו נעשה ונראה שמום הכבוד, וכשיניחו הס"ח עם התיק על הכסא כדי שיהיה נח להם לקרות בו, ה"ו תשמיש שני, ויסיחם תשמיש זה לתיק, מפני כי הנראה לעינים התיק הוא המונח על הכסא, והוא מפסיק בין ס"ח לבין הכסא, ולכך נקרא הכסא תשמיש דתשמיש, על כן גבי כסא אמרו חשיב תשמיש דתשמיש, כי לעת עתה הוא בהיות הס"ח בחוך התיק, הנה הוא מונח על הכסא אבל אם אין הס"ח מונח בחוך התיק, אלא מונח על הכסא בלי תיק, ובלי מטפחת, חשיב הכסא תשמיש קדושה, משא"כ כשיניחו הס"ח חוך הארון או המגדל לפי שעה לכבודו אמרין אע"פ שאין מלניעין שם הס"ח, אלא רק בהיותו בחוך התיק, חשיב הארון והמגדל תשמיש קדושה, מטעם אחר הסברנו, דעתה הארון עומד ומשמש במקום התיק : **ועוד** נ"ל בס"ד, לחלק חלוק נכון קרוב לזה, והוא כי באמת תשמיש התיק הוא תשמיש של כבוד, כי בעבור כבוד ס"ח נעשה, וכן ארון או מגדל שמניחין בחוכו הס"ח לפי שעה בעת התפלה, עד שיוציאוהו בשעת קריאתם לקרות בו, גם זה תשמישו תשמיש של כבוד, שאין מניחין הס"ח בגלוי על התיבה בזמן שהם מתפללין, ואין קורין בו אלא מלניעין אותו חוך הארון, עד שעת קריאתם בו, שאז בעת קריאתם בו מוליחין אותו בפומבי מחוך הארון, שזה נקרא פתיחת ההיכל, ונעשה בזה הידור וכבוד לס"ח קודם קריאתם בו, וכיון דהתיק הוא תשמיש של כבוד, והארון הוא ג"כ תשמיש של כבוד, שניהם נחשבים דבר אחד וכלי אחד לעיני זה, שיהיו נחשבים שניהם תשמיש קדושה, וכיוצא בזה תאמר בדיון בלי תיק בלי, דאם הכלים כולם מיוחדים לס"ח, אפילו עשרה כלים חשובים כלי אחד, וכן הענין כאן, כיון דהתיק והארון שניהם הם תשמישין לס"ח תשמיש של כבוד, שניהם נחשבים גוף אחד לעיני זה, שיהיו שניהם חשיב תשמיש קדושה, משא"כ בהיות הס"ח על הכסא, והוא מונח בחוך התיק, אין תשמיש התיק ותשמיש הכסא ענין אחד, אלא התיק הוא משמש תשמיש של כבוד, שאינו עשוי אלא לכבוד הס"ח, שלא יהיה ערום, והכסא משמש לורך אחר, והוא לורך הקריאה שיוכל החזן לקרות מצומד, אם יהיה הס"ח יושב על מקום גבוה שהוא הכסא, נמצא הכסא משמש לורך הקריאה, וכיון דאין עניינם שום אין אונתו מייחסים תשמיש שהוא לורך הקריאה לגוף הס"ח, שנאמר חשיב הכסא תשמיש קדושה, דאין זה בלא אלא לורך קריאתו בס"ח, שיהיה נח לנו בקראתו בו, לכך אין לו מעלה דתשמיש קדושה, אלא מעלה קטנה דתשמיש דתשמיש, ורק אם גוף הס"ח בלא תיק או מטפחת עומד על הכסא, יש לכסא תשמיש קדושה : **וראיתי** להגר"א מוילנא ז"ל ביו"ד סי' כ"ח, שז' ח"ל, דמ"ש בגמ' מריש ה"א וכו' דוקא אכסא שמניחין (עליו), אבל בחוכו לעולם תשמיש קדושה, כי אין מניחין בחוכו לעולם בלא תיק ומטפחת, ואפי"ה אמרין דתשמיש הוא עכ"ל, מוכח מדבריו שגישה חלוקה בין הארון ובין הכסא שזה מונח בחוכו, ולכך חשיב זה רק לכבוד ולטו, אבל הכסא שמונח עליו אין זה לכבוד אלא לורך אחר :

ועוד

מיהו

מירו מצינו להרב דבר משה תלמידים הנו' שצפה היסר אחר צחילה דמיון דידה לעשות הנחילה ע"י גוי, וגם היסר זה בנה אותו ע"פ סברה הנו' דקדושה בהב"ג דרכנו, וכן ראינו להרב מהר"ם ז"ל בזהב"ס סי' ב' שכתב בסוף תשובתו זה לפנים ע"י גוי ע"פ, וראינו להגאון ח"ס בחלק שבי' סי' ח' שכתב, דלמח' החשמונאים על ידי אמירה לגוי נחלו המזבח, או ע"י הגרמא ולא בידו' ממש וכו', ונחשיתו בדבריו אך יכניסו גוים אל המזבח, ויבטלו דבריו דוחק, ועוד הערות בדבריו, ואב"ל: **אך** בזה לא כתבו היסר זה לעשות ע"י גוי אלא ברין הנחילה בלבד, דעשו בזה חרי' עצמי, ותרוויחו לא שייכי הכל, כי תעם של הגרמא הנה הם הותרה להדיה הגרמא דכתיב לא תעשו כן, עשיה הוא דאסור הא גרמא שרי, וכמ"ס חז"ל, אבל שאר איסורין גרמא אסור כגורע, ועד ששני משו' אמירה לנכרי בדבר שאינו מתכוין לא שייך בנ"ד, דאין מתכוין לכך, וכמ"ס לעיל, ועוד כל היסר הוא בני ע"פ סברה מ"ד קדושתו דרכנו, ובטבנו לעיל דאיכא רבי' דס"ל דארייתא, ועוד יש להאריך בענין זה, ואין פנאי, והש"ס יאיר. עינינו באור תורתו, אה"ר :

שאלה כ"א.

שאלה, ארון הקודש העשוי בבנין אבנים במין ארגז בתי' כותל המערבי של ההיכל, והנה הוא עשוי לבדוד ולא לשמירה, יען כי לשמירה הספרי תורה יש חדר אחד מיוחד לזה בתי' הכנסת מן החד, ששם שומרים כל הס"ת תמיד, וסגור' כחמסד כדל' חמין וחוק, אך זה הבנין בתוך כותל ההיכל הוא קטן במין ארגז עץ, ומניחין בו הס"ת ביום שקורין בו, דמולאין אותו מחדר שמירתו קודם שיחמילו בתפיל' שחרית או מנחה שבת, ומניחין אותו חוץ זה המקום הבנין בתוך כותל ההיכל, שם פורסין פרוכת לבדודו כנגדו על כדלת של הארון, ואחר העמידה מולאין אותו משם, ויוליאו קורין אותו פתיחת ההיכל, ואח"כ מניחין אותו על הכיפה וקורין בו, ונסתפקנו היבא דסתרו בהב"ג וגם ההיכל הזה שבו ארון הקודש, ולא נשאר כי אם הקרקע של ההיכל, וטעמין, אם קנה קרקע הכותל הוא קדושה ארסי' שהיה בני' עליו, דאז ע"כ יהיה אסור לשנות להוריד המקום הוא מקדושתו, ולעשותו כשאר קרקע של בהב"ג, או"ד קדושת הארון היפה כמותל בעודו בנין, וכיון דנשתר הכותל כולו לא קנה מקומו קדושת הארון, וקרקע שלו היא כשאר קרקע של בהב"ג, וירינו ושבח"ס: **תשובה**, ענין זה היבא בזהב"ס הגאון מהר"ח לאנו ז"ל בד"ח ח"ב אורח סי' י"ד, שנשאל בארון הקודש שהיה בנין כמותל, וסתרו את הכותל, שכתב וז"ל, ולענין ארסי' נה דקנה הקרקע לקדושת ארון, אולם בזהב"ס חס' היה רק הארון עומד אלא הכותל, לא שייך בזה חס' מורידיו, דכבר כתב מהר"ם מפאדווה, דז"ל דאסור לנתון דוקא דבר מחובר כמו לנתון אבן מן המזבח שהוא מחובר ולא תלוס וכו', דבדבר תלוס לא שייך חיבור לא תעשו כן, אם נשאר בקדושה, ולכן מותר ליקח מבהב"ג זה לזה, וכיון דלא שייך לא תעשו כן, ומותר ליקח מבהב"ג זה למקום בהב"ג אחר, ככה נמי לא שייך אין מורידיו, כיון דמותר ליקח ארון הקודש משם ולתתו למקום אחר דהוי תלוס, והקרקע לא זכה בזה הקדושה וכו', ואפילו היה ארון הקודש בתוך הכותל, וז"ל דאיתו חויר הארון וזה שיהיה שם ארון הקודש וספרים, זה אינו כלל, כיון דהכותל אינו בעולם, ובאיר לא שייך קדושה כלל, דאיתא בזה מחלוקת בש"ס, ומ"מ בהב"ג כ"ע מודים דלא שייך קדושה, ומותר לשנות מקום הארון וכו', עכ"ל, הרי שהרב ז"ל פשיטה ליה בהיבא שהוא בנין כמותל, ונסתר הכותל וכשאר רק הקרקע, שלא קנה הקרקע קדושת הארון, כי רק הכותל הוא דקנה הקדושה, והוא כבר הוסר והנינו :

ורע, דאע"ג דאיתא בגמ' דבבב"ס דף כ"ט ע"א, אר"ג א"ר מנחם שנקר מקטירין הקבורה במקומו, וכן פסק

הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' תמידין ומוספין, וקך בזמנא הפנימי איירי שהוא תלוס ומינה על קרקע ההיכל, ואפ"ה אמרין המקום שלו קנה קדושה של המזבח, הנה י"ל הכס' שאני, דמשקלא קדשו גם הקרקע שלו לענין זה שבוה וצפירות, ואין למדין מזה לשאר מקומות :

ונראה להביא ראיה בס"ד לסברה זו, דהמקום שחתם הכותל לא קנה קדושה הארון הבנין כמותל אשר עליו, והוא דאיתא בזבחים דף כ"ד ע"א, בעי רבי אמי נעקרה האבן ועמד במקומה מהו, מאי קא מבטל ליה, כי קרי' דוד רלפה עליונה קדים, או"ד עד לארשיה דתוואל קדים, ותבעי ליה כל העזרה כולה, לעולם פשיטה ליה דער ארשיה דתוואל קדים, והכי קמבעיא ליה דרך שירות בכך או אין דרך שירות בכך טיקן, ומלאתי בספר תורה לשמה כ"י שהביא הגמרא הנו' ובתב' וז"ל, והנה לפ"ז י"ל הא דאמר בפסחים מחילות הפסחות להר הבית לא נקדשו, והפסחות לעזרה נקדשו, ז"ל שדור הע"ה קודם שקדש עשה המחילות, וכל אותם שעשאו פתוחות לפניו קדש אותם עד תוואל דארשא, וכל אותם שעשאו פסחים לחוץ לא קדש אלא שטח העליון, אבל מחמת הכיפה ולמטה לא קדש, דהא כל הבית עשוי מחילות כיפין ע"ג כיפין וכיפה כנגד האולם, דאי אמרין מחילות נעשו אחר שקדש דוד, הא הכא אחר צפירות קדש דוד עד התהום, ואי"ל חס' אר"כ עשו המחילות אפילו נעשו פסחין לחוץ, בזה תפקע קדושתם אחר שכבר נקדשה הקרקע עד התהום, וזה פסוק: **וה"מ** שמעין מהבא דקדושה בסתם אכא עד התהום, דהא דייק לישנא דגמרא שדור קדש צפירות עד תוואל דארשא, ולא אחר כיון דקדשה העזרה נקדשה ממילא עד התהום עכ"ל, ולפ"ז ה"ה הכא י"ל דקדושת ארסי' לא נמשכה עד עקבו של הכותל, אלא רק עד הרלפה של קרקע הארון שבתוך הכותל, וכ"כ שלא נמשכה גם על שטח הקרקע שבנין הכותל עליה, ולהכי שפיר כתב הרב ז"ל, כיון שהכותל נשתר ואינו בעולם, לא קנה המקום שלו הקדושה של הארון, כי אין הקדושה נמשכת מעלמה עד תוואל דארשא, ורק בקדושת העזרה בבהב"ג שאני, ששם צפירות קדש אותה דוד הע"ה עד תוואל דארשא :

ועוד ג"ל בס"ד להביא ראיה לזה, ממ"ס בגמרא דשבת דף ק"ו ע"א, איבעיא להו הגליונין של ס"ת מליין אותם מפני הדליקה, או אין מליין, ת"ש"ס"ת שנחמק י"ס בו ללקח פ"ה אותיות, כגון פרשת ויהי בשבע הארון מליין, ואם לאו אין מליין, ואמאי תיפוק ליה משום גליון דידה, ודחי הס"ס מקום הכתב לא קמבעיא ליה, דכי קדש אבן כתב הוא דקדוש, אול כתב אולא ליה קדושתיה, כי קמבעיא ליה של מעלה ושל מטה, שבין פרשה לפרשה, שבין דף לדף, שנחתמה הספר ובסוף הספר, ומקמי' ומפוק ליה משום הכותל, ומשני דגויי' ושדי' פירוש חס"ג דאין בו ללקח פ"ה אותיות הול' ל' בברייתא מליין משום דהוא ריוח של מעלה ומטה, אלא לאו פשוט מינ' דאין מליין, ומשני דגויי' ושדי' שנחתמו הגליוני' ולא נשחיר בו אלא מקום הכתב, ובתב' דרשב"א ז"ל בתדושו' שם, וק"ל תפוק ל' מיהא משום גיל' שבין שיטה לשיטה, דאי אמרת בזה נמי גויי' ושדי' הרי לאו ספר הוא, ואין ספר שנחמק חס' וי"ל דבין שיטה לשיטה הרי הוא כמקום הכתב, שאף הוא לא קדש אלא אבן הכתב, דאיתו מניחו אלא להפריש ולהבדיל בין הכתב שיח' יכיר ונקרא, אלא שבין דף לדף הוא עשייה לגוי וליופי' ומעלמו הוא קדוש וכו' ע"פ, ובגאון המאירי ז"ל שם בשעתו כתב וז"ל גליונים של ספרים של מעלה ושל מטה, ובבין פרשה לפרשה, ובבין דף לדף, שנחתמה הספר ובסוף הספר אין מליין אותם, ושאר תאמר ומה הולכת להוריע את זו, והרי אף במקום הכתב כל שנחת' אמרת שאין מליין אר"כ יש בו ללקח פ"ה אותיות, הפך את דברך שנמקום הכתב לא נקדש אלא מכת הכתב וכל שהלך הכתב הלכה קדושתו, אבל גליון שמעלמו נקדש הייתי טופה לומר שקדושתו במקומו, וכן ולימד שאף היא פרהה במחוקת הכתב וכו' עכ"ל :

נחלא

נמצינו למדין מגמרא הנו', דאפילו בקדושת ס"ח עלמו אחר שנחקקו האותיות, לא נשאר קדושה שלהם במקומם בגי'ל, אלא כיון דאזיל הכתב אזלא לה קדושתה מן הגי'ל שהיה הכתב עליו, ולכן י"ל ה"ה בארון שהיו תשמיש לס"ת, וקדושתו בזה מכתב הס"ת, נמי דינא הכי, דאם עשוי בצנין בתוך הכותל ונסתר הארון עם הרגלפה של קרקעיתו אזלא לה קדושת הארון, ואפילו עקבו של ביתל קיים, וכ"ש אם נסתר הכותל לגמרי וליכא אלא קרקע שהיה עליה אוטו הכותל, דאזלא לה קדושת הארון לגמרי :

מירדו מלנו בגמרא דערבין דף ו'א ע"א, דקאמר בבבליסא גוי שהפגרב קורה דשם כתיב עליה, בודקין אוטו אם אמר בדעת ישראל הפרשתה יניד וישתמש במותר, ואם לאו טעון גניזה, חיישנן שמא בלבו לשמים, ומפרש בגמרא דקמ"ל בבבליסא אע"ג דשם כתיב יניד וישתמש במותר, דשם שלא במקומו ולא קדוש, ופירש רש"י כלומר אינו קדוש אלא מקום השם, ואותה חתיכה חגגו והשאר יבנה בבב"כ, כי אמר בדעת ישראל הפרשתה, ל"א שם שלא במקומו, כגון על גבי קורות וכלים לא קדוש, דלא הוי מקומו אלא על הגי'ר, וכשיכתוב המקרא עם השם בנתינתו, אכל אם שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדוש, וראשון שמעתי והוא עיקר עכ"ל, והתוספות ז"ל כתבו יניד וישתמש במותר, משמע ע"י שיחזק הקורה ולא יהנה מאותה חתיכה שכנגד השם, דבמקומו מיהא קדש השם, וי"ל לומר כשיכתוב ס"ת או תפילין וגורדין מקום השם, שאין לכתוב במקומו עכ"ל, וגרסא דפירוש רש"י מוסבם עם פירוש התוספות, דס"ל לא בני לקלף מקום השם ולהשתמש במקום שחתם הקליפה, אלא לריד לחזק כנגד השם לגמרי מעבר אל עבר, ולגנוז החתיכה ההיא. ולכאורה על סברה זו איכא קושיא חזקה, מגמרא דשבת דקאמר להדיה אלא כתב אזלא קדושתה ממקומו, ואמאי סברי התוספות שריד לחזק נגד מקום השם לגמרי ולגנוז החתיכה, ולא בני לקלף, ואמאי אסרו לכתוב תפילין וס"ת שגורדין מקום השם שאין לכתוב במקומו :

וראיתי להרב נחלה ליהושע ס"ל ל"ג שנשאל בק"ף את השם או שרי לכתוב במקומו, והביא על זה גמרא דערבין ודברי תוספות הנו', והקשה על התוספות מגמרא דשבת הנו', ועוד הוסיף להקשות ממסכת סופרים פרק ה' הלכה ב', ותשובה זו נדפסה בספר תורת חסד ס' נ"א, והרב דבר משה ח"א ס' ס' הביא דברי הרב נח"ל הנו', והנה לקושא הג"ז מגמרא דשבת כתב הרב נח"ל דיש לחלק בין נחקק מחזיקו למחקק בידים, והוא דוחק גדול, דהגמרא בכל גווני קאמר, וקושיא שהקשה ממסכת סופרים תירך דהתוספות לא אמרו כן אלא בגרירה שגור השם, דעבד איסורא בלאו דלא תצטון כן, אבל לקלף השם קליפה דקה וליכא איסורא שלא לקלף האותיות מורו דשרי לכתוב במקומו, וגם זה דוחק, דבאמת י"ל גרידה דנקטי התוספות הוא קליפה דקה וליכא איסורא, וכן פירש להדיה הרב בית דור ביו"ד ס' קל"ה דף ז"ב ע"א, וכתב ש"כ מהריק"ם בערך לחם ס' רע"ז, דכוונת התוספות ר"ל קליפה דקה, וכ"כ בגן המלך שבסוף ספר גינת ורדים ח"א ע"ש, וכן הרב בית הלל הניח בדברי ההוס' ש"ל וגורדו דנ"ל"ת שהוא ר"ל קליפה שגורדו מן הקלף ע"ש, ועיין להרב הכהנ"ג ז"ל ס' רס"ו הגה"ה חות כ"ז, שהביא תשובה מהרב מהר"י סבע, אם עבר וגירר לא יכתוב שום חתיכה במקום הגרר, אלא יתלנה, ואם עבר וכתב יחזור ויגורר ויגנוז פירודין ויתלה חסרונן, עכ"ל ע"ש :

והנה מן כ"י הביא בנדק הבית בס"ת רע"ו תשובה מן החשב"ן בענין כזה, ולא העתיק כל התשובה, והיא בתשנ"ן ח"א ס' קמ"ט, ושם הביא ראה מגמרא דערבין הנו' ע"ש, ומשמע מדבריו דס"ל דאם קלף את השם בקליפה

דקה מותר להשתמש במקום שחתם הקליפה, ואין לריד לחזק כל העובר, וזהו הפך דעת התוס', וכן הרב מהר"י טייב בספר ווי העמודים על ספר יראים, הוכיח כן מהמשב"ן, והקשה שלא זכר דברי התוספות שכתבו הפך זה, וכן משמע נמי מפירוש רש"י ז"ל, ועיין להרב בני יונה ז"ל דף כ"ד שהביא דברי התוספות הנו', ומה שהקשה ותירך בזה, ועיין להרב יקר הערך שיטה על פירוש מ"ש בזה, ויש לי להאריך עוד בזה ולא כתבתי כאל :

ואיד הנה במ"ש בגמרא דשבת הנו', דאזיל הכתב טלו אזלא הקדושה כולה מן הגי'ל, שפיר מלין ללמוד לנידון השאלה, כיון דאזיל ארץ הקודש מן הכותל, לא נשאר במקום תשמיש הארון קדושה ארון הקודש, וכ"ש היכא דהוסיף הכותל כולו עד הקרקע, והדברים קל וחומר כי הכס בשבת אי"ר בקדושת ס"ת עלמו :

ועל פי הלכה זו אשר העליתי בס"ד מכל הנו"ל, עולה מזה דין מחודש, כמ"ס מרן בס"י קמ"א סעיף ט', אפילו לאחר שחזרו עדיין הם בקדושתם, וכשם שנהגין בהם כבוד בישובן כך נוהגין בחרבונם, שבה נסתפקו אם נסתר כל הבניין של בבב"כ, וסילקו האבנים והעפר כולו משם, ונשאר הקרקע בלבד כמו שהיה, וגם נטלו משטח הקרקע עפר ע"פ כולה עומק ג' טפחים, דאז ליכא למימר ארעא סמיכתא דהשתא י"ל אם נשאר קדושה עוד באותה קרקע של בבב"כ, ולריד לנהוג בה כבוד כמו בישובן, או לאו, כי ע"פ מ"ש לעיל נראה דלא נשאר בה קדושה, מאחר דנשתלק כל הבניין וגם הרגלפה, ולא עוד אלא דעל דהיחזק טוב טיטל שיעור ג"ס עפר משטח כל הקרקע כולה, זעיין להמנ"א ז"ל בס"י קמ"א ס"ק ק"ו, ומחלית השקל שם. מיהו נראה דעכ"ז לא ינהוג בה תשמיש בזוי, ונראה בזה י"ס טעם נכון לנידון מהר"ם מלובלין ז"ל ס' נ"ט, שהביא המנ"א באתם שהוכרחו ע"פ הממשלה לבנות בבב"כ במקום אחר, ורואים למכור הקרקע של בבב"כ הישן ע"פ, והיינו כי הקרקע לבדה לא נשאר בה קדושה של בבב"כ, ורק תשמיש בזוי במרחק ובי"ת הכסא לא יעשו מפני הכבוד, דעכ"פ נקרא שם בית הכנסת מקדמת דנא באותה קרקע, ועיין שו"ת פני יהושע ס' ד' :

וראיתי להנא"ח ח"ס בא"ח ס' ל"א, שנשאל אדמות ביהכנ"ס הקדושה שסתרו אותה אחר דחזו בה תיובת, ועכ"ז רואים לבנות בבב"כ חדשה קרוב למקום תל הישנה, ורואים לבנות באופן שהיא מקום הישנה חזר בבב"כ החדשה, או שרי, כי היא של כרכים, והשיב כיון שהמקום הזה אינו גמור אין לו תקנה אלא או לבנותו ממש בבב"כ או לעשות לו גדר סביב, כי לעשותו חזר בבב"כ הוי סודרס מקדושה, ועוד שכתלר בבב"כ רגילים לעשות דברים בזויים וזלזול למקום קדוש, שהרי משילים שם מים, וע"כ א"א מבלי לגדור סביב המקום ההוא. וכלא"ה יפה אמר בנו הרב יעקב נ"י, דאפילו היה מותר מן הדיו י"ס לאסור כיון דאורי"ע מקפידים לכבד מקום שיעד שם בית תפלה וכדומה, שגורדיס המקום בחרבנו לכל יעבור שם חלגה, א"כ יהיה חלול השם אם אנחנו לא נעשה כן, ובעיני כבוד המנ"א ס' רמ"ד סע"ק ח', ויפה כיון עכ"ל :

והנה אם לא היה מנהג שלהם שצוין זלזול במזל בבב"כ שמטילין שם מים, כמ"ס ח"ס ז"ל היה אפשר להחזיר לעשותו חזר בבב"כ ע"י שיסירו הרגלפה ממנה, ועוד מעט עפר משטח כל הקרקע ויגזזו במ"א או יטילו בבב"כ החדשה, כפי מה שהעלינו לעיל, כי בבב"כ לא נשאר קדושת בבב"כ, אך כיון דליכא תשמיש בזוי ודאי אין לעשות כן :

ועכ"פ נראה בנידון השאלה, אם עברו וסתרו את הכותל המערבי שבו ארון הקודש כולו, ולא נשאר רק הקרקע, או מותר לעשות כהפסד ורלזונס, והשי"ת יאיר עינינו באור הורטו אה"ר :

שאלה

שאלה כב.

ברומו של עולם, ואפילו בדרך עירא אסור, וכ"ש בדרך קבע בכל יום ויום בשעות המיוחדות לכך:

והנה הרב המחבר נחלה לישראל בשארית הנחלה בסוף הספר, העתיק מספר העמים תשובה אחת לרבינו האי גאון ז"ל וז"ל, מותר ללמד תינוקות של בית הכנסת אגב לימוד התורה כתב ערבי וחשבונות, אבל שלא עם התורה אינו גמול, ותינוקות של גוים ללמדם בבית הכנסת כל שיכול לדחות דוחין, ואם חוששין לתרומת איין דוחין מפני דרכי השלום עכ"ל, וזו התשובה למד הרב המחבר הנו' הוראה גדולה, לומר שהתירו הגאונים ז"ל ללמד לשונות העמים בבתי כנסיות מקום השכונות שכינה ומקדש מעט בגלות החל הזה, ולא עיר אלא שהתירו ללמד ילדי גוים עם ילדי העברים שם בבית הכנסת עכ"ל ע"ש, ושניהם גדולה שגג הרב המחבר הנו' בדבר זה, שחשב שהתיר רבינו האי גאון ללמד לשונות במקום חפלה ממש, ומה שכתב בבית הכנסת היינו כי ה' להם חדרים ומקומות בבית הכנסת שאין מתפללים בהם, ואין קורין בד"ת בהם, אלא עשויים להכנסת אורחים ולמושב השמש, גם להלמודים כלילה בפנים שיכיו ימים שם בחדרים אלו והם בכלל בית הכנסת, ופסוקים לאחר בית הכנסת, אך אינם מקודשים בקדושת בית הכנסת, ויש מקומות שיש להם בתים וחדרים למעלה על גג בית הכנסת, כמו עזרת נשים, ואין מתפללים בהם אלא הם לזיכרון עניינים אחרים הם וכיוצא בהם, ובחדרים ומקומות אלו הנגזרים בכלל בית הכנסת, ורק לא נתקדשו בקדושת בית הכנסת שם התיר הגאון ז"ל ללמד לשונות, וחז"ל ודבר זה היה ידוע בימיהם שהם אין לימודים במקום חפלה ממש, לא הולך הגאון לפרש בדבריו של אותם המקומות והחדרים אלא כתב בית הכנסת בסתם, ידוע שאין לומדים במקום חפלה אלא רק באותם חדרים שאמרנו, הדע דהא כתב ותינוקות של גוים ללמדם בבית הכנסת כל שיכול לדחות דוחין, ואם חוששין איין דוחין, וכי כ"ד שיתיר הגאון ללמד גוים במקום חפלה ויתירם שהוא דבר מנוגה ואסור גם אלא, כי גם אלא הנכרים אין לומדים בבית הכנסת ולשונות במקום חפלה, אלא יש להם שם מקום בנ"ע ששם לימודים, ואין יתיר שילמדו הגוים במקום חפלה שלטו אין לך חלול השם גדול מזה, אלא ודאי זה המקום של הלימוד שמדבר בו הגאון אינו מקום חפלה ממש, אלא הוא מקום שלא נתקדש בחפלה וכו', ורק בניו שם בחצר בית הכנסת, או למעלה מנג בית הכנסת, וזה ברור ופשוט:

והנה כ"ל בס"ד להביא ראיה, דכל מין לימוד לתינוקות מלבד לימוד תורה אין זה בכלל דבר מותר, ואפילו לימוד חשבונות שהוא לר"ה ג"כ אינו בכלל מותר, וכ"ש לימוד כתב ערבי, והוא דאיתא בטור ח"מ סי' רנ"ו, אחר מבני החצר שבקש לעשות רופא אומן או גרדי או מלמד תינוקות של גוים, או סופר שטרות של בני העיר, שרבים באים אליו ולרבי' לו, בני החצר מעבדין עליו וכו' אבל הוא עושה מלאכה בביתו ואין בני החצר יכולין לעבד עליו וכו', וכן אין יכולין למחית בידו מללמד תינוקות של בית רבן ואפילו הן רבים, וה"ל לכל מילי דמילי, כגון לחלק דקה או להתפלל בעשרה, ומקור דין זה בגמרא דבתרא דף כ"א, דתנן ואינו יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן לא מקיל הפס"ס וכו' ולא מקול התינוקות, ומפרש בגמרא אחר רבא סיפא אחת לתינוקות של בית רבן, ומקשי מתיבי אחד מבני החצר שבקש לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות בני חצר מעבדין עליו, ומשני ה"ל ע"כ תינוקות הבנים, וככתב מרן בב"י בשם נמוקי יוסף, דתינוקות הגוים לאו דוקא, דה"ל לתינוקות של ישראל אם מלמדם אומנות, וכ"כ במדרכי, וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"א מה' שכנים ובפירוש

שאלה, פה עירינו בדרום יע"א, יש מדרש תלמוד תורה שלומדים בו תינוקות של בית רבן מן אגב"ד על לימוד דברי רבותינו, עד ועד בכלל שיושבים שם שורות שורות כל מין לימוד בפ"ע, ועוד ג"כ המקום ההוא הוא מקום תפילה שמתפללין בו הקהל שם"ע בכל יום ושבתות וי"ט, וכל ילדים היושבים בבה"מ הנ"ל הם עניים, והכולל מספיק להם אכילה ושתייה ושכר המלמדים, ויחיה לשאלו הגיט, שרונה הפקיד להביא להם אחד שילמדם כתיבה שלנו, וגם כתיבה של ישמעאלים, וגם לשון פרסי לא ומסוקן וחשבונות ומוכרת שיביא להם העתק מכתבים מן הסוחרים המדברים במו"מ, ושאר הגיונות של ערבי, כדי שילמדו לחות הלשון, וגם סידור האותיות שקורין עברית, ושאלו אם מותר ללמדם בבה"מ הנ"ל שהוא מקום חפלה, ומקום ח"מ, שיש לו קדושת בית הכנסת ובה"מ אך המלמדים שמיביא להם בעבור הנו' הם יהודים ולא גוים או"ד לא אריך ללמדם שם לימודים האלה שהם חול גמור יורינו ושכמ"ה:

תשובה, גרסינן במגילה דף כ"ח, ח"ר בתי כנסיות אין נוהגין בהם קלות ראש, אין אוכלין בהם ואין שותין בהם וכו', א"ר אבי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הם עשויים, ואעפ"כ אין נוהגין בהם קלות ראש, ומאי ניהו חשבונות ע"ש, ופסק הרמב"ם חשבונות של מטה בגון קופה של דקה מותר, וכן פסק מרן בש"ע ח"א סי' קנ"א, וכתב ח"מ ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדות, וידוע מה שהעלו האחרונים בדעת הרא"ש והסו"ר זמין ז"ל, דס"ל לא מהני תנאה אלא בהרבנן, אבל בישובין לא מהני תנא, ואפילו בהרבנן דמהני תנא, עכ"ל אין מתכנין בהם חשבונות של רבים דחשיב זה קלות ראש:

והנה מרן בב"י הביא לשון הר"ן מ"ש בשם הרמב"ן ז"ל בקיטור, אך בחדושו למגילה הוא יותר באורך וס' סיים וכתב וז"ל, אבל אין תנאי שלהם מועיל לחשב בהם חשבונות של בני העיר, ואעפ"כ שהם לריבין לאותם חשבונות, ואין להם מקום להתאסף אלא שם, משני שהוא קלות ראש בכבוד בית הכנסת עכ"ל. נמצא חשבונות של בני העיר אעפ"כ שהם לריבין לאותם חשבונות ואין להם מקום אחר להתאסף בו, ה"ל אסור לעשות שם, אעפ"כ שהוא לפי שעת, ואינו תמיד בכל יום, מטעם זה חשיב קלות ראש, כמ"ס הרמב"ן ז"ל:

ורפ"ז לימוד זה דג"ד שגלמרים כתב ולשון ערבי חשבונות והעתק של מכתבי הסוחרים ושאר הגיונות של ערבי, אסור ללמדם במקום המקדש, ולא עדיף זה מחשבונות של רבים דחשיבין לה קלות בכבוד בית הכנסת, ואם תאמר לימודים אלו בכלל אומנות, שה"ל אכ"כ אפשר שיהיה לו פרנסה בכך, ולכן נחשבת דבר אומנות, זה אינו, דהן אמת ארו"ל חייב אדם ללמד את בנו אומנות לא אמרו שילמדו בבית וביהמ"ד במקום המקדש, דא"כ שם יסירו ללמד אומנות של חייטים ושל גרדיים וכיוצא בזה"כ ובהמ"ד, דמאי שנא, ואדרבה מן אומנות כזאת יוכל לחיות יותר מן אומנות של כתיבה ולשון, ואין לך קלות ראש בכבוד בית הכנסת ובהמ"ד יותר מזה, לעשות כמו האסכולה, כי שם בזה"ל יש בכל עיר אסכולה ללמד כתיבה ולשונות, אך עושים וזבין ושוכרין להם מקום ללמוד זה, ואין מושיבים אותם בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ועוד כמה קלות ראש יש בזה שהם הוגים מכתבים והגיונים של חול בבית המקדש, כי מוכרח שילמדו בהם כדי שירגילו וילמדו לחות הלשון, ומי יתיר להם שיהיו קורין ומלפפין בדברים בטלים כאלה, במקום אשר הוגין בו דברים העומדים

בית הכנסת, וקודם שהתפללו בו ספר בנין שלשה רוחות, ובנה היכלות בשלשה רוחות, כפי מה שראוי להיות בבית הכנסת, ובנה התיבה באמצע, אך רוח מזרחית לא סגר אותה, אלא נשאר כאשר בהיותו בית של דירה, כי היה ברוח מזרחית האבסדרה ארוכה ברוח מזרחית כולה, וזו האבסדרה נשארה כמו שהיא, והיו מתפללים בה בכלל בית הכנסת כמה שנים, ועתה נתעוררו קצת מן הקהל לסתור האבסדרה, ולבנות במקומה שלשה היכלות בדר מזרח, כדי שתהיה הבית הכנסת מוקפת בבנין היכלות בכל ארבע רוחות, ונסתפקו אם מותר לסתור דבר מבית הכנסת, כיון דלית תיובת בואת האבסדרה, והיא חזקה ובריה מאד, ומלך ההידור י"א שיהיה הידור לבית הכנסת אם יבנו במקומה שלשה היכלות, וי"א דלדבר זה לא תשאר כך תהיה מהודרת יפה, כי יש בזה מה שאין צוה, על כן יורינו מה לעשות, ונבנה.

תשובה. מלאכי סברה חדשה בספר מחנה חיים סי' כ"ז דף מ"ד ו"ל, ולענין קשיית חסם סופר מן החומות נפל ברעיוני דבר חדש, דלאו של נתינה הוא דוקא אם נבנה הדבר לשם ה', או שנסרו העלים לשם ה', אבל דבר שבדבר נבנה ומסוקן כשהיה חולין, ואח"כ הוקדש לגבוה, ליתא בו לאו הנז"ל, דהורה אמרה לא תעשו כן לה' אלקיכם, וכמו שהמזבח פ"ז הוא דוקא בבנין לע"ז דחין הקדש לע"ז, ה"ה באופן זה דוקא שייך הלאו דלא תעשו כן לה' אלקיכם עכ"ל, ולפ"ד האבסדרה זו דהיתה בנינה מקודש לגורר אדם, ואח"כ נעשית בית הכנסת אין כאן לאו דנתינה:

וראיתי בספר מעשה אברהם שהעלה, בנין בית הכנסת לדרך לשמה בבנין בהמ"ק, ונחקקה מאד כמה שבונין להתחלה בית הכנסת ע"י גור, ונתיישב בזה מסבבת הרב מחנה אפרים ז"ל ב"ה שליחות סי' י"א דף מ"ט, שכתב נהי דאין כותי' נעשה שליח לישראל, מ"מ שופל שאני דידו כיד בעה"ב ובאלו מריחן ישראל דמי, וה"ה הגוים הם פועלים של ישראל ובאלו בנו ישראל ע"ש, ועכ"ז מאן לימא לן בנין חולין שהוקדש כמו שהוא לבית הכנסת, אין בסתירתו לאו דנתינה, ולריך לסדר זה בראיות, דמסתמות דברי הפוסקים נראה דלא שגא בהכי, וכעת אין לי פנאי לברר ד"ז, ולכן כעת בנידון השאלה יש להחמיר שלא לסתור, ואם יעזור ה' נברר דבר זה, והש"ת יאיר עינינו בנור תורתו אה"ר:

שאלה ב"ד.

שאלה. שאל ממני ת"ח אחד פה עירנו יע"א, שהוא יושב ולומד כל היום בבית הכנסת אשר היתה בתחילתה מדרש, וקורין אותה בשם בית הכנסת של אבו מנשה, והוא אינו נהנה מאחרים, ומתפרנס מן מקח וממכר של ספרי הקודש הגדופים בלזורנו וערי אשכנז שהם ספרי תפלה, ומומשי תורה, וקראי מועד, וחק לישראל, וספרי גבאים וכתובים עם פירושם, וגם מספרי תורה שבע"פ, משניות ומדרשים וספרי מוסר ודרושים, שהוא מביא אותם ממערכות הדפוס, ומוכר אותם כאן בהרומה בביתו על יד על יד, ואין שיה לו ממכר זה שמוכר בביתו, ורואה שימכור לפרקים שלש או ארבעה בשנה בבית הכנסת הנז"ל, שהוא לומד שם בו ציוס, דהיינו למכור בהכרח שקורין בערבי מו"אד, שמתקבלים בני אדם הרבה, וימכר בכל מואד ספרים הרבה, ומחמת שאותה בית הכנסת יש בפתח שלה מעבר כניסה ויציאה של שאר בתי כנסיות, אם יעשו בה המו"אד אחר התפלה יתקבלו בני אדם הרבה, וממילא ימכר לו ספרים הרבה, כי אשילו מי שאינו לריך הים נמשך לבו

ובפירוש המשנה כתב בהדיא שאם היה מלמד לתנוקות חשבון או חשבונות יכולין למחות בידו, ופסוק הוא ע"כ ע"ש, עוד כתב שם ב"י פירש רש"י רופא מוהל אומן מקיז דם, ומדברי רבינו נראה דרופא אומן דבר אחר הוא, כלומר רופא שהוא אומן, וכן נראה מדברי הרמב"ם הלכות שנינים וכתב בסמ"ע סע"ק ג', פירוש רופא שהוא רופא לגופות בני אדם, ואומן מקיז דם, ובסמ"ע הביא דברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה, שאם היה מלמד לתנוקות חשבון או חשבונות יכולין למחות בידו ע"ש, ועיין בב"ח ובכנה"ג ושאר אחרונים ע"ש:

איד. שיהיה נמלני למידור דלמיתר אומנות לתנוקות אינו נחשב בכלל מילי דמלוה, וגם לימוד חשבונות וחשבונות שמלמד לר"ת אינו נחשב בכלל מילי דמלוה, וא"כ כ"ש וקל וחומר לימוד הכתיבה של ערבי והגייון הערבי, ואם לגבי דינו של הדיוט אמרינן הכי, כ"ש וקל וחומר לגבי קדושת בית הכנסת ובהמ"ר, שהוא כבוד המקום ב"ה, דאין זה נחשב בכלל מלוה, ובדואר הוי קלות ראש בזה הלימוד במקום המקודש לתפלה ולימוד תורה, ולא אריך למעבד הכי, אלא יבינו להם חדרים אלה בית הכנסת שלא נתקדשו, וילמדו שבתוכם לימודים הנז"ל:

ואחרי כותבי כל הנז"ל, בא לידי היתק חשונה אחת מספר ויחמר יחזק להרב הגדול מופת הדור מהר"ר יחזק די וולרי ז"ל, וז"ל, ומ"מ להוסיף אומן זה של הכתיבה בחדרים המיוחדים ומקודשים לת"ת, נר' דאיןם יכולים אחר שהוא דבר הרשות, וכמ"ס הרמב"ם פ"א מה' תפלה ה"ו, בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש וכו' ואין מחשבים בהם חשבונות, אלא"כ היו חשבונות של מלוה, כגון קופה של דקה או פריון שביים וכיוצא בזה וכו', וכ"כ רבינו הטור בס' קנ"א, ובש"ע שם, הרי מביאר דוקא חשבונות של מלוה כגון קופה של דקה וכיוצא מותר, אבל כל דבר שהוא של רשות אסור, וחדרים אלו שהיקבעו להתלה לת"ת, ולומדים בהם תשכ"ר, ודאי שיש בהם קדושה, ואינם יכולים להשתמש בהם לדבר הרשות. והגם שיש לדוחה לדחות ולומר, דדבר זה ללמד הילדים מלאכה זו של הכתיבה שיש בו קצת מלוה, לשבגידלו בהם ילדי העניים, מ"מ הרי לא החירו אלא כגון קופה של דקה ופריון שביים וכיוצא, שהוא מלוה רבה, אבל בענין אחר לא, ואין זה ענין למ"ס בפרק בני העיר בתי כנסיות שבבב"ל על תנאי הם עשויים, וה"נ אמרו באלו הבתי מדרשות שנעשו על הנאי, שהרי כתבו הפוסקים דלא מהני בו תנאה אלא להשתמש בו בחדרנו, אבל ביטוינו לא מהני בו תנאה. ברם כפי הנשמש שבחר זה של ת"ת, מלבד החדרים של ת"ת יש בו חדרים אחרים, יכולים להוסיף זה האומן ללמד הילדים מלאכה הכתיבה בחדר מאלו החדרים, וזה מה שגלע"ד להשיב בזה בנתינה רבה, כי הרץ קאי חד ברעא אפתחא וחד כרעא אברא, ועיני לשמיא נטלית יטלנו מכל שגיאה, כי דעת ממני פליאה. ה"ד הפ"ט טיטולן יע"א, ער"ח מנחם תרנ"ט, עכ"ל לשון הרב בהעסקה שגאה לידי אות באות:

הרי שגם הרב הנז"ל אוסר בזה, וכתב כאשר כתבת, ונ"ד כ"ש הוא, כי הרב אוסר אפילו בכתיבה שלנו משום כי מלאכה היא זו, וכנראה מלשוננו, וכ"ש בנ"ד דמלמדים חשבון והגייון ערבי, גם ילמדו בתחבנים של סוחרים והגייון ערבי, כדי להתלמד סדר הלשון ולחוסר דודאי אסור כל זה במקום מקודש שהוא מקום תפלה ומקום תורה, אלא יעשו להם חדרים שלא נתקדשו וילמדו בהם, וכאשר כתבנו לעיל, והש"ת יאיר עינינו בנור תורתו אה"ר:

שאלה ב"ג.

שאלה. ראובן היה לו בית אחד בנוי, והקדישו ועשאו.

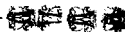
ספר שאלת יעבץ

חלק שני

חברו הרב הגאון הגדול סבא קדישא חיים אשר קאָל לשם ד' לבחוח רב תנא ורב ספרא תורינו ורבינו כקס"ח

מוס' יעקב עמדין הגאון יעבץ

בן למנחם ורננה רבינו הגדול החכם צבי זצ"ל

שפיר'י' בהגיה' יצא' אמר' נצ"ח ס"ק ק"א. אמנם לא דמי כי אכולא לרנא ולא קרב זה אל זה גם הש"ך שם ס"ק ק"א מלר"ך טבילה שנים ומסיר דאין לסקל רק היכל ללא אפשר מעטם שגברא היל' ובניד אפשר ואפשר. גלל כן אבקש עכבדו אמר' נר"ו עוד הפעם למחול עכ"ת א"ס. ולעין בדבר זה עם מי הלקד והיחר ועלי לקבל גזירתו של לעשות מדבריו הקדושים ימין ואשמל. ואם גם בואת יאותו דברי לפני אמר'. במסותא במחילת כבודו הרמב"ם להשיב אלי דבריו הקדושים בבור' שבכתב מה שיעלה מלודו בזה ואם כוונתי לדעת גדול הדור שכמותו יצ"ח גם בזה. ואי אבקש והנני משתחא לפני רגלי אמר' לשלוח לי החרם והורמנא שיהא מותר לי להורות ולדון במקדש וכנמע"ל ויח"י לי לכבוד גדול ולגדולה אר מתוקן ע"י. והשולחם יראו ויבשו ויתפכו בשולי קירי ומחמת גשמות אלי בכבוד אמר' ובמנון הסוב שירכין לי ראשו הסהור למלכות שאלתי בדבר זה גלל כן אקלד ודי בזה לחסם מעודות כדילא מחזיק אמונת ישראל. חכם עדיף מנביא וחכם. מחזה שדי יחזה. הכ"ד עבדו ומלמדו מחי קידה והשתחיה בפיסוע דים ורגלים א"כ נלח וידיר נפשו הדש"ת הק' יהושע כמו. אהרן לפישץ ז"ל ה"ה מלפסא ולע"פ פה סלחתי במעקל בורג. הוכפל בקשתי מלמדו למלכות שאלתי עוד הפעם ולפרוש עלי כפו כהתר'. ועלי נשרת לאמיו בכל מאמלי כחי והנני עומד ומלפס על תשובת מיו ע"י"ע כעסקל לאור:

תשובה

אודות ש"ח הלוי עב הורס. סמך ע"ד המחמירים לפסול שאיבה במעיין. אע"פ ש"ס לפסקם בזה. כי גם לדעת הסבורים כך. מ"מ גם הם מורים להקל בשעת הדחק ובמקום דיוח מזה. ומ"מ ש"ס אין כלל דיוח שכולת להחזק בזהירות ג"ל שלל הרות בזה כלום. שהרי יומא מלאה הקפידא מקום להחמיר בטבילה החרו. משום שמה ירבו הנוספים על הזוחלי. ואז אינן מעהרין אלל בלאבדון. וחומרא זו יש לה עיקר יומא בתלמוד (תפס"ח בספרי ש"ע ח"א) מחומרא דחששת שאלוין במעיין מ"מ אלי מסכים הולך בזה עם משכ"י. מחמת שכבר העירו מהר"ט ז"ל. שאין כל מי חפירות נדונין כבארות. וחוששי להם ממי תמליות שלל פסקו. שאין להם דין מעין להסיר בכל שבו. ויש לי דברים בנו. אך אין לי להאריך כעת מאפס פנאי. יעבץ:

ובנו. דא לריכנא לאודועי באתרא ללא ידעין כי נעמתי להשאל. גם בזה נחת לו רשות להחליט והורמנא יורה דין במקדמת דנא. דהינו שכל מה שאינו ברור לו כשמש יסאל ולא יסמך על דעמו. כאשר עשה עד הנה כי רחמי ש"ס בו דעת לשאל ובקי בגלילת הספרים כנרא' מאגרותיו ה"ל כי על כן הגמ"ס פה לארכן ולרחקן (אע"פ שלל כיון לדעתי בכהלל אף בראשון. וביחוד בשניה כמעט שנכלל בהתר איסור כרת. כנרא' מתשובת אלו. ואע"פ"כ הפריי על הנהגה להתפלל במה שאין בו ולא ראה חובה לעלוי' כדי לידע אמאי קסמיכנא. וכן עשיתי עמו בטובה להביאו למקום יפה וחשיב וטוב ממה שהי"ל במע"ב בראשון בלי שום שר הכה"ס עם שלל ה"י כפוי עובה והרעה ראונו שחפץ לעשרני בזהבנים ולא אציתי לקבל שום שר ומתנה מדרשא דממנא כמנהג הרבנים המוכנים שאין להם ק"בא הללו שבמדינ'. וכן ה"י נוהג כפי סדרי והסלתי עליו בהתר' דהורא' לדינא לא עוב משולא אה סי מדיד בכל דבר הוראה שאלה לפניו כמש"ל בס"ד גם קבלתי עלי שוט במסע ומרבי. וגרס לי ערחה גדול' רבה ושלמו מאגרותיו דבר שבוט בשבוע ממש לא הניח לי בשינה כל ימי היותו צע"ח. ומאחר שנעמק משם והלכה. משתא אין עוד אחריות עלי ולא יחלה לי לקבלי עלי אחריות דאתרינא:

שאלה נר

מ"ח נענו מ"ב מנחם חק"כ"ס ל"פ.

להיו

ל"י כבר בתי' שלמא עלי אחי' שלמא כפול עד בואת בר נפול. ה"ם כבוד אכוי' אמר' הרב המלכ"ג בגלון האמיתי מזה בן מזה חסיד ועינו ל"י מ"ה פ"ה כש"ס מוכרר יעקב ישראל נר"ו אצ"ד ור"מ דק"ק עמדין יע"א:

אמנם יענא בנפשי ללא עבדנא שפיר במה שלל קדמתי פני אמר' בארנא שלומים זה ימים כבר. אמנם אלקים הוא היותי שלל מזון לבי עשיתי זאת רק מגדול הסדרות שעלי ומאדענא למי' שאלתי בשלום לכאן חיי מחו העבר. ונחמתי כי עשיתי זאת שנקרתי ממקומי הראשון כי העול שבכאן הוא קשה מאוד להיות שרוב הכשרים שבהם המה שותפי וכו' כי הכל מלויין אלל שחית' ונדיק' ומה גם שמתחנן מועטת ומרפתן מרובה ומימי לא נסיתי באלה מלכי רבנן שונים עד ג' שנות אחר התפלי' בבה"כ ואלי תמיד ר"י מולוכות בדם שפיר ושלוי מבהמות. והבקש מכבוד אמר' נר"ו נחם יודע לי מאיזה מקום בון לפני להיות למ"ן לבר ולא לשוטע ובזרק למחול על כ"ת ולהודיעני כי קשה עלי מאד העבדות שלבם וכו'. חולת זה אשאל שאלה אחת קענא מהכיל מאע"ו להיות שביט כנעמא

דשווערין הניג' וכו'. וענין השאל' הוא כך שהנשים היו נהם מקום מלאה רפס וט"ס. ולפעמים ה"י בם מים הרב' ולפעמים לא נמלא גם כלום. והמק' הניג' הית' עומדת בהלכו של ערל א"י וכו' מקבנ שר הטבובלים בזה. והמק' הית' תמיד בלתי מסוגרת ואלי לא ידעתי מזה כלום. ובקשו הנשים מהערל הניג' לסתור מקום היסנה ולבנות להם מקום חדש. גם בקשו ממני שלל יחסור עמוק. כדי שלל יבולו מים הרב'. ולא יוכלו לחמם את המק' במים חמין. ונעמא מלוחן וכבר טבול בזה זה זמן רב. והמק' השני' הית' ג"כ בלתי מסוגרת כמו הראשון. ואלי לא ידעתי מזה כלום. ונתפרסם הדבר לפני. והלכתי למדוד איתא א"ס יש בזה חמה על חמה על רוס ג'. כדי שלל יכסלו בליסור נדה. ולא מלאתי בזה כי א"ס שאלה בנמנוס. והסרתי להם לטבול בואת המק'. ובקשו ממני להחיר להם פ' כחשכ' ע"ג קרקע. והשכתי להם שכל זמן שאין בזה רוב דהינו ד"ס בזה א"ס יחיר בהמשכ' כמבואר ב"ד סימן ר"א. שנים שנים המק' השני' הית' עומדת בהלכו של ערל ובלתי מסוגרת ולמיהם מיהו בתי שמה מעט המים שה"י בזה. היו שאובים שמיאל העיר בכהף וספק לחובה. ואז היו ספיקא דאורייתא ולחומרא. כיון שלל מלאתי בזה א"ס רוב. כמבואר ב"ד סימן הניג' ספיק' ג' בהכ"ס וכו' ס"ק ק"א נ"ח בשם האגוד'. ובפרט שנעמא המים שה"י בזה היו עכורים וסרוחים. והיישין אפילו לחליפין. כי הערל ירא' לנפשו שלל יפסיד שכרו. כי כך הנתנו ביניהם כהערל מחויב להשתלל שיה"י בזה מים לרוב בכל מה שמתערך אהם לעבול בזה. ובזה לא יפסיד שכרו. ובדלי אין להאמין להעבול ע"י אפילו במקום שלל. כמבואר ב"ד סימן הניג' ספיק' ד' בהג"ה ונצ"ח שם ספיק' קטן ה' ונצ"ח שם ס' ק"י. ואף שרמ"א שם ספיק' מ"ס בהג"ה מבדק דעת האמירין דאין שאיב' פוסל במעיין. מי יודע א"כ המים שבה הם מי מעין כיון שהמק' הית' תמיד פתוח וכניל וכדלי' בעור ס' ר"א. ופ"י מהר"י מערלני דבריו בהשו"ב. וז"ל ודברי הסור כשהמק' ביד עכ"ס לגמרי דיש לחוש א"ס יחסר ימלא בכהף. וגם שחילק את המים א"ס יסרוחו וימלא את המק' בתחיל בכהף שרי כתב הרא"ש דודלי יעשה מה שיוכל כדי שיהיה יפסיד שכרו עכ"ל. וגם מתשובת הרשב"א נרא' דהיכא שהמק' ביד עכ"ס חיישינן שמה מילא כל המק' בתחיל בכהף שכתב וז"ל ויש שהוששין לאסור שמה וחליף העכורים מ"ב אלו במים שאובים שלל יסרוחו וימלא ואל יראו הנשים לטבול. תשובה אין לחוש לעצמת הפוסל בשאוב כולה דנרא' דכשר מן החור' וגם אנו בעירונו יש לנו כיוולת בו הלא שהיהודים שוכרת אותה לשנה וזנה נסתלק טעמת החושש שמה ויתלפזרו העכורים כדי שלל יסרוחו מימיו והיינו כיון שכתבנו לפניה ליהודים אין לעכ"ס שום הנא' בחליפין מימיו כיון הרי לפנינו דהרשב"א גמי מיהא חייש לשמא העכורים שאל כולה אלל דהחיר משום דס"ל כולה שאוב לאו דאורייתא. וגם בדרון שלל הרשב"א ה"י המק' מושכרת ליהודים. משא"כ א"כ ק"י לו בולו שאוב פסול מן החור' כה"ס הרמ"א ספיק' ג' בהג"ה. וגם בדרון דידן שאין המק' מושכרת ליהודים ואיכא הנא' לעכ"ס בחליפין ודלי לגי' פסול'. והשתא דהינו דין דחיישינן שמה העכורים החליף ומילא כל המק' בכהף. תו לא שיד לחלק כלל בין מעין למי גשמים כי זה ידוע ושיקא א"ס דולל אפילו מן מעין כל המים. לפעמים אין המים חוזרים וגובעים מיד רק אחר יום או יומים ולפעמים אחר חדש ימים. וא"כ חיישינן שמה בואות יום שטבולא אהם בזה קודם הטביל' יום אחד או יומים. דלם העכורים והוליא כל המים עד בלי השתא בתוכה כלום והגידן הנובעים היו נפסקים מלהחיר ולנכוש העכורים הטביל' ולא ה"י שם מעין כלל שיהא השאובים מחוזרים לו ומלא אפילו היו המים שבמק' מי מעין א"ס"ה פסול' ולפ"י אפילו א"ס ה"י נמלא בזה בתחיל ר"א שאין אפ"ה אסור להמשיך הים לטבול ולטבול בזה כי חיישינן לכולה שאוב ובה"ג ודלי ללא מהני במשכ' לכל הכוסקים. וחו דדעת המקילין דאין שאיב' פוסל במעיין הוא רק דביטוד ובטורה גדול. ופ"י הש"ך שם ס"ק פ"ח העטם בשם מהר"ק והעט"ו ליתר משום דיוח טביל'. ובניד ליכא שום דיוח כלל. כי יש כאן נדרות לרוב שיכולות לטבול בהן בזמנו. ומכל הטעמים הניג' אחרתי להוריק כל המים שבמק' ולספוק לחן ולפסוק נקבי הנביע'. ואח"כ נעול את המק' במסגרת והמפתח יי"י ביד ישראל עד שיבאו מים מעלמן ואח"כ למדוד כמ"ש הש"ך שם ס"ק וי"ו ובני' לבני' הניג' להם לטבול בואת המק'. וכל אשה הקוונת למק' כיון בספק נדה עומדת. אך א"ס א"ל לפסוק נקבי הנביע' בקל אזי ישאלו אותה אף שעדיין ישאר שם מים מוטוי דמטוי' בזה יש לסמוך על הרמ"א שם ספיק' מ' בהג"ה לסמוך אפוסקים דאין שאיבה פוסל במעיין. והנה קס עלי אחד מהמורים ואל' להחיר בפסוקות מעטמו ולא ממשו דליסור שאובים לרוב הדעות שבפוסקים הם דרנבן ור"ל והיו ספיקא דרנבן ולקולא. ואלי לא מלאתי בזה רוב והיו ספיקא דאורייתא ולחומרא וכיל'. ועיקר טעמו של התמיר טעם שאינו כעיקר הוא שלל להוליא לעו על עבדות הראשונות. ומימייה א"ס נוכל להחיר ספק איסור דאורייתא להבא בטביל' הולאות לעו מעבר. כי לפסיד נרא' כמ"ש. וכמדומה שר"ה לדמות דין דהמק' לדין המכר ב"ד סימן קל"ה

הכנסת שבכאן הוא בזה"כ קבוע שגב' מתחיל לך. ולאחר כמה שנים שגב' בזה"כ הניל בזה"כ אחר יהודי בית אחד וסמך הבית שג' בזה"כ הניל בזה"כ שכולל המזרחי מזה"כ שהלוי הקודם עם הסימ' עומדים היא משמשת לבה"כ ולבית הניל כי לא בזה"כ הניל ביתו בתחילת כי אס"ג מחילות. והמחיל' הרביעית מביתו הוא כותל המזרחי מבה"כ הניל המשמשת לבה"כ ולביתו. והנה משמשת הניל בהחדרים מהבית הניל תשמים מגונה וזו כי בהחדר מהבית הניל הנקרא שטובין קלמיר בל"א הם שוכבים. והמעות ששוכבים בה המה סמוכים לכותל בזה"כ המזרחי הניל. גם שאר החדרים שגב' הניל רבינו מה שנקרא בל"א קלמיר ושאלקין שמכניסין בהם קערות וקדירות עם מאכלים הכל הם בניין בכותל בזה"כ המזרחי הניל לאורך הכותל מבה"כ. והנה בש"ע א"ח סימן קנ"א סעיף י"ב איתא שיש ליזהר מלהשתמש בעלי' שג' בזה"כ תשמים קבוע של גנאי כנון לכבד שם וכ"כ המרדכי בש"ע דשבת. וכן הוא במהרי"ק בסיון קס"א. ולדעתי יוכל שם חילוק בין כותל בזה"כ ובין עלי' שג' בזה"כ. ואדרב' נראה דב"ס הוא ועון פלילי הוא כאשר כתב ה"ט"ז בסיון הניל שגשג הרבה במיתת בניס ר"ל וחלה בזה. גם יש לי הרבה ראיות לדבר לאיסור מש"ע ח"מ רק מגדול הערדות שעלי מהמנעט על להעלות על הנייר וסמכתו על דעת אמי' ביומא דאסתתא. לכן אבקש מכבוד אמי' נ"ר למחול על כ"מ מ"ס להשתמש במלוא כזו שלא להחמיל. ולהשיב רבים מעון הניל לחוות לי דעתו בה"כ והלל' ע"י כי דורר מוקדם או אס"ג ימלא אמי' איה' לר' הנקל בענין זה ימחול וידעיני ע"י מכתבו העוקר ע"י. ומחמת דעתיא ב"י בל"א בגדול לזכות וענותותו שיש כראוי על כל הניל גלל כן חקלר ולא בקידה ובהשתחויה א"ס ארצה ואומר שלום מלך"ה ומלך"ה אשר כירם המוכן לשרתו ולהתאבק בעשר רגליו ויד נפשו וא"י לנלח הדש"ה הק' יהושע יופשין מאפסא מ"ץ לעדת יסורון פה ק"ק נ"א שטעט גענץ י"א:

תשובה ד"ר אב תקכ"ה לפ"ק. שלום לא"י התורני הרבני כמו' יהושע נ"ר:

ג"ה מן טו"ב הניל הגיעני אחתול כ"י לעת ערב ונזקקין לשאל בענין. בלחוד שממך בנין ביתו לכותל של בית הכנסת המשמשת גם לביתו ושם מעב"ת מחמת תשמישים מגונים שטובין בבית ובחדריו ומדמי לה לגנני ועלויות דעורה. הנה עם שגלמת ערבך ערבא לירך. וכבר החוקקת ת"ל ב"י מו"ק דברי האוסר תשמיש של גנאי בעליה דבית הכנסת בראיה זכרחת. אך שכיבה גרידא ודאי לא מקריא תשמיש דגנאי. גם זה מוכרח ממשי' לבימה כמ"ס בבבא מציעא פ"ה ה"א ב"ס. וקשה עלי להעתיקו הכיוס משמא הערדות כד בני מנא. אלא בזה הבית שחלוק רשות לעלמו ואינו בחוץ לבה"כ. פשיטא דלית לן בה. אפי' בתשמישין מגונים גשורים הגב בעלמך חוץ לבה"כ אף בתלירי (כל שאינו פתוח לו) מי האומר שיאסרו בו כל התשמישין וסוף חזי מלי' עמא דבר בחצר בזה"כ. בכל מקומות ישראל. מה שאין לזרך להזכיר ולאו משום דכותל אחת של ב"כ דמפסקת משמשת גם לבית יאסר כל הבית בתשמיש בנין. א"כ מלינו מחילה לאיסור (עין פרק כל גנות דף י"ב ב') שאלמלי אין מחילה מרחיק ד"א. הא ודאי יתא. אלא מיהא בכותל עמנו פשיטא לי לזרך להזכר בו כקדושת בזה"כ. שלא להשתמש בו כלל תשמיש של חול בגופו א"ל של בנין ואסור אף לנחן ממנו אכן מלדו החילוני כמו מלד פנים זה פשוט. הלכך הא ודאי לא שפיר דמי מה שגשג בו בעל הבית ארגו או חלונות העשויים לתשמיש חול. אכן לא יכולתי לעמוד על אופיו של דבר. אך נראה כזה מי נתן לו רשות לסמוך בנין ביתו לכותל בזה"כ אף כי לחוק בכותל מקום להניח בו כליו אס"ג אולי טובי הקהל נתנוהו או מכרוהו לו. נראה דלא מירי עבדי לענין זה להולילו לתשמיש חולין לא הוסיף כלום דכל זמן שהב"כ עומד בתשמישין בקדושתו קאי ואינה נפקת. שמה הכותל משתלחו בשותפות הוא עם ב"ב א"כ נדון מחלל למחל' וכונס חלוני תשמישין לתוך שלו בשלו הוא רשאי. ואלה זה ודאי לירך למחות בירו ולסתום חלונותיו השקועים בכתלו של בזה"כ ולעומם בסיד להסיר כל תשמיש חול מכותל של בזה"כ. וא"כ לתקוע בו מסמר לתלות בו דבר של חול שאינו שייך לבה"כ ולא לזרכו אסור ולהיות הדברים פשוטים לא ראיתי להאריך במה שאינו לירך כי מספיקים למבין מדעתו דברי הערוך יעב"ץ.

שאלה נה וזאת אשר כתב אלי שנית בענין זה. וז"ל אגרתו כ"ע מנחם תקכ"ה פה ק"ק עמ"י. לכבוד אה"י אמי' הרב המאה"ג מעוז ומגדל הגאון האמיתי סיני ועוקר הרים ג"י ע"ה פ"ה כ"ה מוה"ר יעקב ישראל נ"ר אב"ד ור"מ דק"ק עמדין יע"א.

בזו הרגע הגיעני דבריו הקדושים בלגרת התשו' תשואות חן חן לאמי ואשרי לגדול הדור שכתובו ירבה בישראל הנשמע לקטן שכתובי. ומה שכתב אמי' שדעתי ה' לאסור כל חדרי הבית מלהשתמש בהם הואיל וסמוכים לכותל בזה"כ. ימחול נא מ"י בזה לא

כן הוא. ואגב חורפי' וטרדתו לא דק לעיין מעד בכתבי ודעתי ה' רק לאסור מלהשתמש בכותל בזה"כ אלא מלד החילוני' וברוך ה' שכתובו לדעת גדול הדור שכתובו יר"י. אשר דמוס מסכתא עמי לאסור מלהשתמש בכותל בזה"כ מלד החילוני' (לא בנין) ומה שמכתב אמי' ומקסי' במקסי' זה עסוק מי נתן רשות לא"ס הניל לסמוך ביתו לכותל בזה"כ. אף כי לחוק בכותל מקום להניח בו כליו. ודעתו כזו אפי' אס נתנו לו רשות ז' טובי העיר או שגברוהו לו לאו כן כמינס להפקיע ע"י מקדושתו. הלא זה הדבר אשר כתבתי לאמי' שהב"כ נכנס קודם שגב' הא"ס הניל ביתו. ומעקרה דרינא פירכא מי נתן לו רשות לסמוך ביתו לבה"כ. אמנם מה שכתב מ"י שהכותל הניל נכנס בתחיל בשותפות והיו ככונס בחור שלו ואינו נכנס ע"י החלון. בזו הרגע דרשתי וחקרתי אלל הקהל אך מה נעשה קדבר מתחיל ולהגיד לי גוסא דעובדא היכי הוה. והשיבו לי שהב"כ נכנס בתחיל קודם שגב' הא"ס הניל אח ביתו וכנסו הקהל שיעיר קרקע לחוד גבולו של הא"ס הניל ברוחב הכותל המזרחי של בזה"כ ואח"כ בזה הא"ס הניל ביתו וסמוך לכותל בזה"כ הניל והקהל הם נושאים להא"ס הניל מדי שנה בשנה עד הנה כך ג' ר"ע על שכתבו קרקע לתוך שלו עכ"ל. והנה לדעתי הקל"ר אס כדבריהם כן הוא פשיטא ופשיטא שאסור לו להא"ס הניל לכל הפחות להשתמש בזה"כ הניל הואיל ומקבל שכר מדי שנה בשנה תרתי לא עבדין. ועם כל זה לא להורות הלכה למעשה בלתי. רק ללמוד תורה וכלמלד הנושא ונותן לפני רבו ואס גם בזה יאחזק דברי לפני אמי' להוריעני מה שגלתי בזה ברעיוני ארע כי מלאתי חן בעיניו. וזולת זה אס נעתיא בזה זה להיות בעש"י אחש"י. ומה שכתבתי אמי' על הלחן שדחקתי וכו'. ובלאו הכי ברוך ה' שהק"י לי מים לרוב לירות מלתי הוא ניהו אמי' נרו המלכן לו הספיקות שלי. ובראוי מוטב לי להיות זכר לאריות וכו'. רק מה שדחקתי לידן החזרת האגרת כו'. ומחמת הכנסת כלה חקלר ואסיום מלתי ידיר נפשו וא"כ לנלח היולא בקידה ובהשתחויה כלמלד לפני רבו הצוכן לשרתו בכל מלתי כמו והא"ס הק' יהושע יופשין מאפסא מ"ץ פה ק"ק הניל. אבקש מאמי' למחול עכ"ת מ"ס והשיבו תשובה מספקת על האגרת האחת ע"י מוכ"ד.

תשובה שלום כו'. ג"ה מן כ"ע העבר הגיעני אלי היום. ועם כל משא ערודות פניתי אלי להשיבו מיד על שאלת חכס ב"ת' כמנהיג בעה"י. אפס בקלרי כמסת השא"י חן לחסד ויחסד עור. ע"ד שגלמך ונשי' מעתה. בענין כותל בזה"כ שמקום כותל מזרחי של בזה"כ זה עסוק הוא מהא"ס בעל הבית לקבל שמעלים לו שגר ג' ר"ע לשנה. א"כ לפי הש"ע (בסיון ק"י סעיף ד') שפסק כמנהיגא בשכירות יוכל קדושת בזה"כ. אכן כבר השגתי עליו בספרי מור וקא"י י"ג ומלבר זה ב"ד. עכ"פ הכותל בנין מקדושת הקהל (כפי הגר"א) שהקדשו לגנני בזה"כ. הרי ודאי חלה עליו קדושת בזה"כ. גם אס נפל הכותל הרי הנגלים והאבנים בחזקת בזה"כ. ואין לא"ס הוה זכות בהם. לכן כאשר בשמוז כותל זה כל זמן שהוא עומד אס לא ה' גנאי ביניהם מתחיל שגל מנה כן מוכר או השכיר להם מקום הקרקע לכותל עליו כותל בזה"כ ושיטאר לו זכות להשתמש בו שא"כ הכל לפי חלאל. אלא אס לא התנו כן בשעת בנין הכותל. שוב אין לו שום זכות בו ולא יש עשה. שסמך בלי רשות מוחל בתחלת המכר (ואס כך הוא. ראו' לית עליו לתת לכוס הקדש בזה"כ דבר שנה בשנה כפי שג"ה) ואפי' הרשוהו אח"כ אשוי הקהל אחר מעשה המכר' לסמוך ולהשתמש בכותל אוכו מוטב לדעתי להפקיע קדושתו וא"כ ענין אכן הדין דלחוקי לכשורי כו' (דאיכא מ"ד לאלתר הוה חוקה) דקדושת' בכדי לא פקעא. ואפי' חוקת שלם אינו מוגלת כאלן לפי דעתי. ואפי' אח"כ דמפקעא ומתניא לגבי בזה"כ נמי. היינו בזה"כ יחיד עם יחיד דאיבעי ליה למיחמי מיהת ביחיד עם רבים קדושת דבי שותפי היא ולא דלעתיא ומהעבר מתאה אמנם על מכ"ת לחקור ולעמוד על הכירור אס ה' תנאי בדבר ויסיק לפי מעוט השגלי. וזה הניל יעב"ץ.

שאלה נו כ"ח אלול תקכ"ה לפ"ק קצח"ג. שוב כתב אלי בענין זה וז"ל.

מחיה חיי' יכתבוהו בספר החיים ה"ה כבוד אה"י ארמ"י הרב המאה"ג מעוז ומגדול חריף ובקי בכל התור' גאון מפורסם כ"י ע"ה פ"ה כש"ת מוה"ר יעקב ישראל נ"ר יחיר לעולמים.

אקוה שהגיע ליד אמי' אגרת שלי מן ד' אלול העבר. ומה מאד אבקש ממ"י למחול עכ"ת מ"ס ולהוריעני מה זה ועל מה זה ולמה בושש תשובה האב"ד דשם לבוא אלי כחוב כמדומ' עמן ידו בללח. והשיב אחור ימינו מלהשיבו על כל האגרותייס שכתבתי לו מחמת שנתחלף מאובב לאוב על שפסד נודע לו משאלת בזה"כ שכתבתי לאמי' ומה האמת אנ"ד ולא אכחיש מע"י שכתבתי ככתבי השא"י הניל להאב"ד דשם והעשם יובן מלליו למ"י. ולאחר כמה

שאיט חלק תשובה נו נו נח נט שני יעבץ כב

תשובה שלום כו'. נענין שחיטת פגלים תוך ח' ימים. נ"ל דלית דין לריב בשם מכמי טעמי. חלד דלחין כחן רק חששת ספק רחוק כמ"ש אללי בסיד' במד' וסוד חליו היה כחן ודאי איסור יש מקום מרווח להקל. עיין מגדל שלי דשע"י. ונענין היתר נחירה מ"ש דף שני"ג ע"ב. והטוב הוא לשחוט לאותם פס כשרות ודלות. ואם לאו ישחטם בלי ברכה. ולא ידעתי שיש משלוח שרשם לו לאיסור. מי איכא הוראה לאיסורא. אכן לדעתי בנאכל יוכל משלוח לפיכך את הקלבים שימתינו מלשחטם עד עבוד ע' יום שמונת ימים. ואם הדבר קשה להולילו אל הפועל יתבאר כאמור. ביחוד כשהפרים ע"ג קרקע ולא חיי ביה ריעותא. אין כחן בית מוחסין ואפילו לאכילה הו' חזו בכה"ג. אלא דמחמירין בהו לפניס משורת הדין כמ"ש בחיבורי הגיל וחלילה להקל בכך. לכן אם עכ"פ מוכרח לשחטם תוך זמן לבדם. לא יבדק על השחיטה שלא יבואו להחיר הכשר באכילה. או יחזיר. בתנאי המבואר במגדל שלי במקום הגיל ודב"ל.

בענין דין קדים פרקים וכיוצא בו. איני מספל, צעני כולם שיש לעובד ולקדושה. מימי לא הטרחתו עלמי דברים כלני. כה שלא לבטל בשביל כך מגופי תורה. והמלאכה מרובה לעוסקים בה לשמה. בדיו דמים והלכות גדולות הנעלמים עדיין מהטעמים. אשר קראו בשמותם עלי אדמות בחקירות כאלה יחי להם את שיהיה. איני מתנגד במלאכתם ויוכל מע"ל אם ירצה להתנהג אחרתם בזה לא יותר, כי בשאר דבריהם ודאי אין כחן לשמוך עליהם בלי חקירות חכם תחלה. ודי בזה הערה למי שנפשו צעניו יקרה. העמוד יעבץ

שאלה נח אירע בביתי. מרגנולת שחי' לה כבד גדולה ובסה פגלים ויותר מהרלוף לה. שחתים לשלול את פי המור' הזקן פה הרב רייז' פ"ה להוריות בה. מתחילי אמר כשר. ושוב אמר לו אחר מהטעמים אללי. שמא נפוחה היא. או חתכה ונדקש מבפנים. ואמר כן הדבר שיהי נפוחה (בלא גזיוולאין) והטעמים. ולא ידעתי מימין לו חידוש זה. ויהי כדבריו שפוחה היא. היכן מלא זה שפוחה פוסלת בכבד (וכן שני מראה אינו פוסל בה. אלא בנפלה לאור ודאי. כמ"ש ז"ל) אע"פ גרע מנטלה או יבשה. ונשתתרו בה כשני ימים. במקום מרה ומימותא. כ"ש זו שהי' שלמה כולה כשאר כבד. אלא שגדולה בשעור הית'. ומראה טוב ושוה נשאר כבד. ואפילו אם הי' קלת שינוי מבפנים. חסרון שמפנים. לאו שמיא חסרון. אפי' בריאה. ואע"פ דבריה' להגיה דש"ע לא מכשירין אלא כדי רביעית. שאני ריאה דנקובתה במשהי. והי' דהתם איכא ודאי חסרון. וחסרון גבי ריאה אידכר בתלמודא בדיאל. משו"ה ס"ל דמסתיה לאקלי כדאיחא בגמרא. הבו דלא לוסיק:

ועוד דהא ודאי אותה הגה"ה תמוהה. דאפילו ריאה שנשפכה כקצת כשרה. בדקיימן מספוחה. ק"י לוי שהי' שלמה מבחון ומבפנים. כאשר ראיתי אחר החתוך. אף אם הי' גרף קלת חיוס נקודים ממרא' ירוק (בעל בלי"א) כמו שרא' לי בלי"א לפוס ריהטא. מ"מ הית' כולה כשר. לא מוגלג ולא דס. ולא בשר נרקב ולא מסחום כלל. לפי מראית עיני. וביחוד במקום שני ימים הגיל. א"כ מאין הרגלים להטריף. ולאדא ממוון ישראל בחנם. אע"פ מי חמירא מריאה. דאפילו בועל גמור' אינה פוסלת בה. ואפילו עובד כי לא סמיכי. אפילו קיימא כנדי כנדי למחי צמחי. ומכשירין אפילו במים עכורים וסרוחין. עתכ"ו בכבד כזי. והי' אפילו בנימוק בשר הכבד והי' לזס. הבכמת כל האחרונים להכשיר. אע"פ דסופו לירקב הכל ודאי. לא אוליין אלא בתר השתא. כל שכן שאין להוסיף עוד נפיהה. שלא מוכרה בשום מקום בערפות. כפי זכרונה. כי נפיה' הדרא בריא. וכי להוסיף על הטרפות יס. ואין זה בכלל בשר רע ונרקב או נתמסמם. דדינו בכל מקום כנקוב. משא"כ נפיה' והבשר קיים. אלא שחתה בכמות. זה לא שמענו בשום מקום שיפסול. אפילו במקום שנקב פוסל. ואי"ל בכבד. ואפילו אח"ל שהי' הנפיה' גס במקום שני ימים. ודאי דלא גרמא מהתלי' כה"ג.

כללו של דבר. הורא' זו תמוהה צעני. שאין לה על מה לסמוך. והיא עולה נפיה'. ר"ש ודאי היה מנשה בה. ואע"פ החמרתו לעלמי. ונפיה' בני ביתי למכרו לגוי. אבל אם יחיי נשאל מאחרים. לא הי' בידי לאסור. והי' נ"ל כהא דהתירא עדיף. עס היות לאכור' נרא' שמחת חולי הוא. מ"מ נפש היפה תאכלנה. ואין חולי יותר גרוע מנמוקה ודכוותה כל הני דלעיל. דכוננו מחמת חולי ניכור. ולא מטרפי גס במקום שני ימים. ודאי דלא שמינא טובא. לכן הדבר פשוט צעני להחר גרוע הגלגל יעבץ.

שאלה נט שוב בא לירי מעשה בתרגול הגס שמן מאד. שהי' לו כבד מלאה נאחים נאחים לבנים קשים מבחון ומבפנים. אך בשר הכבד כולו הי' אדום כבשר. כעצב מראה שאר כבדים. אלא שהלמחים הגיל שזיזו כעצבים לבנים מפוזרים בו. על פניו ובתוכו. ובמשים היד נשמיים ונקלפים העצבים

כמה שבועות. זאת אשר השיב לי פ"ד השאל' אודות כה"כ בט"ו סימן קכ"א פסק דבעלויות לריב להתנהג בקדוש' משום שהתפיל עולה למען' לשמים ודבר המאמץ יפסיק עכ"ל הט"ו וזה לא שייך במחלי המסקנת וכו"מ מחזר קטנה שגפרי' לגדולי. וכנהג רבות לפיכך בזמן שכתב משלחו אם אין חלון כבוחל אפי' לכתחלי אין להחמיר עכ"ל של הגאון הנ"ל. והשגחי לו שכמוהו ר"ה לדמות דין זה לדין המוכר בל"ח סימן ט"ז ע"ב. ואין הגדון דומה לראיה כלל וכל דשם אם אין כותלי קטנה מופלגים ג"ע מכתלי אורך הגדולי הקטני יתירת ע"י נראה מבחין ושוה מבפנים. והטעם דאמרי' חזקין כאלו ראשי הכנים של כותלי הקטני הם סניפין לשתי כתלי אורך הגדולי יע"ש אמי'. ובג"ד הוא להיפך דאם ראשי הכנים של כתלי חדר הקטני הם סניפין לאורך הכותל המזרחית של כה"כ כאשר בלחמ כן הוא נמלא יפס כחו של הדיעט מכחו של הקדש. כי אולי כן הי' לריב ההדיעט הנ"ל לבנות מחילה רביעית לחדרו. עכשיו הוא מרווח בהם ששתמשם ככותל המזרחית של כה"כ בלי הטרפות לבנות מחילה רביעית מחמת שראש הכנים' מהחדר שלו הם סניפין ונוגעים בכותל הכה"כ ומהי' להחיר אפי' אי ליכא חנון ומכ"ש בחלון עכ"ל שכתבתי לו. והנה אחר זאת כתבתי השאל' הנ"ל למי' והשיב לי מיד כה"ה הטוב' עליו וכדרכו והתנהגותו בגדול ענוותנותו אחר זאת כתבתי כמה פצמים להגאון אב"ד הגיל מפרטי דברים המתהווים בכלל ונוגעים אליו ואין קול ואין עונה. ובדאי אחת משתי אלה גורם או בשביל וכו'. או אפשר מלך מאיר פרוסער' ימ"ש שהבאים ריחי אללו. והנה מלא עד עתה מבקש אני בין כתבי קודש של מ"ו מה שכתב לי בתורי' שכתב הן מתשובותיו צענין השאלות והן בלגרת ששלה לי ומשתעשע אני בהם ומנסק אותם בכל לבי. כי רואה אני מה בין כו'. ואדוני מ"ו חכמתו כמלאך אלקים ודאי. מחלי אשר כירה המשתוקק במהרה לראותו ולשק כפות ידיו ורגליו וארכותו מנורה העה"ר והמתאבק בעפרו הננער ידיד נפשו וא"כ לנלה הרש"ת בכל י"ב הניחק לעשה. העמוד יהושע יופיעין מאפסא מ"ק פה ק"ק הגיל.

תשובה צענין שכתב המשיב לו וכ"מ מחזר קטנה שגפרי' לגדולה. כמדומה אני כוונתו למ"ש בל"ח טע"ט איברא ל"ד כאוכלא לנח. גם טעה שאין שם מחילה מפסקת. ואריכין למודיע מ"ש אני בס"ד במד' ספ"ו על המ"א. או יבין וישיביל את זאת שהיא טעות בשטע הנמלא. ואפי' יש חלון פתוח לא איכפת לן ביה מידיר רק שלא יגיע ריח רע לכה"כ. ובלבד שלא יעשה שם תשישים מגובה אף של חול בעלמא. אפי' בחלון סתום אסור. כמ"ש בתשובתי בס"ד. יעבץ.

שאלה נו י"ג כסליו תשכ"ו לפ"ק קעה"ג.

שלום לכבוד אהוי' אדמו"י הרב המה"י הגאון האמיתי והמפורסם מופת הדור חסידא קדישא וענותן כה"ל עליו אין לגמור את ההלל ידיד נפשי וחביבי כבבת עיני ולבבי כ"י ע"ה פ"ה כש"ת מוה"ר יעקב ישראל גר"ו יאיר לעולמים. אח' תודה לאדמו"י שעשיתי כאשר לוי עלי וכו'. מעשה אשאל ממני' שאלה אחת קטנה מהכיל ידון עגלים הרכים שאין בני ח' ימים שאסור לשחוט אותם כמבואר בי"ד סימן ט"ו סעיף ב' וג' ובצ"י וצ"ד שם. והקלבים ככאן נוהגים בהם היתר לשחוט אותם טעמם שנלרכים לקיבה שלהם להעמיד בהם גבינה הנעשה בכאן. והמוכר אינו רוצה להסתכן עד ח' ימים. ואם לא יקטוהו יהודים או יקטוהו ערלים להבדיל. כדי להעמיד בקיבה שלהם גבינה טרפה שלהם ואז לא יוכלו היהודים לפשות גבינה כשרה כי לא נמלא במדינה זו שם עגל בן ח' ימים. רק מיד שגולד השור בן יומו קרוי שור ומוכרים אותם ליהודים או לערלים להבדיל והנה הקלבים חולין באילן גדול בלמרים שכבר נשאלה שאלה זו להגאון מ' יחזקאל ז"ל אב"ד דג' קהלות והחיר בפשיטות לשחוט אותם והבשר למכור לעכו"ם. ולעני' נראה לאיסור ויותר היה נראה צעני להחיר להם לנחור אותם כמוצא בט"ו סימן קי"ו רק משום שלרכים להקיבה שלהם מההכרח להם לשחוט אותן. ולא מלאכי לבי להורות הלכה למעשה לפני רבי בזה הענין. גם מסופק אני אם יהיו נשחטים בברכה או בלא ברכה האולי ואין עומדין ליהנות מהם כלל. לכן אבקש מאדמו"י לחלול על כבוד תורתו מאד פעמים ולהודיעני ע"י פ"מ אוד' להתנהג בה' להיתר או לאיסור. גם אבקש ממני' להודיעני ידון של קדים של פרקים ושל ברכי נפשי. הנחשבים ככנסת ישראל לתפלה קדישים. ובמ"א סימן קל"ט משמע דנחשבים לתהלים קדישים. לכן יורנו רבינו מה הוי עגל. ואם לא הי' אפי' עורו כ"כ הייתי מבקש ממנו ברכיהם אלק פעמים לכתוב לי כל פרטי דיני קדים בכלל ובפרט להיות שמהגים פרטים בזה. ועוד אחת אשאל ממני' ואותה אבקש כשיכתוב לי אחי' אגרת אל יעשה אותה פראנקס. כי יש לי לער גדול חסד בהימנותי. ומחמת אשון לילה הקלר. שנותני לא יבצר. מהאל חסד נוצר. כ"ד עבדו ותלמידו היואל בקידה אפים ארלה והאומר שלום מאדרי' הק' יהושע יופיעין מאפסא ע"ק פ"ק הגיל. על תשובת אחי' אלפה א"י.